

Załącznik
do zarządzenia nr 1336/2021
Prezydenta m.st. Warszawy
z dnia 3 sierpnia 2021 r.

PROGRAM WSPÓLNOTA

Program Wspólnota jest dokumentem wykonawczym do

#Warszawa2030
STRATEGIA

Spis treści

Wprowadzenie	2
Podstawowe pojęcia i założenia programu	3
Wyzwania i potencjały w działaniach wzmacniających wspólnoty mieszkańców w Warszawie	6
Wyzwania	6
Potencjały	7
Struktura celów i działań w programie	8
Cel główny: Dbamy o siebie nawzajem	9
Cel szczegółowy 1: Jesteśmy otwarci na siebie	10
1.1. Działanie na rzecz wzmacniania otwartości	11
1.2. Działanie na rzecz integracji społecznej	13
Cel szczegółowy 2: Identyfikujemy się z miejscem, w którym mieszkamy	14
2.1. Działanie na rzecz integracji lokalnej	14
2.2. Działanie upowszechniające wiedzę o dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym	16
Cel szczegółowy 3: Mamy zapewnione warunki do aktywności społecznej	17
3.1. Działanie na rzecz rozwoju wolontariatu	19
3.2. Działanie na rzecz samoorganizacji i współpracy lokalnej	20
3.3. Działanie na rzecz rozwoju sieci Miejsc Aktywności Lokalnej	21
Zarządzanie programem	22
System realizacji	22
Finansowanie	26
System monitoringu i ewaluacji	27
Komunikowanie programu	28

WPROWADZENIE

„Program wspólnota” jest dokumentem wykonawczym „Strategii #Warszawa2030” i realizuje cel operacyjny 1.1 Dbamy o siebie nawzajem w ramach celu strategicznego 1 – Odpowiedzialna wspólnota.

Adresatami programu są wszyscy mieszkańcy i użytkownicy miasta Warszawy, a jego głównym realizatorem jest Urząd m.st. Warszawy we współpracy z instytucjami i organizacjami społecznymi.

Prace nad programem miały charakter partycypacyjny. Rozpoczęły je konsultacje społeczne dotyczące wartości i wizji przyszłego programu. Po nich nastąpiły prace warsztatowe zespołów roboczych, w skład których wchodziłi przedstawiciele m. in.: urzędu m.st. Warszawy (pracownicy biur i urzędów dzielnic), organizacji pozarządowych, mieszkańców, rad osiedli, których celem było określenie zakresu celów szczegółowych programu. Równolegle do tych działań trwały badania terenowe i prace nad przygotowaniem analizy socjologicznej, która stanowiła postawę do opracowania diagnozy strategicznej do programu (załącznik nr 1). Po opracowaniu projekt programu został poddany konsultacjom społecznym, a następnie został uzupełniony o wynikające z nich uwagi. Przebieg tych prac szczegółowo opisuje załącznik nr 2 do programu. Kolejne etapy przygotowania dokumentu monitorowane i zatwierdzane były przez radę programu.

W rozdziale „Podstawowe pojęcia i założenia programu” przedstawiono najważniejsze założenia i definicje. Zasadniczą część programu składa się z opisu celu głównego, a następnie celów szczegółowych, w ramach których wskazane są działania, które należy podjąć dla osiągnięcia tych celów. W ramach każdego z działań wskazano projekty zaplanowane do realizacji wraz ze wskazaniem ich wykonawców, budżetu oraz oczekiwanych rezultatów.

Katalog projektów służących realizacji poszczególnych celów opracowany na czas przyjęcia programu będzie zapewne uzupełniany, m.in. z uwagi na fakt, że program był tworzony i przyjmowany w okresie bardzo dynamicznych zmian będących konsekwencjami pandemii COVID-19. Realizację poszczególnych celów programu będą zapewniać także inne przedsięwzięcia podejmowane przez biura, jednostki urzędu i dzielnice m.st. Warszawy, których szczegółowy zakres będzie dopiero definiowany przez nie same w trakcie obowiązywania programu. Ciałem, które odpowiada za osiągnięcie założonych w programie celów, zatwierdza najważniejsze etapy opracowania i wdrażania programu oraz zarządza jego budżetem, a także monitoruje przebieg realizacji programu jest rada programu. Podczas realizacji programu będzie prowadzony systematyczny monitoring oraz ewaluacja (tzw. ewaluacja on-going). Jeśli wyniki ewaluacji wykażą potrzebę uzupełnienia istniejącego katalogu o konkretne nowe działania lub projekty, to podjęte zostaną prace mające na celu aktualizację programu w zakresie wskazanym przez zalecenia z ewaluacji. Aktualizacja będzie również możliwa na wniosek biur, jednostek Urzędu m.st. Warszawy i urzędów dzielnic. Coroczny monitoring realizacji celów programu uwzględni również projekty wpisujące się w te cele i przyczyniające się do ich realizacji, a nieujęte w katalogu projektów. Jednocześnie trzeba zaznaczyć, że część projektów wskazana w dokumencie realizuje również założenia innych programów wdrażanych obecnie w m.st. Warszawie. Szczegóły tych powiązań zawarte są w dedykowanym podrozdziale.

W końcowej części programu podane są szczegółowe informacje dotyczące systemu zarządzania programem oraz jego realizacji, finansowania i komunikowania. Ta część zawiera również informacje na temat monitoringu i ewaluacji programu.

PODSTAWOWE POJĘCIA I ZAŁOŻENIA PROGRAMU

„Program wspólnota” realizuje cel operacyjny 1.1: Dbamy o siebie nawzajem. Dbanie o siebie nawzajem – rozumiane szeroko – wymaga wrażliwości społecznej, zrozumienia dla innych, poszanowania wspólnych wartości (w tym historii i dziedzictwa), ale również gotowości do aktywnego kształtowania swojego otoczenia i poczucia odpowiedzialności za nie.

Termin wspólnota, choć ugruntowany w naukach społecznych i humanistycznych, trudno jednoznacznie zdefiniować. W socjologii wspólnota jest kojarzona przede wszystkim ze społecznościami osiadłymi poza obszarem metropolii, gdzie istnieje względne podobieństwo mieszkańców, bliskie relacje oraz osobiste znajomości¹. W odniesieniu do miasta wiele się mówi o wspólnocie utraconej versus zachowanej w ramach sąsiedztw², ale także o nowych ruchach wspólnotowych, skupionych m.in. na odnowie i wytwarzaniu przyjaznych przestrzeni lokalnych (jak w przypadku nurtu tzw. Nowego Urbanizmu), czy o nowych typach wspólnot, uwolnionych od miejsc, a zorganizowanych wokół konkretnych stylów życia, idei bądź interesów.

Zasadniczo wspólnota opiera się na szczególnym rodzaju więzi społecznej, zaufaniu oraz wartościach grupowych, buduje się zaś w toku wspólnego życia³. W tradycyjnych ujęciach jest ściśle powiązana z terytorium oraz poczuciem przynależności do miejsca. W tym sensie możemy mówić na przykład o wspólnocie na poziomie sąsiedztwa, miasta, narodu, a także o wspólnotach ponadnarodowych (takich jak wspólnota europejska). Badacze przyjmują różne perspektywy i podejścia, w zależności od tego, które aspekty wspólnoty uznają za kluczowe – np. zbiorowa identyfikacja lub działania wspólnotowe. Coraz częściej mówi się jednak również o wspólnotach mniej terytorialnych,

a opartych przede wszystkim na sieciach społecznych, a także innych, nowych formach więzi i praktykach „bycia razem”⁴.

Jednym z przejawów wspólnoty o charakterze terytorialnym jest społeczność lokalna (jedno i drugie bywa po angielsku określane jako community). Jest to zbiorowość ludzi zamieszkujących określone miejsce, których łączą interakcje społeczne oraz trwałe więzi⁵. Te więzi mogą mieć charakter emocjonalny lub instrumentalny i być osadzone lokalnie lub wychodzić szerzej, tworząc pomost z innymi społecznościami⁶. Spoiwem łączącym społeczności lokalne jest kapitał społeczny, na który składają się relacje i sieci społeczne oraz powiązane z nimi normy wzajemności i zaufania⁷. Ważne dla funkcjonowania społeczności jest również poczucie przynależności oraz tożsamość.

W zintegrowanej społeczności lokalnej ludzie zazwyczaj ufają sobie nawzajem, identyfikują się z miejscem zamieszkania, mają poczucie przynależności, ale również wzajemnych zobowiązań, oraz podejmują działania na rzecz swojego najbliższego otoczenia. Taka społeczność może obejmować obszar bloku, podwórka, ulicy, osiedla, a nawet dzielnicy.

Choć wiele mówi się obecnie o kryzysie sąsiedztwa, to jednak pozostaje ono dla wielu ludzi ważnym punktem odniesienia oraz codziennych działań. Szczególnie związani z okolicą miejsca zamieszkania bywają rodzice małych dzieci, młodzież szkolna, osoby starsze czy osoby z niepełnosprawnością, a wśród najważniejszych wymiarów relacji w sąsiedztwie można wymienić podstawową rozpoznawalność siebie nawzajem, codzienne interakcje, drobną pomoc oraz wspólne działania.

¹ Jałowiecki B., *Wspólnota czy miejskie wspólnoty*, „Miscellanea Anthropologica et Sociologica” 2018, 19 (1), s. 46–53.

² Wellman B., Leighton B., *Networks, Neighbourhoods, and Communities: Approaches to the Study of the Community Question*, „Urban Affairs Quarterly” 1979, 14 (3), s. 363–390.

³ Zob. m.in. Rewers E., *Zamiast wspólnoty*, „Miscellanea Anthropologica et Sociologica” 2018, 19 (1), s. 67–80 oraz Marody M., Giza-Poleszczuk A., *Przemiany więzi*

społecznych, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2004.

⁴ Zob. m.in. Blokland T., *Urban Bonds*, Polity Press, Cambridge 2003 oraz Blokland T., *Community as Urban Practice*, Polity Press, Cambridge 2017.

⁵ Zob. Szacki J., *Historia myśli socjologicznej. Wydanie nowe*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.

⁶ Guest A.M., *The Mediate Community. The Nature of Local and Extralocal Ties Within the Metropolis*, „Urban Affairs Review” 2000, 35 (5), s. 603–627.

⁷ Putnam R.D., *Samotna gra w kręgle*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.

Niniejszy program odnosi się do wspólnot rozumianych dwojako: jako społeczności terytorialne oraz jako wspólnoty skupione wokół wartości czy idei. Podstawowym jego celem jest rozwijanie aktywności społecznej na rzecz swojego otoczenia oraz na rzecz innych osób w tym otoczeniu obecnych. Taka aktywność zaczyna się zazwyczaj od poziomu lokalnego, gdyż to przy okazji codziennych działań najczęściej zdajemy sobie sprawę z istniejących potrzeb ponadindywidualnych. Zauważanie innych ludzi, otwartość na kontakty z nimi i nawiązywanie relacji mogą stanowić ważny krok w kierunku podejmowania wspólnych działań i dbania o siebie nawzajem.

W trakcie warsztatów konsultacyjnych otwierających prace nad „Programem wspólnota” mieszkańcy i przedstawiciele organizacji pozarządowych wskazywali, że wspólnota jest ważna, gdyż daje poczucie tożsamości, bezpieczeństwa, sprawczości, wsparcia i ochrony wspólnych dóbr, wyzwala twórczy potencjał, umożliwia wymianę wiedzy, kształtuje postawy i zasady działania.

Jako istotne fundamenty wspólnoty wskazano m.in.:

- różnorodność, a zarazem poczucie przynależności;
- postawy otwartości, wrażliwości, odpowiedzialności i szacunku;
- relacje i więzi społeczne;
- wspólną historię i tradycję, ale również wspólne cele i identyfikacje;
- dobrą komunikację i dostępność dla wszystkich;
- świadomość i aktywność społeczną;
- samoorganizację, samopomoc, współpracę i partnerstwo;
- wspólną przestrzeń.

Biorąc pod uwagę różnorodność wymiarów, w których realizuje się wspólnota, na potrzeby programu, wskazano najważniejsze obszary, które powinny wchodzić w jego zakres:

- postawy otwartości i szacunku, udzielanie wsparcia społecznego;
- relacje społeczne, tożsamość lokalna oraz przywiązanie do miejsca;

- zaangażowanie na rzecz dobra wspólnego, aktywność społeczna.

Są one zbieżne ze szczegółowymi obszarami zakreślonymi w celu 1.1 Dbamy o siebie nawzajem w „Strategii #Warszawa2030”.

Wspólnota mieszkańców jest istotna dla rozwoju miasta na bardzo wielu płaszczyznach, a aktywni mieszkańcy są istotnymi partnerami w szeregu przedsięwzięć realizowanych przez instytucje miejskie. Tym samym realizacja celów „Programu wspólnota” będzie miała korzystny wpływ na osiągnięcie innych celów przyjętych w „Strategii #Warszawa2030”. Szczególnie ważna jest synergia pomiędzy „Programem wspólnota” a programem operacyjnym, realizującym cel 1.2 „Strategii #Warszawa2030”: Wspólnie decydujemy o naszym mieście, jako że składają się one na cel strategiczny 1 – Odpowiedzialna wspólnota.

Działania zawarte w niniejszym programie sprzyjają ponadto realizacji poniższych celów „Strategii #Warszawa2030” oraz są wzmocniane przez przypisane do nich programy wykonawcze:

- 2.2 Aktywnie spędzamy czas wolny blisko domu;
- 2.4 Działamy w warunkach przyjaznych dla rozwoju biznesu;
- 3.1 Korzystamy z atrakcyjnej przestrzeni publicznej;
- 3.2 Żyjemy w czystym środowisku przyrodniczym;
- 4.1 Rozwijamy nasz twórczy potencjał;
- 4.3 Przyciągamy talenty i liderów.

„Program wspólnota” bazuje również na potencjale zbudowanym i rozwijanym poprzez działania realizowane w ramach „Programu wzmocnienia wspólnoty lokalnej na lata 2015–2020”⁸, dokumentu operacyjnego „Strategii rozwiązywania problemów społecznych na lata 2009–2020”⁹, który wskazywał potrzebę wspierania wspólnot sąsiedzkich. Jako główny cel stawiał on stworzenie warunków do rozwoju wspólnot lokalnych w m.st. Warszawie i zachęcenie mieszkańców Warszawy do włączania się we wspólne działania oraz do inicjowania oddolnych działań na rzecz swojego otoczenia, co będzie prowadzić do poprawy jakości życia, poczucia bezpieczeństwa, zwiększenia identyfikacji z miejscem zamieszkania i budowania tożsamości lokalnej. Te cele – uzupełnione i rozwinięte – pozostają aktualne w „Programie wspólnota”. Ponadto projekty wskazane w „Programie wspólnota” uzupełniają działania podjęte w ramach „Programu wzmocnienia wspólnoty lokalnej na lata 2015–2020”, które obecnie mają charakter procesów¹⁰.

Dodatkowo realizacja działań w ramach „Programu wspólnota” jest uzupełniana przez działania określone w „Zintegrowanym Programie Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 r.”

oraz wieloletnim „Programie rozwoju współpracy m.st. Warszawy i organizacji pozarządowych”.

Ponadto cele szczegółowe w „Programie wspólnota” realizują wartości wskazane w przyjętych w ostatnim czasie i aktualnie opracowywanych politykach:

- „Warszawa wielu kultur. Polityka kulturalna”¹¹;
- „Polityce turystycznej m.st. Warszawy”¹²;
- Polityce różnorodności społecznej m.st. Warszawy;
- Polityce młodzieżowej m.st. Warszawy;

oraz w „Strategii adaptacji do zmian klimatu” i „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych 2030”.

---

⁸ Zarządzenie nr 1186/2015 Prezydenta m.st. Warszawy z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie przyjęcia do realizacji Programu Wzmocnienia Wspólnoty Lokalnej na lata 2015–2020.

⁹ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009–2020 przyjęta uchwałą nr XLVI/1427/2008 Rady m.st. Warszawy z dnia 18 grudnia 2008 r.

¹⁰ Zgodnie ze „Standardami dokumentów programujących rozwój m.st. Warszawy” (Zarządzenie nr 1868/2017 Prezydenta m.st. Warszawy z dnia 5 grudnia 2017 r. w sprawie wprowadzenia standardów dokumentów programujących rozwój m.st. Warszawy) proces jest to „zbiór powiązanych ze sobą czynności, którego celem jest osiągnięcie określonego wyrobu i korzyści (...). Od projektu

odróżnia go powtarzalność prowadzonych działań, proces ma zatem charakter ciągły. W uproszczeniu można przyjąć, że realizacja większości obowiązkowych zadań samorządów lokalnych jest procesem, chyba że efektem prowadzonych działań ma być ich poprawa lub usprawnienie (wówczas będzie to projekt)”.

¹¹ Zarządzenie nr 1007/2020 Prezydenta m.st. Warszawy z dnia 5 sierpnia 2020 r. w sprawie wprowadzenia polityki kulturalnej miasta stołecznego Warszawy – „Warszawa wielu kultur. Polityka kulturalna”.

¹² Zarządzenie nr 1189/2020 Prezydenta m.st. Warszawy z dnia 30 września 2020 r. w sprawie wprowadzenia polityki turystycznej m.st. Warszawy.

WYZWANIA I POTENCJAŁY W DZIAŁANIACH WZMACNIAJĄCYCH WSPÓLNOTY MIESZKAŃCÓW W WARSZAWIE

WYZWANIA

- W Warszawie przybywa co roku średnio ok. 10 000 mieszkańców, przede wszystkim w związku z pracą i nauką, co stanowi wyzwanie w kontekście tworzenia warunków do zadomowienia oraz włączania tych nowych mieszkańców do lokalnych społeczności.
- W niektórych dzielnicach Warszawy (m.in. Wilanów, Wola, Mokotów) trwa intensywna budowa nowych osiedli mieszkaniowych, zasiedlanych przez duże grupy mieszkańców, co stanowi wyzwanie w kontekście wzajemnego poznania oraz integracji w ramach nowych społeczności lokalnych.
- Warszawa jest różnorodna pod względem demograficznym, społecznym, kulturowym oraz stylów życia, co stanowi wyzwanie w kontekście integracji społecznej i wzmocnienia postaw otwartości.
- Cudzoziemcy w Warszawie spotykają się z dyskryminacją ze względu na pochodzenie i czasem również religię. Jednocześnie mniej niż połowa mieszkańców deklaruje zaufanie do cudzoziemców przebywających w Warszawie.
- Osoby LGBT+ spotykają się z dyskryminacją ze względu na orientację seksualną oraz tożsamość i ekspresję płciową.
- W Warszawie na dyskryminację narażeni są też przedstawiciele innych grup – w określonych sytuacjach m.in. kobiety, osoby z niepełnosprawnością czy osoby w trudnej sytuacji materialnej.
- Większość mieszkańców deklaruje, że chcieliby, aby osoby mieszkające w ich okolicy były bardziej podobne (do nich samych), co stanowi wyzwanie w kontekście budowania postaw otwartości na różnorodność.
- Poziom zaufania uogólnionego wśród warszawiaków jest niski (poczucie, że większości ludzi można ufać), co stanowi wyzwanie w kontekście podejmowania aktywności wspólnej oraz na rzecz innych osób.
- Choć większość mieszkańców Warszawy deklaruje zaufanie do swoich sąsiadów, to w ostatnich latach poziom deklarowanego zaufania do sąsiadów spadł w większości dzielnic.
- Warszawiacy z nielicznymi sąsiadami spędzają razem czas, podejmują wspólne działania czy mogą liczyć na wzajemną pomoc, co wskazuje na potrzebę wspierania relacji lokalnych.
- Wśród mieszkańców Warszawy jest niski poziom zaangażowania w wolontariat, niski poziom aktywności społecznej oraz bardzo niskie zaangażowanie w działania, które miałyby wpływ na sprawy związane z okolicą miejsca zamieszkania. Brakuje inicjatorów i liderów takich działań, a mniej niż połowa mieszkańców deklaruje, że ma ochotę angażować się w sprawy swojego miejsca zamieszkania.
- Pandemia COVID-19 wpłynęła negatywnie na aktywność lokalną i działania społeczne – poprzez m.in. ograniczenia związane z wychodzeniem z domu oraz zakazem gromadzenia się i wspólnego przebywania w miejscach publicznych.

POTENCJAŁY

- Ponad połowa warszawiaków deklaruje zaufanie do osób, które dopiero sprowadziły się do Warszawy, zaś tylko niecałe 10% deklaruje brak zaufania.
  - W Warszawie istnieje rozwinięta sieć Miejsc Aktywności Lokalnej, angażująca zarówno instytucje publiczne, jak i organizacje społeczne oraz podmioty prywatne. Istnieją również ugruntowane narzędzia wspierania aktywności lokalnej, rozwijane w ramach zadań administracji samorządowej.
  - Na poziomie miasta większość mieszkańców utożsamia się z Warszawą (deklarują, że są z Warszawy), co może stanowić potencjał w kontekście budowania wspólnej tożsamości warszawskiej, niezależnie od istniejących różnic.
  - Mieszkańcy Warszawy w większości deklarują otwartość na obecność osób różnych od nich (osoby z innego miasta, ze wsi, innego wyznania, narodowości, koloru skóry, w innym wieku lub innej sytuacji materialnej) w najbliższej okolicy.
- Większość mieszkańców Warszawy ma poczucie, że łączy ich wiele wspólnego z innymi osobami w swoim miejscu zamieszkania.
  - Mieszkańcy Warszawy deklarują, że czują się bezpiecznie w okolicy swojego miejsca zamieszkania.
  - Większość warszawiaków deklaruje, że czują się mocno związani z okolicą swojego miejsca zamieszkania.
  - Większość warszawiaków deklaruje, że nie unika swoich najbliższych sąsiadów, zna ich z widzenia oraz wie, jak się nazywają.
  - Większość mieszkańców deklaruje, że interesuje się sprawami związanymi z okolicą miejsca zamieszkania oraz historią tego miejsca.
  - W trakcie pandemii COVID-19 zwrócono szczególną uwagę na znaczenie i potrzebę rozwijania pomocy sąsiedzkiej i wsparcia lokalnego – jak np. akcja #pomocsąsiedzka¹³.

---

¹³ <https://www.um.warszawa.pl/aktualnosci/pomoc-siedzka-tw-j-gest-ma-znaczenie>

STRUKTURA CELÓW I DZIAŁAŃ W PROGRAMIE

CEL GŁÓWNY 1.1: DBAMY O SIEBIE NAWZAJEM	
1	<p>JESTEŚMY OTWARCI NA SIEBIE</p> <p>Wzmacnianie postaw otwartości na różnorodność, korzystanie z jej potencjału i wspieranie narażonych na dyskryminację</p>
2	<p>IDENTYFIKUJEMY SIĘ Z MIEJSCEM, W KTÓRYM MIESZKAMY</p> <p>Wzmacnianie identyfikacji z miejscem i poczucia bycia u siebie</p>
3	<p>MAMY ZAPEWNIONE WARUNKI DO AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ</p> <p>Tworzenie warunków do zaangażowania na rzecz dobra wspólnego</p>

1. JESTEŚMY OTWARCI NA SIEBIE	2. IDENTYFIKUJEMY SIĘ Z MIEJSCEM, W KTÓRYM MIESZKAMY	3. MAMY ZAPEWNIONE WARUNKI DO AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ
<p>1.1. Działanie na rzecz wzmacniania otwartości</p> <p>1.2. Działanie na rzecz integracji społecznej</p>	<p>2.1. Działanie na rzecz integracji lokalnej</p> <p>2.2. Działanie upowszechniające wiedzę o dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym</p>	<p>3.1. Działanie na rzecz rozwoju wolontariatu</p> <p>3.2. Działanie na rzecz samoorganizacji i współpracy lokalnej</p> <p>3.3. Działanie na rzecz rozwoju sieci Miejsc Aktywności Lokalnej</p>

CEL GŁÓWNY: DBAMY O SIEBIE NAWZAJEM

Głównym celem niniejszego programu jest cel 1.1 „Strategii #Warszawa2030” – Dbamy o siebie nawzajem:

„Zachęcimy mieszkańców do włączenia się w lokalną wspólnotę, do większej otwartości i troski o drugiego człowieka oraz o najbliższe otoczenie.”

Zgodnie z zapisami celu 1.1 „Strategii #Warszawa2030”: „tworzenie wspólnoty mieszkańców to budowanie więzi społecznych, czyli wzajemnych relacji i zależności poszczególnych osób. Wykształcenie postawy dbania o siebie nawzajem wymaga otwartości na drugiego człowieka i wzajemnego szacunku, niezależnie od pochodzenia, obywatelstwa, wyznania, zamożności, stanu zdrowia, wieku, płci, orientacji seksualnej i poglądów. Taka postawa sprzyjać będzie zmniejszeniu anonimowości, ograniczeniu wykluczenia społecznego i integracji mieszkańców.

Budowaniu wspólnoty będą służyły inicjatywy promujące postawy otwartości, szacunku i wrażliwości na potrzeby innych, realizowane m.in. poprzez przedsięwzięcia kulturalne i edukacyjne. Oprócz zmiany postaw, integrację mieszkańców ułatwią działania mające na celu wzajemne poznawanie się sąsiadów oraz nawiązywanie i rozwijanie przez nich relacji. Proces ten będzie wspierany przez sieć lokalnych animatorów oraz partnerstw lokalnych. Mieszkańcy będą włączani w życie wspólnoty i zachęceni do podejmowania akcji na rzecz społeczności i okolicy. Będą nabywali i rozwijali kompetencje społeczne, uczestnicząc w działaniach prowadzonych w Miejskach Aktywności Lokalnej. Jednocześnie zostanie położony nacisk na wzmocnienie tożsamości lokalnej i poczucia identyfikacji z miejscem zamieszkania i Warszawą. Upowszechniana będzie pamięć o poprzednich pokoleniach warszawiaków, historia miejsc oraz wiedza o ich dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym. Instytucje, organizacje oraz przedsiębiorcy działający lokalnie będą zachęceni do otwarcia się na otoczenie i społeczności lokalne”.

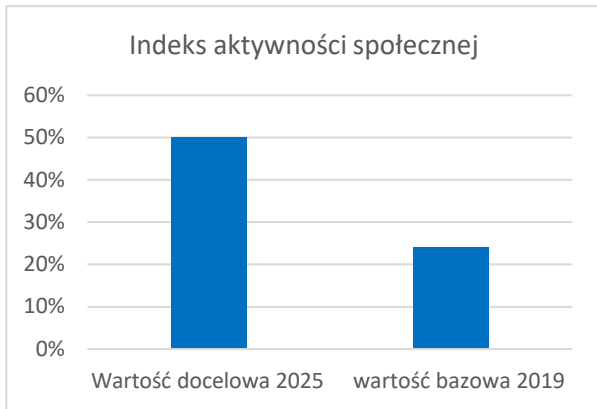
Biorąc pod uwagę zarysowany powyżej cel, „Program wspólnota” skupia się na trzech głównych obszarach, które wyznaczają jego cele szczegółowe:

- wzmocnieniu postaw otwartości na różnorodność, korzystaniu z jej potencjału i wspieraniu osób narażonych na dyskryminację;
- wzmocnieniu identyfikacji z miejscem i poczucia bycia u siebie;
- tworzeniu warunków do angażowania się na rzecz dobra wspólnego.

Trzeba podkreślić, że cele szczegółowe programu uzupełniają się wzajemnie, tworząc strukturę systemowego wsparcia lokalnych wspólnot w Warszawie. Punktem wyjścia jest wzmocnienie otwartych postaw oraz przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniu. To wiąże się ściśle z rozwijaniem integracji na poziomie lokalnym, budowaniem związków z miejscem zamieszkania oraz wzmocnieniem lokalnych identyfikacji, poczucia przynależności i bycia u siebie. Niezbędnym uzupełnieniem tych dwóch elementów jest z kolei tworzenie warunków do aktywności i zaangażowania, poprzez rozwijanie takich narzędzi samoorganizacji i współpracy jak wolontariat, partnerstwa lokalne, Miejsca Aktywności Lokalnej czy wsparcie lokalnych liderów. Biorąc pod uwagę, że wszystkie te obszary są blisko ze sobą powiązane, poszczególne działania i projekty, choć formalnie przypisane do jednego z celów, faktycznie mogą oddziaływać szerzej, przyczyniając się do realizacji również pozostałych.

Projekty objęte programem są realizowane zarówno na poziomie ogólnomiejskim, jak i lokalnym, w poszczególnych dzielnicach Warszawy. Część projektów ogólnomiejskich ma charakter „parasolowy”, dzięki czemu sieciują lokalne wdrożenia, umożliwiają upowszechnianie dobrych praktyk oraz zapewniają wspólne standardy działań – jak na przykład projekt rozwoju i wsparcia Miejsk Aktywności Lokalnej czy projekt rozwoju wolontariatu „Ochotnicy warszawscy”. Inne są projektami kierowanymi bezpośrednio do konkretnych grup odbiorców, nastawionymi na realizację określonych celów szczegółowych, jak na przykład działania edukacyjno-promocyjne czy też antydyskryminacyjne. Projekty dzielnicowe z kolei umożliwiają podejmowanie działań „szytych na miarę” lokalnych wspólnot, ich potrzeb i oczekiwań.

Wskaźnik realizacji celu głównego:

CEL SZCZEGÓŁOWY 1: JESTEŚMY OTWARCI NA SIEBIE

Warszawa jest miastem różnorodnym pod względem demograficznym, społecznym i kulturowym. W Warszawie mieszkają, uczą się i pracują osoby różnych narodowości, wyznań, osoby migrujące z różnych miejsc w Polsce i z zagranicy. Warszawiacy są różnorodni pod względem wieku, stopnia sprawności, orientacji psychoseksualnej, a także sytuacji ekonomicznej czy życiowej.

Różnorodność jest zasobem, ale również wyzwaniem. Prowadzone przez miasto działania powinny wpływać na to, aby każdy mógł czuć się w Warszawie u siebie oraz mógł otrzymać wsparcie, którego potrzebuje. Budowana wspólnota powinna być otwarta na różnorodność. Wymaga to wzajemnego szacunku oraz wrażliwości na potrzeby innych osób.

Choć warszawiacy deklarują otwartość na obecność różnorodnych osób w swoim otoczeniu, to jednak dyskryminacja pozostaje dużym wyzwaniem. Doświadczenie dyskryminacji dotyka w szczególności przedstawicieli cudzoziemców oraz osób LGBT+, choć w wielu sytuacjach również m.in. kobiet, osób z niepełnosprawnością czy osób o niskim statusie materialnym. Problemem pozostaje również zjawisko tzw. dyskryminacji krzyżowej – gdy osoba jest zagrożona nierównym (gorszym) traktowaniem ze względu na kilka różnych przesłanek naraz. W odpowiedzi na te wyzwania należy z jednej strony podejmować działania edukacyjne i informacyjne wzmacniające postawy otwartości i stwarzające okazję do przełamywania stereotypów na temat różnych grup społecznych, z drugiej zaś – działania antydyskryminacyjne oraz interwencyjne, aby zapewnić wsparcie i ochronę dla osób, które tego potrzebują.

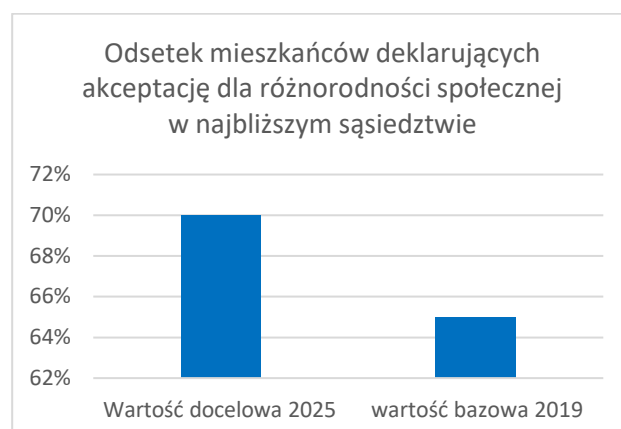
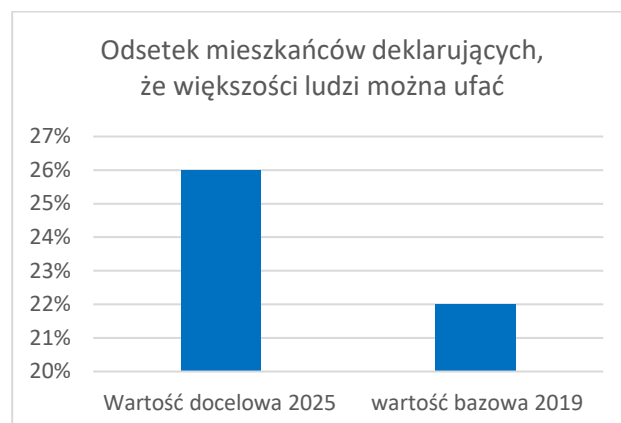
Stawianym tu celem jest zatem wzmocnienie postaw otwartości na różnorodność i korzystania z potencjału, jaki ona ze sobą niesie, oraz zapewnienie wsparcia dla osób narażonych na dyskryminację i jej doświadczających. Cel zostanie zrealizowany poprzez działania na rzecz wzmacniania otwartości oraz działania na rzecz integracji społecznej.

Efektem realizacji celu będzie wzrost zaufania do innych oraz otwartości na różnorodność jako zasób Warszawy. Wzrośnie również świadomość na temat równego traktowania, poszerzona

zostanie również oferta oraz dostępność wsparcia dla osób narażonych na dyskryminację i jej doświadczających.

Działania realizowane w tym celu będą uzupełniać i powinny być uzupełniane przez projekty zaplanowane w „Strategii rozwiązywania problemów społecznych 2030”, w ramach której wsparciem zostaną objęte osoby niesamodzielne oraz uzależnione, doświadczające przemocy i będące w kryzysie bezdomności. Ponadto realizację założonego celu wspierać będą działania prowadzone przez Warszawskie Centrum Innowacji Społeczno-Edukacyjnych i Szkoleń (m.in. projekt „Szkoła Przyjazna Prawom Człowieka. Jak przeciwdziałać wykluczeniu i przemocy w szkole”, działania wielokulturowe w szkołach) oraz Warszawskie Centrum Pomocy Rodzinie (stałe działania na rzecz uchodźców i uchodźczyń).

Wskaźniki realizacji celu szczegółowego 1:

1.1. DZIAŁANIE NA RZECZ WZMACNIANIA OTWARTOŚCI

Działanie to obejmuje różnego rodzaju inicjatywy służące zwiększaniu otwartości na różnorodność społeczną, w tym zwłaszcza uwrażliwiająca na sytuację osób szczególnie narażonych na dyskryminację – m.in. mniejszości etnicznych, religijnych, seksualnych. Będą to np. projekty edukacyjne, kulturalne, integracyjne i stwarzające okazję do przełamania stereotypów na temat różnych grup społecznych.

W ramach tego działania na poziomie ogólnomiejskim zaplanowano projekt pilotażowy na rzecz wsparcia instytucji miejskich we wdrażaniu zasad równego traktowania i poszanowania różnorodności, realizowany przez biuro urzędu miasta odpowiedzialne za wzmocnienie wspólnot lokalnych. Ponadto to samo biuro zrealizuje kampanię społeczną promującą różnorodność społeczną mieszkańców i mieszkanki Warszawy (pod wstępnym hasłem „Różni ludzie, jedno miasto”). Kierowane do wszystkich mieszkanki i mieszkańców miasta projekty będą też realizować instytucje kultury we współpracy z biurem urzędu odpowiedzialnym za politykę kulturalną (Centrum Myśli Jana Pawła II, Muzeum POLIN, Teatr Powszechny). Projekty o charakterze lokalnym wdrożone zostaną w dzielnicach Bielany i Śródmieście.

Projekty kierowane są do mieszkańców i mieszkanki miasta oraz organizacji społecznych, miejskich instytucji świadczących usługi dla mieszkańców oraz prywatnych podmiotów usługowych działających na terenie m.st. Warszawy.

Ponadto przewidywane jest uzupełnienie katalogu projektów o inne działania, podejmowane przez biura urzędu miasta, jednostki i urzędy dzielnic, których szczegółowy zakres będzie dopiero definiowany przez nie same w trakcie obowiązywania programu. Preferowane będą projekty służące wzmocnieniu otwartości wobec grup aktualnie szczególnie narażonych na dyskryminację i możliwe do wdrożenia zarówno w skali całego miasta, jak i poszczególnych dzielnic.

Wskaźniki realizacji działania:

- liczba wydarzeń integracyjnych: 5;
- liczba wydarzeń edukacyjnych: 240;
- liczba kampanii edukacyjnych: 1;
- liczba publikacji edukacyjnych drukowanych: 1;
- liczba instytucji samorządowych, które wdrożyły model równego traktowania: 1.

Łączny koszt projektów (na dzień przyjęcia programu): 1 360 500 zł

1.2. DZIAŁANIE NA RZECZ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

W ramach tego działania będą realizowane projekty na rzecz wspierania różnorodności i włączania do wspólnoty wszystkich na równych prawach, które kierowane są do grup najbardziej narażonych na dyskryminację (migranci oraz przedstawiciele mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych) lub instytucji/osób mających do czynienia z tymi grupami. Będą to m.in. działania informacyjne, poradnicze, integracyjne, kulturalne, a także prowadzenie Centrum Wielokulturowego. Do osób doświadczających dyskryminacji będzie kierowane wsparcie w formie poradnictwa prawnego i psychologicznego.

5 projektów o charakterze ogólnomiejskim zaplanowanych i realizowanych będzie przez biura urzędu miasta odpowiedzialne za: wzmocnienie wspólnot lokalnych, współpracę międzynarodową i politykę kulturalną (we współpracy z instytucjami i organizacjami pozarządowymi).

Adresatami projektów tego działania będą zarówno warszawiaci i warszawianki, jak i pracownicy urzędów i służb miejskich, którzy w swojej pracy mogą służyć wsparciem osobom dyskryminowanym lub doświadczającym przemocy ze względu m.in. na płeć, orientację seksualną czy pochodzenie.

Ponadto przewidywane jest uzupełnienie katalogu projektów o inne działania, podejmowane przez biura urzędu miasta, jednostki i urzędy dzielnic, których szczegółowy zakres będzie dopiero definiowany przez nie same w trakcie obowiązywania programu. Preferowane będą projekty uzupełniające katalog działań służących poprawie sytuacji grup i osób narażonych na dyskryminację, np. poprzez oferowanie dodatkowych form wsparcia, świadczenie wsparcia wobec grup wcześniej niewystarczająco objętych wsparciem i/lub zwiększenie lokalnej dostępności oferty.

Wskaźniki realizacji działania:

- liczba wydarzeń integracyjnych: 300;
- liczba wydarzeń edukacyjnych: 114;
- liczba godzin poradnictwa antydyskryminacyjnego: 1700;
- liczba porad udzielonych cudzoziemcom: 1200;
- liczba publikacji edukacyjnych elektronicznych: 5.

Łączny koszt projektów (na dzień przyjęcia programu): 3 213 650 zł

CEL SZCZEGÓŁOWY 2: IDENTYFIKUJEMY SIĘ Z MIEJSCEM, W KTÓRYM MIESZKAMY

Wspólnotę lokalną tworzą ludzie, którzy odczuwają związek ze swoim miejscem. Poczucie „bycia u siebie” może wynikać z jednej strony z relacji z innymi ludźmi, a z drugiej strony być związane ze znajomością i zaangażowaniem w podtrzymanie lokalnego dziedzictwa historycznego, kulturowego i przyrodniczego.

Większość warszawiaków deklaruje, że nie unika swoich najbliższych sąsiadów, zna ich z widzenia oraz wie, jak się nazywają. Większość osób deklaruje również zaufanie do swoich sąsiadów (choć w ostatnich latach spadło ono w większości dzielnic) oraz poczucie, że mają wiele wspólnego z innymi osobami w swoim miejscu zamieszkania. Ponadto większość warszawiaków deklaruje, że czują się związani z okolicą swojego miejsca zamieszkania, interesują się sprawami tego miejsca oraz jego historią.

Przyjmując te deklaracje jako punkt wyjścia, należy wzmacniać zainteresowanie i troskę o sprawy związane z miejscem zamieszkania oraz szerzej – miasta. Będzie to sprzyjać wzmacnianiu poczucia wspólnej tożsamości. Wspieranie nawiązywania relacji lokalnych będzie sprzyjać integracji oraz budowaniu zaufania. Należy również rozwijać lokalne identyfikacje poprzez upowszechnianie lokalnej historii oraz dziedzictwa kulturowego.

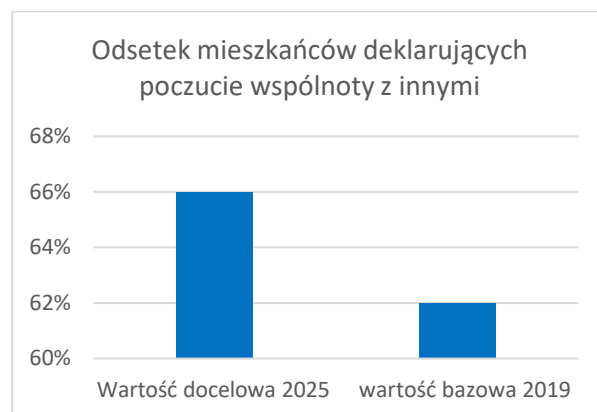
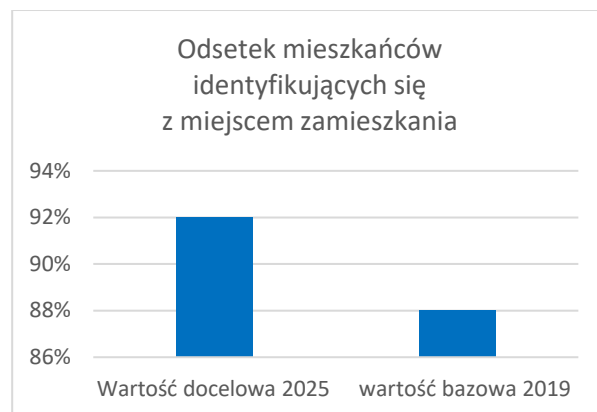
Stawianym tu celem jest wzmocnienie identyfikacji z miejscem oraz poczucia „bycia u siebie” – zarówno na poziomie sąsiedztwa, dzielnicy, jak i na poziomie miasta. Cel zostanie zrealizowany poprzez działania na rzecz integracji lokalnej oraz działania upowszechniające wiedzę o dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym.

Efektom realizacji celu będzie zwiększenie zainteresowania warszawiaków i warszawianek sprawami związanymi z ich miejscem zamieszkania, a także zwiększenie poczucia, że mają wiele wspólnego z innymi mieszkańcami tego miejsca.

Realizację tych celów wspierać będą także działania o charakterze procesowym, realizowane przez biura urzędu miasta odpowiedzialne za politykę w zakresie ochrony zabytków (popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytkach, współpraca ze szkołami

i społecznymi opiekunami zabytków), politykę kulturalną (współpraca ze społecznościami lokalnymi w zakresie kultury), a także urzędy dzielnic m.st. Warszawy (działania integracyjne oraz związane z dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym).

Wskaźniki realizacji celu szczegółowego 2:

2.1. DZIAŁANIE NA RZECZ INTEGRACJI LOKALNEJ

W ramach tego działania będą realizowane projekty na rzecz wzajemnego poznawania się, działania i spędzania razem czasu w najbliższym otoczeniu miejsca zamieszkania. Będą to różnego typu wydarzenia sąsiedzkie w dzielnicach (np. pikniki, festyny, serie spotkań) stanowiące okazję do poznawania się członków społeczności lokalnych, nawiązywania więzi, promowania lokalnej aktywności.

W programie zaplanowano 17 projektów lokalnych obejmujących wydarzenia organizowane przez urzędy dzielnic w 7 dzielnicach Warszawy (Białołęka, Bielany, Mokotów, Praga-Południe, Targówek, Wawer i Wilanów) i jedną instytucję kultury (Teatr Ochoty) oraz jeden projekt biura urzędu miasta odpowiedzialnego za wzmocnienie wspólnot lokalnych realizowany na obszarze objętym Zintegrowanym Programem Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 r.

Projekty kierowane są do mieszkańców i mieszkanek miasta i dzielnic.

Ponadto przewidywane jest uzupełnienie katalogu projektów o inne działania, podejmowane przez biura urzędu miasta, jednostki i urzędy dzielnic, których szczegółowy zakres będzie dopiero definiowany przez nie same w trakcie obowiązywania programu. Preferowane będą projekty w dzielnicach, w których nie realizowano do tej pory podobnych działań integracyjnych w ramach programu i/lub oferujące nowe formy integrowania mieszkańców.

Wskaźniki realizacji działania:

- liczba wydarzeń integracyjnych: 150.

Łączny koszt projektów (na dzień przyjęcia programu): 2 780 839 zł

2.2. DZIAŁANIE UPOWSZECHNIAJĄCE WIEDZĘ O DZIEDZICTWIE KULTUROWYM I PRZYRODNICZYM

Działanie dotyczące dziedzictwa kulturowego obejmować będzie projekty nastawione na wzmocnienie poczucia miejskiej, dzielnicowej i lokalnej tożsamości warszawianek i warszawiaków dzięki podtrzymywaniu pamięci historycznej, udziale w wydarzeniach wspólnotowych związanych z ważnymi datami historycznymi i tradycjami, a także refleksję nad naszą współczesną tożsamością, wzmacniając troskę o miejskie otoczenie, w tym w szczególności zabytki. Mieszkańcy będą zachęceni do uczestnictwa w działaniach polegających na dzieleniu się tożsamością, autentycznością i różnorodnością Warszawy lokalnej, zarówno z innymi warszawiakami, jak i osobami odwiedzającymi miasto. W ramach działań odbywać się będą koncerty, spektakle, warsztaty, instalacje, debaty, spotkania osiedlowe, spacer z przewodnikiem, wydawane będą publikacje, udostępnione zostaną materiały online.

Do realizacji zaplanowano 21 projektów realizowanych przez 9 urzędów dzielnic (Białołęka, Bielany, Mokotów, Ochota, Śródmieście, Targówek, Ursus, Wawer i Włochy), a także biur odpowiedzialnych za politykę kulturalną (5 projektów realizowanych przez instytucje kultury oraz organizacje pozarządowe, a także innych kluczowych partnerów zewnętrznych), politykę w zakresie ochrony zabytków (4 projekty), politykę turystyczną.

Realizowane będą także 2 projekty promujące dziedzictwo przyrodnicze i troskę o otaczającą przyrodę. Projekty realizowane będą w dzielnicach Bielany i Wesoła.

Projekty kierowane są do mieszkańców i mieszkańek miasta.

Ponadto przewidywane jest uzupełnienie katalogu projektów o inne działania, podejmowane przez biura urzędu miasta, jednostki i urzędy dzielnic, których szczegółowy zakres będzie dopiero definiowany przez nie same w trakcie obowiązywania programu. Preferowane będą projekty w dzielnicach, w których nie realizowano do tej pory podobnych działań integracyjnych w ramach programu i/lub oferujące nowe sposoby wzmacniania identyfikacji lokalnej.

Wskaźniki realizacji działania:

- liczba wydarzeń kulturalnych: 176;
- liczba wydarzeń naukowych: 5;
- liczba wydarzeń edukacyjnych: 68;
- liczba zorganizowanych zajęć edukacyjnych: 90;
- liczba publikacji edukacyjnych: 23;
- liczba kampanii informacyjno-promocyjnych: 1;
- cyfrowa kartograficzna mapa dziedzictwa niematerialnego: 1.

Łączny koszt projektów (na dzień przyjęcia Programu): 5 446 500 zł

CEL SZCZEGÓŁOWY 3: MAMY ZAPEWNIONE WARUNKI DO AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ

Aktywność społeczna ma kluczowe znaczenie dla tworzenia lokalnej wspólnoty. Dbanie o innych wymaga uświadomienia sobie istnienia wspólnych potrzeb i zasobów, a także informacji na temat dostępnych możliwości zaangażowania oraz dostępności różnych form wsparcia dla działań lokalnych. Ważnymi elementami wspólnoty są wielopodmiotowa współpraca, która sprzyja zaspokajaniu potrzeb lokalnych, oraz samoorganizacja, czyli oddolna aktywność mieszkańców, którzy rozpoznają pojawiające się problemy, tworzą struktury sprzyjające dzieleniu się zasobami oraz proponują i wdrażają adekwatne rozwiązania.

Wyzwaniem w Warszawie jest niska aktywność społeczna mieszkańców, zarówno jeśli chodzi o działania na rzecz okolicy miejsca zamieszkania, miasta, zwierząt czy środowiska, jak również na rzecz innych osób – sąsiadów czy nieznajomych. Brakuje inicjatorów i liderów takich działań. Na poziomie najbardziej lokalnym (sąsiedztwa) powierzchowność relacji wpływa na niski poziom samoorganizacji, wymiany zasobów oraz wzajemnej pomocy. W odpowiedzi na to wyzwanie konieczne jest z jednej strony promowanie aktywności społecznej oraz zwiększenie wiedzy na temat możliwości podejmowania działań zarówno lokalnych, jak i ponadlokalnych, a z drugiej strony – rozwijanie różnorodnych form wolontariatu i wsparcie wszystkich zaangażowanych w to podmiotów. Należy także wspierać partnerstwa lokalne oraz inne formy wielopodmiotowej współpracy, rozwój mniej formalnych przejawów samoorganizacji i samopomocy lokalnej, w tym wzmacniać lokalnych liderów, a także umożliwić wymianę i współdzielenie zasobów.

Działania wspólnotowe potrzebują również miejsc, w których mogą się rozwijać. Nawiązywanie kontaktów z innymi, budowanie relacji lokalnych, podejmowanie aktywności czy współpracy odbywa się w konkretnych przestrzeniach, które mogą sprzyjać działaniu lub stanowić dla niego barierę. Potrzebne jest dalsze utrzymywanie i tworzenie nowych miejsc

i przestrzeni, które będą wspierały aktywność mieszkańców na rzecz swojego otoczenia oraz będą sprzyjały integracji lokalnej.

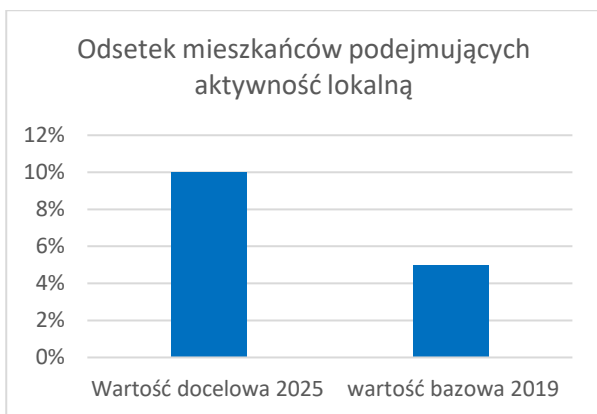
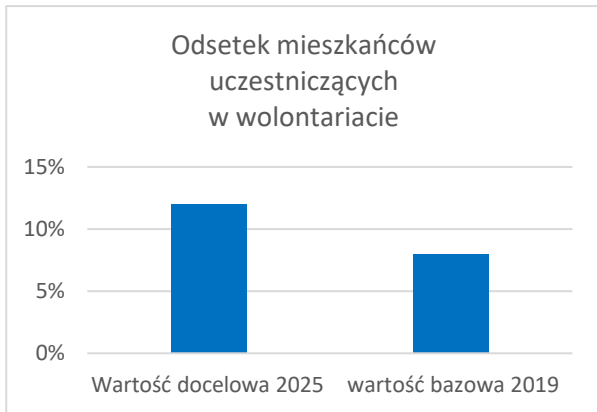
Stawianym tu celem jest zapewnienie warunków do aktywności społecznej wszystkim mieszkańcom i mieszkankom Warszawy. Cel zostanie zrealizowany poprzez działania na rzecz rozwoju wolontariatu, działania na rzecz samoorganizacji i współpracy lokalnej oraz działania na rzecz rozwoju sieci Miejsc Aktywności Lokalnej. Wzmocni to wiedzę warszawiaków i warszawianek na temat możliwości działania na rzecz innych, na rzecz swojego otoczenia i na rzecz swojego miasta, zarówno jeśli chodzi o aktywność nieformalną, jak i możliwości zaangażowania się w wolontariat, a także zwiększy świadomość korzyści, które płyną z takiego zaangażowania. Efektem realizacji celu będzie częstsze podejmowanie różnego typu aktywności społecznej oraz zwiększenie nieformalnej samoorganizacji mieszkańców i lokalnej współpracy różnych podmiotów, m.in. w postaci partnerstw lokalnych, jak również zwiększenie ogólnej motywacji do udziału w działaniach na rzecz spraw związanych z okolicą miejsca zamieszkania i innych mieszkańców. Efektem realizacji celu będzie też wzrost świadomości na temat funkcjonowania Miejsc Aktywności Lokalnej oraz częstsze korzystanie przez mieszkańców Warszawy z przestrzeni, w których mogą się spotkać z sąsiadami i realizować wspólne działania lokalne.

Osiągnięciu założonych celów będzie sprzyjać kontynuacja działań prowadzonych w ramach realizacji „Programu wzmacniania wspólnoty lokalnej na lata 2015–2020”. Należą do nich m.in. wspieranie dalszego rozwoju partnerstw lokalnych¹⁴ czy sieci Miejsc Aktywności Lokalnej, którą tworzy ponad 100 miejsc prowadzonych przez różne podmioty – instytucje (domy kultury, biblioteki, Ośrodki Pomocy Społecznej), organizacje pozarządowe, spółdzielnie mieszkaniowe, lokalny biznes. Działania te realizowane są przez instytucje i urzędy dzielnic oraz biuro urzędu miasta odpowiedzialne za rozwój wspólnot lokalnych.

¹⁴ W Warszawie działa obecnie 19 partnerstw lokalnych w 8 dzielnicach (Mokotów – 6, Żoliborz – 4,

Wola – 3, Targówek – 2, Ochota, Praga-Południe, Śródmieście, Włochy – 1).

Wskaźniki realizacji celu szczegółowego 3:

3.1. DZIAŁANIE NA RZECZ ROZWOJU WOLONTARIATU

W ramach tego działania realizowane będą projekty służące rozwojowi wolontariatu. Projekty te obejmują działalność edukacyjną, informacyjną i promocyjną związaną w wolontariatem.

W szczególności realizowany będzie systemowy rozwój wolontariatu, poprzez kompleksowe działania na rzecz upowszechnienia wśród mieszkańców wiedzy na temat możliwości zaangażowania w wolontariat i promocja takich postaw. Realizowane będą działania mające na celu wzmocnienie i zwiększenie liczby organizatorów wolontariatu, zarówno wśród instytucji, jak i organizacji pozarządowych, w tym dedykowane działania rozwojowe dla instytucji miejskich. Wspierani będą także wolontariusze, m.in. poprzez możliwość udziału w bezpłatnych szkoleniach i superwizjach. Realizowane będą również lokalne działania wspierające rozwój wolontariatu i dające możliwość zaangażowania się w okolicach miejsca swojego zamieszkania.

W programie zaplanowano jeden projekt ogólnomiejski „Ochotnicy warszawscy” oraz 5 projektów lokalnych (w dzielnicach Bielany, Mokotów, Rembertów, Śródmieście i Wola).

Projekty będą realizowane zarówno przez biura Urzędu m.st. Warszawy (w szczególności biuro odpowiedzialne za wzmocnianie wspólnot lokalnych), jak i urzędy dzielnic. Adresatami projektów będą zarówno warszawiacy i warszawianki, jak i przedstawiciele podmiotów mogących organizować wolontariat, zainteresowani współpracą z wolontariuszami oraz podmiotów zaangażowanych w działania na rzecz rozwoju wolontariatu.

Ponadto przewidywane jest uzupełnienie katalogu projektów o inne działania, podejmowane przez biura urzędu miasta, jednostki i urzędy dzielnic, których szczegółowy zakres będzie dopiero definiowany przez nie same w trakcie obowiązywania programu. Preferowane będą projekty wzmocniające rozwój organizatorów wolontariatu, realizację przez nich wspólnych działań, promujące ideę wolontariatu, włączające możliwie dużą liczbę mieszkańców w charakterze wolontariuszy, możliwe do wdrożenia zarówno w skali całego miasta, jak i poszczególnych dzielnic.

Wskaźniki realizacji działania:

- liczba wolontariuszy w instytucjach miejskich i dzielnicowych: 582;
- liczba zorganizowanych szkoleń: 650.

Łączny koszt projektów (na dzień przyjęcia Programu): 8 247 200 zł

3.2. DZIAŁANIE NA RZECZ SAMOORGANIZACJI I WSPÓŁPRACY LOKALNEJ

Projekty w ramach tego działania służyć będą tworzeniu warunków do szeroko rozumianej samoorganizacji i współpracy w środowisku lokalnym, szczególnie w dzielnicach lub mniejszych sąsiedztwach, np. na osiedlach. Będą również służyły wzmocnieniu poczucia współodpowiedzialności za swoje otoczenie i społeczność oraz poprawie lokalnego bezpieczeństwa.

Zaplanowano 13 projektów: projekty edukacyjne i informacyjne realizowane przez biuro Urzędu m.st. Warszawy odpowiedzialne za wzmocnianie wspólnot lokalnych na temat możliwych form wsparcia i uczestnictwa w działaniach lokalnych; projekty wspierające działalność i rozwój partnerstw lokalnych oraz samorządów osiedlowych, w tym projekt centralny koordynowany przez biuro urzędu miasta odpowiedzialne za wzmocnianie wspólnot lokalnych oraz projekty w dzielnicach Mokotów, Ochota i Wola; projekty koordynowane przez biuro urzędu miasta odpowiedzialne za wzmocnianie wspólnot lokalnych, skierowane do młodych, uczniów i uczennic oraz całych społeczności szkolnych, wzmocniające m.in. uspołecznienie szkół oraz kompetencje lideryckie; projekt realizowany przez instytucje kultury we współpracy z biurem urzędu miasta odpowiedzialnym za politykę kulturalną służący wdrażaniu modeli aktywizacji lokalnej; ogólnomiejski projekt biura urzędu miasta odpowiedzialnego za wzmocnianie wspólnot lokalnych „Spółdzielnia kultury”, służący zwiększeniu dostępu do bezpłatnego korzystania z zasobów w celu ułatwienia realizacji oddolnych i niekomercyjnych działań społecznych, kulturalnych i edukacyjnych przez mieszkanki i mieszkańców Warszawy; ogólnomiejski projekt biura urzędu miasta odpowiedzialnego za wzmocnianie wspólnot lokalnych wspierający mieszkańców w samoorganizacji i realizacji pomysłów na działania; ogólnomiejski projekt biura urzędu miasta odpowiedzialnego za politykę bezpieczeństwa „Bezpieczna dzielnica” służący podnoszeniu świadomości i budowaniu poczucia odpowiedzialności za wspólne bezpieczeństwo. Partnerami tych działań będą również organizacje pozarządowe.

Adresatami projektów będą mieszkanki i mieszkańcy Warszawy, grupy nieformalne,

organizacje społeczne, różnorodne instytucje, aktywistki i aktywiści oraz działacze społeczni, a także przedstawiciele lokalnego biznesu.

Ponadto przewidywane jest uzupełnienie katalogu projektów o inne działania, podejmowane przez biura urzędu miasta, jednostki i urzędy dzielnic, których szczegółowy zakres będzie dopiero definiowany przez nie same w trakcie obowiązywania programu. Preferowane będą projekty wspierające lokalnych liderów na poziomie lokalnym – dzielnic i/lub osiedli.

Wskaźniki realizacji działania:

- liczba wydarzeń wspierających rozwój społeczności lokalnej: 400;
- liczba wydarzeń integracyjnych: 50;
- liczba wydarzeń edukacyjnych: 20;
- liczba zorganizowanych szkoleń: 128;
- liczba nowych partnerstw lokalnych: 1;
- liczba nowo utworzonych grup osiedlowych: 130;
- liczba przyznanych certyfikatów „Szkoła aktywna lokalnie”: 100;
- liczba nowych aplikacji internetowych: 1;
- liczba publikacji edukacyjnych elektronicznych: 2;
- liczba kampanii informacyjno-promocyjnych: 1.

Łączny koszt projektów (na dzień przyjęcia programu):
7 100 000 zł

3.3. DZIAŁANIE NA RZECZ ROZWOJU SIECI MIEJSC AKTYWNOŚCI LOKALNEJ

W ramach tego działania realizowane będą projekty obejmujące powstawanie nowych Miejsc Aktywności Lokalnej, a także rozwój istniejących (w tym rozwój oferty oraz działania na rzecz wzmocnienia kompetencji osób prowadzących i zarządzających MAL-ami), we wszystkich dzielnicach Warszawy. MAL-e będą powstawać zarówno w zasobie lokali miejskich, jak i planowane jest nawiązanie współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami czy spółdzielniami mieszkaniowymi w celu udostępniania zarządzanych przez nich przestrzeni na działania społeczne. Projekty realizowane w przestrzeniach MAL-i będą dotyczyć zarówno tworzenia oferty dla mieszkańców dzielnic czy osiedli Warszawy (grup bardziej jednorodnych – np. rodzice, młodzież, seniorzy, jak i różnorodnych – np. integracja międzypokoleniowa), jak i zapewnienia warunków umożliwiających im samym podejmowanie własnych niekomercyjnych aktywności edukacyjnych, kulturalnych czy społecznych we współpracy z sąsiadami. Wzmacniane będą również kompetencje animacyjne i społeczne pracowników MAL-i. Projekty będą również służyły otwieraniu przestrzeni w miejskich instytucjach na potrzeby mieszkańców oraz obejmowały działania informacyjne i promocyjne.

W ramach działania zaplanowano: cztery projekty ogólnomiejskie – projekt promujący MAL-e, projekt wzmacniający kompetencje osób zatrudnionych i działających w MAL-ach oraz projekt siecujący środowisko prowadzących MAL-e, projekt dotyczący stworzenia MAL-i dla

osób młodych realizowane przez biuro urzędu miasta odpowiedzialne za wzmocnianie wspólnot lokalnych (we współpracy z urzędami dzielnic oraz instytucjami dzielnicowymi) oraz projekt dotyczący rozpoczęcia działalności nowego MAL-u w dzielnicy Ochota. Partnerami w realizacji tych działań będą również organizacje pozarządowe.

Adresatami projektów będą mieszkanki i mieszkańcy Warszawy, grupy nieformalne, organizacje społeczne, instytucje kultury, partnerstwa lokalne, placówki oświatowo-wychowawcze, aktywistki i aktywiści oraz działacze społeczni, a także przedstawiciele lokalnego biznesu. Ponadto przewidywane jest uzupełnienie katalogu projektów o inne działania, podejmowane przez biura urzędu miasta, jednostki i urzędy dzielnic, których szczegółowy zakres będzie dopiero definiowany przez nie same w trakcie obowiązywania programu. Preferowane będą projekty służące otwieraniu istniejącej infrastruktury społecznej, szczególnie w rejonach, gdzie brakuje Miejsc Aktywności Lokalnej.

Wskaźniki realizacji działania:

- liczba nowo powstałych Miejsc Aktywności Lokalnej: 2;
- liczba zorganizowanych szkoleń: 30;
- liczba kampanii informacyjno-promocyjnych: 1;
- liczba wydarzeń edukacyjnych: 10.

Łączny koszt projektów (na dzień przyjęcia programu):
1 972 000 zł

ZARZĄDZANIE PROGRAMEM

SYSTEM REALIZACJI

Biurem wiodącym, odpowiedzialnym za wdrażanie i realizację programu, jest biuro odpowiedzialne za wzmacnianie wspólnoty lokalnej (Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy). Dyrektor biura wiodącego wskazuje koordynatora programu. Jednocześnie, z uwagi na interdyscyplinarny charakter programu, jego realizacja opiera się na współpracy z partnerami wewnętrznymi: w szczególności biurami odpowiedzialnymi za polityki bezpieczeństwa, edukacyjną, kulturalną, informacyjno-promocyjną, w zakresie pomocy społecznej, ochrony zabytków i rewitalizacji, współpracę międzynarodową oraz z urzędami dzielnic (w tym z dzielnicowymi koordynatorami ds. strategii rozwoju miasta). Istotną dla realizacji programu jest również współpraca z podmiotami zewnętrznymi, w szczególności partnerstwami lokalnymi i grupami mieszkańców, instytucjami oraz organizacjami pozarządowymi.

Ważną rolę w jego realizacji odgrywa Rada „Programu wspólnota”, powołana w styczniu 2020 r. Rada składa się z przedstawicieli Urzędu m.st. Warszawy (biur i urzędów dzielnic) oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych i instytucji naukowych. Odpowiada ona za podejmowanie decyzji dotyczących wdrażania programu oraz za nadzór nad realizacją programu. Do zadań rady należy dokonywanie okresowego przeglądu postępów realizacji celów i działań programu, opiniowanie raportów okresowych i raportu końcowego z realizacji programu oraz rekomendowanie zmian związanych z programem, w tym uzupełnień i modyfikacji w zakresie przyjętych działań oraz projektów. Szczegółowy zakres kompetencji i zadań rady określa jej regulamin.

Katalog projektów służących realizacji poszczególnych celów nie jest zamknięty, m.in. z uwagi na fakt, że program tworzony i przyjmowany jest w okresie bardzo dynamicznych zmian będących konsekwencjami pandemii COVID-19. Realizację poszczególnych celów programu będą zapewniać także przedsięwzięcia nieujęte w katalogu projektów, podejmowane samodzielnie przez biura, jednostki i dzielnice, których szczegółowy zakres będzie dopiero definiowany przez nie same w trakcie obowiązywania programu. Będą one

uwzględnione w corocznym monitoringu realizacji celów programu. Jeśli wyniki ewaluacji on-going wykażą potrzebę uzupełnienia istniejącego katalogu o nowe działania lub projekty, podjęte zostaną prace mające na celu aktualizację programu w stosownym zakresie. Aktualizacja będzie również możliwa na wniosek biur, jednostek i dzielnic. Przesłankami uwzględnianymi przy podejmowaniu decyzji o włączeniu danego projektu do programu będą:

- dopasowanie merytoryczne do wskazanego celu szczegółowego/typu działania;
- spełnianie określonych w programie przesłanek specyficznych dla wskazanego działania;
- zadeklarowany poziom wartości wskaźników, które zostaną osiągnięte w wyniku realizacji projektu;
- uzasadnienie spodziewanej skuteczności proponowanego projektu;
- uzasadnienie potrzeby realizacji projektu dla wskazanej grupy docelowej;
- zapewnienie dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej usług i informacji;
- zapewnienie przez realizatora finansowania projektu.

W przypadku działań adresowanych do warszawianek i warszawiaków za szczególnie istotne i priorytetowe w skali całego programu będą uznane projekty:

- antydyskryminacyjne;
- promujące różnorodność.

We współpracy z realizatorami programu będzie przygotowywana coroczna lista projektów planowanych do rozpoczęcia w kolejnym roku (wraz z kwotami na ich realizację), która zostanie następnie zaprezentowana do zatwierdzenia Radzie programu wraz z raportem z corocznego monitoringu programu (do 31 marca danego roku). Po zatwierdzeniu listy będzie ona przekazana Pełnomocnikowi ds. strategii rozwoju miasta do zaopiniowania pod kątem realizacji celów strategii.

W osiągnięciu celów programu pomoże, poprzez komplementarność i sprzężenie zwrotne działań, realizacja innych celów operacyjnych „Strategii #Warszawa2030”, w szczególności:

- 1.2 Wspólnie decydujemy o naszym mieście – z jednej strony wzmocnienie postaw prospołecznych w ramach działań realizowanych w „Programie wspólnota” przełoży się na wzrost aktywności obywatelskiej i udział we współzarządzaniu miastem, z drugiej – powszechna partycypacja wzmocni poczucie wpływu i zaangażowanie w aktywność społeczną mieszkanki i mieszkańców.
- 2.2 Aktywnie spędzamy czas wolny blisko domu, w tym programy „Kultura blisko domu” i „Program Sportowo blisko domu” – dostęp do infrastruktury oraz oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej w pobliżu miejsca zamieszkania będzie sprzyjał integracji mieszkańców, nawiązywaniu więzi i budowaniu relacji (działanie 2.1), co z kolei może mieć wpływ na wzrost uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych i aktywnościach sportowo-rekreacyjnych;
- 2.4 Działamy w warunkach przyjaznych dla rozwoju biznesu, w tym „Program przedsiębiorcza Warszawa” – działania wspierające rozwój warszawskich firm sprzyjają wzmocnieniu tożsamości lokalnej (cel 2) i angażowaniu przedsiębiorców w wielopodmiotową współpracę na poziomie lokalnym (działanie 3.2). Z kolei działania w ramach „Programu wspólnota”, nakierowane na integrację lokalną i identyfikację z miejscem zamieszkania, będą przyczyniać się do wspierania warszawskich przedsiębiorczyń i przedsiębiorców przez mieszkanki i mieszkańców.
- 3.1 Korzystamy z atrakcyjnej przestrzeni publicznej – atrakcyjne i dostępne przestrzenie publiczne sprzyjają nawiązywaniu relacji społecznych i motywują do współodpowiedzialności za własne otoczenie, co ma znaczenie także m.in. dla opieki nad lokalnym i miejskim dziedzictwem materialnym (działania 2.1, 2.2 i 3.2), zaś projekty realizowane w ramach działania 3.2 „Programu wspólnota” będą sprzyjały współtworzeniu nowych przestrzeni publicznych przyjaznych mieszkankom i mieszkańcom;
- 3.2 Żyjemy w czystym środowisku przyrodniczym, w tym „Program ochrony środowiska”, a także powiązana z nim „Strategia adaptacji do zmian klimatu” – podnoszenie świadomości i edukacja ekologiczna wzmocnią poczucie odpowiedzialności za swoje otoczenie i społeczność (działanie 3.2), mogą także przyczynić się do większego zaangażowania w wolontariat (działanie 3.1). Z kolei realizowane w ramach „Programu wspólnota” działania mające na celu upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie przyrodniczym (działanie 2.2.) będą wpływać na podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkanki i mieszkańców;
- 4.1 Rozwijamy nasz twórczy potencjał, w tym program „Twórczy potencjał mieszkanki i mieszkańców Warszawy” – rozwijanie kompetencji twórczych, poznawczych i analitycznych mieszkańców będzie sprzyjało świadomemu i aktywnemu angażowaniu się w życie wspólnoty (działania 3.1 i 3.2), a także zwiększało akceptację dla szeroko rozumianej różnorodności (działanie 1.1). Z drugiej strony, rozwijanie aktywności społecznej mieszkańców będzie przejawiało się także we wzroście oddolnych działań o charakterze twórczym;
- 4.3 Przyciągamy talenty i liderów, w tym „Program przyciągamy talenty i liderów” – napływ nowych mieszkańców w związku z pracą czy studiami będzie pozytywnie wpływał na zwiększanie akceptacji dla różnorodności i integrację społeczną, a z kolei działania podejmowane w ramach „Programu wspólnota” będą tworzyć środowisko przyjazne dla stymulowania tego napływu (działania 1.1 i 1.2).

Cel 1 „Programu wspólnota”: Jesteśmy otwarci na siebie, w ramach którego będą realizowane działania mające na celu zwiększenie otwartości społecznej na różnorodność i integracji społecznej, będzie ściśle powiązany z opracowywaną aktualnie polityką różnorodności społecznej w Warszawie. Działania realizowane w ramach tego celu są także spójne z wartościami wskazanymi jako nadrzędne w polityce kulturalnej m.st. Warszawy „Warszawa wielu kultur. Polityka kulturalna” – różnorodnością i otwartością. Również w opracowywanej aktualnie polityce młodzieżowej m.st. Warszawy jako kluczowe wartości wskazano otwartość na różnorodność młodych i tworzenie wielopokoleniowej

wspólnoty, co znajduje odzwierciedlenie w przewidzianych w programie projektach.

Cel 2 „Programu wspólnota”: Identyfikujemy się z miejscem, w którym mieszkamy, jest spójny z zapisami niedawno przyjętej „Polityki turystycznej m.st. Warszawy”, w której kierunkach położony jest nacisk na lokalny wymiar turystyki i udział mieszkańców w tworzeniu lokalnych, zrównoważonych ofert turystycznych.

Cel 3 „Programu wspólnota”: Mamy zapewnione warunki do aktywności społecznej, poprzez zakres swoich działań jest ściśle powiązany z celem IV Zintegrowanego Programu Rewitalizacji m.st. Warszawy do 2022 r.: Zwiększenie aktywności mieszkańców oraz ich udziału w funkcjonowaniu różnych obszarów miasta. W szczególności dotyczy to tworzeniu Miejsc Aktywności Lokalnej, rozwijaniu wielosektorowej współpracy na poziomie lokalnym oraz rozwijaniu narzędzi aktywności społecznej.

Cele programu i objęte nim działania uzupełniają również „Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych 2030”, w szczególności w zakresie integracji społecznej, działań antydyskryminacyjnych i wsparcia sąsiedzkiego, w której zostanie zapewnione wsparcie osobom doświadczającym trudności, ochrona przed wykluczeniem społecznym i aktywne włączanie tych osób w życie miasta.

„Program Wspólnota” powiązany jest pośrednio także z wieloletnim „Programem rozwoju współpracy m.st. Warszawy i organizacji pozarządowych”, bowiem organizacje są istotnym partnerem m.st. Warszawy w prowadzeniu działań zmierzających do rozwoju miasta i poprawy jakości życia jego mieszkańców poprzez realizację zadań publicznych, m.in. tych, które wynikają z programów wykonawczych „Strategii #Warszawa2030”. Sprzyja to budowaniu kultury współpracy pomiędzy Urzędem m.st. Warszawy a trzecim sektorem.

Odpowiedzialność za osiągnięcie celów szczegółowych oraz wskaźników wskazanych w poszczególnych działaniach będą ponosić biuro wiodące, odpowiedzialne za wdrażanie i realizację programów oraz realizatorzy poszczególnych projektów. Lista realizatorów może zmieniać się w trakcie trwania edycji programu.

Tabela 1. Realizatorzy projektów w podziale na działania programu.

Nazwa i nr działania	Realizatorzy projektów
CEL 1: JESTEŚMY OTWARCI NA SIEBIE	
1.1. Działania na rzecz wzmocnienia otwartości	<ul style="list-style-type: none"> • Centrum Komunikacji Społecznej; • Biuro Kultury (Muzeum POLIN, Teatr Powszechny, Centrum Myśli Jana Pawła II); • Urząd Dzielnicy Bielany; • Urząd Dzielnicy Śródmieście.
1.2. Działania na rzecz integracji społecznej	<ul style="list-style-type: none"> • Centrum Komunikacji Społecznej; • Biuro Kultury (Dom Spotkań z Historią, Teatr Powszechny); • Biuro Współpracy Międzynarodowej.
CEL 2: IDENTYFIKUJEMY SIĘ Z MIEJSCEM, W KTÓRYM MIESZKAMY	
2.1. Działania na rzecz integracji lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> • Centrum Komunikacji Społecznej; • Biuro Kultury (Teatr Ochoty); • Urząd Dzielnicy Białołęka; • Urząd Dzielnicy Bielany; • Urząd Dzielnicy Mokotów; • Urząd Dzielnicy Praga-Południe; • Urząd Dzielnicy Targówek; • Urząd Dzielnicy Wawer; • Urząd Dzielnicy Wilanów.
2.2. Działania upowszechniające wiedzę o dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym	<ul style="list-style-type: none"> • Biuro Kultury; • Biuro Kultury (Dom Spotkań z Historią, Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie, Muzeum Warszawy); • Stołeczne Biuro Konserwatora Zabytków; • Stołeczne Biuro Turystyki; • Urząd Dzielnicy Białołęka; • Urząd Dzielnicy Bielany; • Urząd Dzielnicy Mokotów; • Urząd Dzielnicy Ochota; • Urząd Dzielnicy Śródmieście; • Urząd Dzielnicy Targówek; • Urząd Dzielnicy Ursus; • Urząd Dzielnicy Wawer; • Urząd Dzielnicy Wesoła; • Urząd Dzielnicy Włochy.
CEL 3: MAMY ZAPEWNIONE WARUNKI DO AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ	
3.1. Działania na rzecz rozwoju wolontariatu	<ul style="list-style-type: none"> • Centrum Komunikacji Społecznej; • Urząd Dzielnicy Bielany; • Urząd Dzielnicy Mokotów; • Urząd Dzielnicy Rembertów; • Urząd Dzielnicy Śródmieście; • Urząd Dzielnicy Wola.
3.2. Działania na rzecz samoorganizacji i współpracy lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> • Centrum Komunikacji Społecznej; • Biuro Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego; • Biuro Kultury (Staromiejski Dom Kultury); • Urząd Dzielnicy Mokotów; • Urząd Dzielnicy Ochota; • Urząd Dzielnicy Wawer; • Urząd Dzielnicy Wola.
3.3. Działania na rzecz rozwoju sieci Miejsc Aktywności Lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> • Centrum Komunikacji Społecznej; • Urząd Dzielnicy Ochota.

Realizacja programu nie wymaga zmian organizacyjnych lub prawnych.

FINANSOWANIE

Koszt realizacji projektów wskazanych w programie na dzień jego przyjęcia wyniesie 30 120 689 zł i koszty te zostaną pokryte ze środków bieżących biur, jednostek i dzielnic.

Tabela 2. Przewidywany budżet „Programu wspólnota” na lata 2021–2025.

nazwa i nr celu	nazwa i nr działania	koszt łączny	2021	2022	2023	2024	2025
1. Jesteśmy otwarci na siebie	1.1. Działania na rzecz wzmocnienia otwartości	1 360 500	598 100	402 100	220 100	70 100	70 100
	1.2. Działania na rzecz integracji społecznej	2 898 650	1 163 450	963 450	362 250	362 250	362 250
KOSZT ŁĄCZNY PROJEKTÓW CELU 1		4 574 150	1 761 550	1 365 550	582 350	432 350	432 350
2. Identyfikujemy się z miejscem, w którym mieszkamy	2.1. Działania na rzecz integracji lokalnej	2 780 839	467 600	507 700	366 200	714 890	724 449
	2.2. Działania upowszechniające wiedzę o dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym	5 446 500	1 126 700	1 133 200	1 004 800	1 067 900	1 113 900
KOSZT ŁĄCZNY PROJEKTÓW CELU 2		8 227 339	1 594 300	1 640 900	1 371 000	1 782 790	1 838 349
3. Mamy zapewnione warunki do aktywności społecznej	3.1. Działania na rzecz rozwoju wolontariatu	8 247 200	1 649 100	1 649 200	1 649 300	1 649 800	1 649 800
	3.2. Działania na rzecz samoorganizacji i współpracy lokalnej	7 100 000	1 001 000	1 629 500	1 666 500	1 561 500	1 241 500
	3.3. Działania na rzecz rozwoju sieci Miejsc Aktywności Lokalnej	1 972 000	400 000	426 000	669 000	231 000	246 000
KOSZT ŁĄCZNY PROJEKTÓW CELU 3		17 319 200	3 050 100	3 704 700	3 984 800	3 442 300	3 137 300
KOSZT PROGRAMU ŁĄCZNIE		30 120 689	6 405 950	6 711 150	5 938 150	5 657 440	5 407 999

SYSTEM MONITORINGU I EWALUACJI

Wskaźnik realizacji celu głównego „Programu wspólnota” wynika z celu 1.1 „Strategii #Warszawa2030” – Dbamy o siebie nawzajem. Pozostałe wskaźniki opisane są szczegółowo w załączniku nr 3.

Zakłada się prowadzenie ewaluacji bieżącej (on-going) programu z wykorzystaniem wyników monitoringu, w cyklu corocznym. Będzie ona służyła ocenie trafności i skuteczności podjętych działań oraz ich wpływu na efekty na poziomie celów, a także zaproponowaniu ewentualnych zmian w zakresie poszczególnych działań lub też projektów. Zrealizowana będzie również ewaluacja końcowa, przeprowadzona przez zewnętrznych badaczy.

W ramach corocznego monitoringu, do 1 marca każdego roku, będzie przygotowywany projekt raportu rocznego z realizacji programu oraz projekt rocznej informacji o poniesionych nakładach finansowych na wdrażanie programu. Obydwa projekty będą do 15 marca każdego roku prezentowane Radzie programu, a po zatwierdzeniu przez nią (do 31 marca danego roku) – przekazywane Pełnomocnikowi ds. strategii rozwoju miasta. Raport ten będzie zawierał m.in.:

- analizę poziomu osiągnięcia docelowych wartości wskaźników (mierników) celów szczegółowych i działań programu;
- informacje o kluczowych projektach zrealizowanych w danym okresie sprawozdawczym;
- określenie zmaterializowanych ryzyk o poziomie wysokim i bardzo wysokim, które wpływają na osiągnięcie celów i działań (wykaz zidentyfikowanych ryzyk – załącznik nr 4);
- wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy poziomu osiągnięcia docelowych wartości wskaźników (mierników) celów i działań, istotne z perspektywy dalszego wdrażania programu;
- rekomendacje co do potrzebnych działań lub projektów uzupełniających.

Ponadto, do 31 lipca każdego roku, będzie przygotowywane i przekazywane Radzie programu półroczne sprawozdania z realizacji programu, na podstawie sprawozdań

wewnętrznych realizatorów programu oraz partnerów zewnętrznych.

Raporty będą publicznie dostępne. Na podstawie rekomendacji z monitoringu i ewaluacji bieżącej programu Rada programu może podejmować decyzje o aktualizacji jego zapisów.

KOMUNIKOWANIE PROGRAMU

Realizacja „Programu wspólnota” wspierana będzie przez system komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej oparty na narzędziach istniejących już w Urzędzie m.st. Warszawy – w szczególności na stronach poświęconych strategii rozwoju miasta oraz wsparciu oddolnych działań mieszkanki i mieszkańców Warszawy, stronach urzędów dzielnic, profilach Urzędu w portalach społecznościowych, a także za pośrednictwem materiałów dystrybuowanych m.in. w Miejscach Aktywności Lokalnej.

Komunikacja wewnętrzna skierowana będzie do pracowników biur Urzędu m.st. Warszawy, urzędów dzielnic i miejskich jednostek organizacyjnych, a jej rolą będzie informowanie o aktualnych działaniach i promowanie programu, zachęcanie do uczestnictwa w projektach skierowanych do wewnątrz urzędu oraz umożliwienie zaangażowania w realizację programu.

Komunikacja zewnętrzna skierowana będzie do mieszkańców i użytkowników Warszawy, a jej rolą będzie zachęcanie ich do włączania się w inicjatywy przewidziane w programie oraz w rozwój miasta w ogóle. Do mieszkańców i użytkowników Warszawy nie rzadziej raz w roku skierowane będą również komunikaty dotyczące kluczowych projektów realizowanych w poszczególnych latach wraz ze wskazaniem możliwości udziału w nich oraz na bieżąco w okresie realizacji projektów, w których możliwy jest udział mieszkańców – zaproszenia do uczestnictwa. Corocznie publikowany będzie również raport z realizacji programu.

Załącznik 1. Diagnoza strategiczna do „Programu Wspólnota”

Spis treści

Założenia programu i powiązania z celami Strategii #Warszawa2030	2
Założenia diagnozy	3
Struktura tekstu i ograniczenia danych	5
Charakterystyka społeczno-demograficzna mieszkańców i mieszkanki Warszawy	6
Różnorodność społeczna	8
Postawy wobec różnorodnych innych	14
Zaufanie społeczne	17
Zaufanie uogólnione	17
Zaufanie do sąsiadów	19
Zaufanie do osób, które dopiero sprowadziły się do Warszawy	22
Zaufanie do cudzoziemców	23
Relacje społeczne w sąsiedztwie	25
Tożsamość lokalna i identyfikacja z miejscem	33
Przestrzeń lokalna i miejsca spotkań	41
Troska o otoczenie oraz aktywność społeczna	44
Działania na rzecz okolicy miejsca zamieszkania i miasta	45
Działania na rzecz innych	48
Wolontariat instytucjonalny	50
Narzędzia wspierania aktywności lokalnej w Warszawie	51
Narzędzia wspierania aktywności lokalnej – inicjatywa lokalna	52
Narzędzia wspierania aktywności lokalnej – partnerstwa lokalne	54
Narzędzia wspierania aktywności lokalnej – Spółdzielnia Kultury	55
Rekomendacje działań	56
Podstawowe źródła danych	57

ZAŁOŻENIA PROGRAMU I POWIĄZANIA Z CELAMI „STRATEGII #WARSZAWA2030”

Niniejsze opracowanie obejmuje zestawienie danych oraz wyników badań dotyczących Warszawy i stanowi diagnozę stanu wyjściowego do „Programu wspólnota”, który realizuje cel 1 „Strategii #Warszawa2030” – Odpowiedzialna wspólnota, cel operacyjny 1.1 Dbamy o siebie nawzajem.

Szczegółowe obszary zakreślone w celu 1.1 – Dbamy o siebie nawzajem obejmują¹:

- postawy otwartości i szacunku (w tym zaufanie społeczne);
- troskę o innych oraz aktywność społeczną (w tym relacje społeczne);
- tożsamość lokalną oraz identyfikację z miejscem.

„Program wspólnota” dotyczy przede wszystkim wzmocnienia relacji społecznych oraz rozwijania aktywności społecznej i współpracy różnych podmiotów na poziomie lokalnym. Istotny wpływ na ich budowanie ma przestrzeń, w tym w szczególności przestrzeń publiczną, oraz dostęp do infrastruktury społecznej, zatem program ten jest ściśle powiązany z działaniami, które wpisują się w cel 2: Wygodna lokalność (w szczególności 2.2: Aktywnie spędzamy czas wolny blisko domu) oraz cel 3: Funkcjonalna przestrzeń (w szczególności 3.1: Korzystamy z atrakcyjnej przestrzeni publicznej). Rozwijanie kompetencji społecznych i świadomości mieszkańców i mieszkanek będą wpierały działania realizowane w ramach programów operacyjnych do celów 3.2: Żyjemy w czystym środowisku przyrodniczym (ekologia i zrównoważony rozwój), 4.1: Rozwijamy nasz twórczy potencjał (rozwój kompetencji poznawczych i analitycznych), 4.3: Przyciągamy talenty i liderów (otwartość na różnorodność społeczną). Z kolei zaangażowaniu drugiego sektora w działania lokalne będą sprzyjały projekty realizowane w ramach celu 2.4: Działamy w warunkach przyjaznych dla rozwoju biznesu (dedykowane wsparcie dla rozwoju warszawskich przedsiębiorców).

---

¹ „Strategia #Warszawa2030”, s. 22, 23.

ZAŁOŻENIA DIAGNOZY

Na wspólnotę można patrzeć zarówno przez pryzmat miejsca, w którym się tworzy, jak i przez pryzmat wartości bądź idei, wokół których się rozwija. W tym sensie możemy mówić o wspólnocie terytorialnej – społeczności lokalnej – która może obejmować obszar podwórka, ulicy, osiedla, dzielnicy lub nawet miasta.

W diagnozie będziemy ujmować tak rozumianą wspólnotę na trzech najważniejszych poziomach (na które wskazują również dostępne dane):

- poziom najbliższej okolicy miejsca zamieszkania (sąsiedztwo);
- poziom dzielnicy;
- poziom miasta.

Będziemy również mówić o wspólnotach nieterytorialnych, skupionych wokół realizacji ważnych wartości lub aktywności.

Do istotnych wymiarów wspólnoty zaliczamy:

- **zaufanie społeczne**, w tym zaufanie do ludzi w ogóle oraz zaufanie do osób w najbliższym otoczeniu (m.in. sąsiadów oraz nieznajomych, w tym osób, które dopiero sprowadziły się do Warszawy oraz cudzoziemców);
- **relacje społeczne** na poziomie lokalnym, w szczególności relacje sąsiedzkie;
- **tożsamość lokalną i identyfikację z miejscem**, w tym poczucie związku z tym miejscem, zainteresowanie jego sprawami oraz historią.
- **aktywność społeczną**, w tym troskę o lokalne otoczenie i społeczność i działania na ich rzecz.

Ważnym budulcem wspólnoty lokalnej jest kapitał społeczny. Pojęcie to posiada wiele różnych definicji i operacjonalizacji. Autorzy polskiej *Diagnozy Społecznej* definiują kapitał społeczny jako „sieci społeczne regulowane normami moralnymi lub zwyczajem [...], które wiążą jednostkę ze społeczeństwem w sposób umożliwiający jej współdziałanie z innymi dla dobra wspólnego”². Podobnie polska statystyka publiczna (za OECD) definiuje kapitał społeczny jako „sieci powiązań międzyludzkich wraz ze wspólnymi normami, wartościami i przekonaniami, które ułatwiają

---

² Czapiński J., Panek T. (red), „Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków”, Rada Monitoringu Społecznego 2015, s. 333.

współpracę w ramach określonej grupy lub pomiędzy grupami”³. Zgodnie z tym podejściem, zastosowanym przez Główny Urząd Statystyczny w badaniu jakości życia/spójności społecznej w Polsce, kapitał społeczny składa się z sieci społecznych i zaufania, a także wartości i norm. Na sieciowy kapitał społeczny składają się zarówno sieci formalne, jak i nieformalne. Sieci formalne to kapitał stowarzyszeniowy, zaś kapitał nieformalny (sieci nieformalne) obejmuje kapitał towarzysko-sąsiedzki oraz rodzinny.

Wspólnota na poziomie lokalnym jest zatem tworzona i podtrzymywana zarówno przez relacje o charakterze bardziej sformalizowanym – np. aktywny udział w zebraniach, działaniach wspólnoty mieszkaniowej czy stowarzyszeniach, jak i nieformalnym – poprzez lokalne relacje społeczne, w szczególności w ramach sąsiedztwa.

W diagnozie do „Strategii #Warszawa2030” wskazano, że: „Ogólnie kapitał społeczny stolicy jest wysoki, jednak brakuje szerszej aktywności mieszkańców na rzecz lokalnej wspólnoty⁴”. Jednocześnie, „podobnie jak w całej Polsce, poziom zaufania deklarowany przez mieszkańców Warszawy jest niski”⁵.

---

³ „Jakość życia w Polsce w 2015 roku. Wyniki badania spójności społecznej”, Studia i Analizy Statystyczne, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017, s. 143–144.

⁴ „Diagnoza strategiczna” (Warszawa 2016 r.), załącznik nr 2 do „Strategii #Warszawa2030”, s. 11.

⁵ „Diagnoza strategiczna” (Warszawa 2016 r.), załącznik nr 2 do „Strategii #Warszawa2030”, s. 12.

STRUKTURA TEKSTU I OGRANICZENIA DANYCH

W ramach diagnozy do „Programu wspólnota” przyjrano się aktualnym danym na określone powyżej tematy. Rozpoczęto od ogólnej charakterystyki społeczno-demograficznej mieszkańców i mieszkanki Warszawy, z uwzględnieniem ich różnorodności społecznej, aby przejść dalej do opisu różnych wymiarów zaufania społecznego oraz relacji społecznych. Kolejne fragmenty poświęcone są tożsamości lokalnej i przywiązaniu do miejsca, a dalej opisano istniejące narzędzia wspierania aktywności lokalnej w Warszawie. Na koniec przedstawiono rekomendacje do działań w ramach programu.

Poniższe opracowanie opisuje wymiary wspólnoty lokalnej w Warszawie, opierając się przede wszystkim na źródłach danych empirycznych zgromadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy, uzupełniając je o dane porównawcze dotyczące Warszawy i Polski. Spis wykorzystanych badań i opracowań znajduje się na końcu dokumentu. Warto jednak w tym miejscu wskazać na istotne zastrzeżenia oraz ograniczenia istniejących danych. Po pierwsze, dotyczą one zjawisk, które mają charakter dynamiczny i wielowymiarowy. W wielu przypadkach trudno jednoznacznie stwierdzić, co dokładnie wpływa na aktywność i relacje społeczne – w jakim stopniu przyczyniają się do tego działania Urzędu m.st. Warszawy, w jakim cechy konkretnej społeczności lokalnej, a w jakim niezależne czynniki zewnętrzne. Co więcej, badania ilościowe bazują w głównej mierze na deklaracjach respondentów, a nie na pomiarze ich faktycznych zachowań.

Ponadto w zebranych tu danych można wskazać szereg braków. W szczególności dotyczy to sytuacji grup mniejszościowych i narażonych na dyskryminację (jak w przypadku społeczności LGBT czy innych osób narażonych np. na przestępstwa z nienawiści), których poczucie bezpieczeństwa we wspólnocie ma kluczowe znaczenie dla jej istnienia, bowiem – jak wskazuje „Strategia #Warszawa2030” – dbanie o siebie nawzajem powinno dotyczyć wszystkich mieszkańców Warszawy „niezależnie od pochodzenia, obywatelstwa, wyznania, zamożności, stanu zdrowia, wieku, płci, orientacji seksualnej i poglądów”⁶.

---

⁶ „Strategia #Warszawa2030”, s. 22.

CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNA MIESZKAŃCÓW I MIESZKANEK WARSZAWY

- Szacowana liczba mieszkańców Warszawy⁷ to obecnie niecałe 2 000 000 osób; dodatkowo szacuje się, że prawie 300 000 osób regularnie dojeżdża do miasta na dzień.
- 58% mieszkańców i mieszkanki Warszawy to osoby w wieku produkcyjnym, 18% jest w wieku przedprodukcyjnym, a 24% w wieku poprodukcyjnym⁸.
- Ponad 1/3 ogółu mieszkańców Warszawy to osoby w wieku 30–49 lat⁹.
- Większy odsetek dzieci i młodzieży oraz osób w wieku produkcyjnym w stosunku do osób starszych mieszka w dzielnicach obrzeżnych: Wilanów, Białołęka, Ursus i Wesoła¹⁰ (udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców w tych dzielnicach wynosi w pierwszych dwóch przypadkach 11,4–15%, a w kolejnych 15,1–20%)¹¹.
- Większy odsetek seniorów – osób w wieku poprodukcyjnym – w stosunku do innych grup wiekowych (udział między 25–29%) mieszka w dzielnicach bardziej centralnych: Śródmieście, Mokotów, Wola, Bielany, Ochota, Praga-Południe, Targówek, Żoliborz¹².
- 60% mieszkańców i mieszkanki urodziło się w Warszawie, nieco ponad ¼ urodziło się w województwie mazowieckim, a pozostali migrowali z innych miejsc¹³.
- Prawie 1/3 osób urodzonych poza Warszawą przyjechała tu po 2004 r.¹⁴.
- Większość osób urodzonych poza Warszawą (ponad 60%) przyjechała tu w związku z pracą¹⁵.

---

⁷ Na podstawie szacunków zespołu Zakładu Geografii Miast i Ludności IGiPZ PAN na 2018 rok. Dokładne liczby to odpowiednio: 1 978 000 oraz 297 000. Źródło: „Prognoza demograficzna na potrzeby studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego m.st. Warszawy”, oprac. Zespół Zakładu Geografii Miast i Ludności IGiPZ PAN pod kierownictwem dr hab. Przemysława Śleszyńskiego, Warszawa 2020, s. 91.

⁸ Obliczenie na podstawie: „Rocznik statystyczny Warszawy 2019” – Ludność, s. 121.

⁹ Obliczenie na podstawie: „Rocznik statystyczny Warszawy 2019” – Ludność, s. 121.

¹⁰ „Panorama dzielnic Warszawy w 2018 r.”, s. 29, 30.

¹¹ Przedziały procentowe zostały zaczerpnięte z tekstu źródłowego, gdzie nie zamieszczono bardziej szczegółowych danych.

¹² „Panorama dzielnic Warszawy w 2018 r.”, s. 29, 30.

¹³ „Badanie tożsamości Warszawy i jej mieszkańców” 2015, s. 10. Badanie było realizowane na reprezentatywnej próbie losowo-kwotowej mieszkańców Warszawy w wieku powyżej 15 lat.

¹⁴ Ibid., s. 13.

¹⁵ Ibid., s. 15.

- Migranci do Warszawy pochodzą najczęściej z niedalekich gmin i miast położonych na terenie województwa mazowieckiego (prawie 40% przypadków)¹⁶.
- Wśród osób przyjeżdżających do Warszawy w ostatnich latach więcej było kobiet (w 2016 r. było to 56%), najwięcej było osób młodych, poniżej 40. roku życia (w 2016 r. 82,5%). Do Warszawy w ostatnich latach wprowadzały się często osoby po studiach, wchodzące na rynek pracy, a wśród wyprowadzających się były rodziny z dziećmi¹⁷.
- Saldo migracji do Warszawy w 2018 r. wyniosło prawie 11 000 osób¹⁸.
- Względnie najwięcej nowych mieszkańców (w stosunku do liczby osób już zamieszkałych)¹⁹ osiedla się w dzielnicach Wilanów i Białołęka²⁰. Jest to związane m.in. z dużą liczbą nowych mieszkań oddanych tam do użytku w ostatnich latach. Dane dotyczące migracji do Warszawy w latach 2005–2016 wskazują na najwyższy wskaźnik atrakcyjności migracyjnej właśnie tych dwóch dzielnic (Wilanów i Białołęka). Najniższy (ujemny) wskaźnik atrakcyjności migracyjnej był w dzielnicy Praga-Północ²¹.
- Preferowane dzielnice zamieszkania w Warszawie (czyli miejsca, gdzie ludzie najchętniej chcieliby mieszkać) to Śródmieście i Mokotów²².
- Praga-Północ wciąż ma raczej negatywny wizerunek wśród mieszkańców, pomimo oryginalnego charakteru „dawnej Warszawy”²³.
- W 2015 r. 90% badanych mieszkańców Warszawy deklarowało, że nie planuje w ciągu najbliższych kilku lat żadnej przeprowadzki²⁴.

---

¹⁶ „Portret migranta. Migracje w m.st. Warszawie w latach 2005–2016”, Urząd Statystyczny w Warszawie, Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych 2017, s. 5.

¹⁷ Ibid., s. 9–12

¹⁸ „Statystyczne vademecum samorządowca 2019” (napływ na pobyt stały, uwzględnia migracje zagraniczne, krajowe oraz między dzielnicami).

¹⁹ Saldo liczone na 1000 ludności.

²⁰ Uwzględnia również migracje między dzielnicami. „Panorama dzielnic Warszawy w 2018 r.”, s. 28, 72–79.

²¹ „Portret migranta...”, s. 4, 5.

²² „Badanie tożsamości Warszawy i jej mieszkańców” 2015, s. 113.

²³ Ibid., s. 117–119.

²⁴ Ibid., s. 56.

RÓŻNORODNOŚĆ SPOŁECZNA

- Warszawa jest różnorodna pod względem demograficznym, społecznym, kulturowym oraz stylów życia.
- Warszawa jako miasto podlega metropolizacji – wykształca się tzw. klasa metropolitalna²⁵, dobrze sytuowana finansowo, mobilna, nastawiona na realizację aspiracji zawodowych i życiowych oraz mniej zakorzeniona lokalnie.
- Podział na rdzennych warszawiaków oraz osoby przyjezdne jest obecny w świadomości społecznej i dyskursie medialnym (zob. m.in. kontrowersje wokół określenia „stoiki”), jednak w codziennym życiu nie ma takiego znaczenia²⁶.
- Badania terenowe prowadzone w Warszawie wskazują jednak na istnienie napięć w sąsiedztwie pomiędzy osobami zakorzenionymi w danym miejscu a nowymi rezydentami, w szczególności wynajmującymi mieszkania (osoby, które nie są właścicielami mieszkań bywają postrzegane jako mniej zaangażowane w sprawy wspólnoty sąsiedzkiej, a jednocześnie mniej uprawnione do wypowiedzania się w tych sprawach)²⁷.
- W Warszawie mieszkają, pracują i studiują również cudzoziemcy. Zameldowanych na pobyt stały lub czasowy jest ich ponad 40 tysięcy (znacznie więcej niż w innych miastach Polski), choć faktyczna liczba mieszkańców pochodzących z zagranicy jest prawdopodobnie dużo większa²⁸. Pochodzą z ponad 110 różnych krajów. Najwięcej z nich (według liczb meldunków) mieszka w dzielnicach: Mokotów, Wola, Śródmieście, Ochota, Ursynów, Praga-Południe, Białołęka, Wilanów. Cudzoziemcy stanowią 2,3% liczby wszystkich zameldowanych osób w Warszawie, przy czym najwyższy procent jest w dzielnicy Wilanów (5,5%), zaś najniższy w dzielnicy Bielany (1,2%)²⁹ (zob. tabela 1).
- Największą grupą cudzoziemców mieszkających w Warszawie są Ukraińcy, których według danych o lokalizacji pozyskanych z telefonów komórkowych najwięcej mieszka

---

²⁵ Jałowiecki B., Krajewska M., Olejniczak K., *Klasa metropolitalna w przestrzeni Warszawy*, [w:] Grzelak J., Zarycki T. (red.), *Społeczna mapa Warszawy. Interdyscyplinarne studium metropolii warszawskiej*, Scholar, Warszawa 2004, s. 132–146.

²⁶ „Badanie tożsamości Warszawy i jej mieszkańców” 2015, s. 97–100.

²⁷ Raport „Tworzenie i funkcjonowanie wspólnot lokalnych w Warszawie MMD Milanowa” s.c. 2018.

²⁸ Dane Urzędu m.st. Warszawy. Stan na dzień 31.10.2019.

²⁹ Obliczono na podstawie danych meldunkowych Urzędu m.st. Warszawy. Stan na dzień 31.10.2019.

w dzielnicach: Praga-Południe, Ursynów i Wesola³⁰. Dane meldunkowe wskazują z kolei na popularność wśród Ukraińców takich dzielnic jak: Mokotów, Wola, Białołęka i Targówek. Według danych Urzędu m.st. Warszawy zameldowanych w Warszawie jest prawie 15 000 Ukraińców³¹.

- Kolejne najliczniejsze grupy cudzoziemców zameldowanych w Warszawie to obywatele Białorusi, Wietnamu, Federacji Rosyjskiej, Indii, Francji i Chin³².

Tabela. 1. Liczba cudzoziemców zameldowanych w poszczególnych dzielnicach Warszawy.

Dzielnica	Cudzoziemcy ogółem (liczba meldunków)	% populacji dzielnicy
Bemowo	1663	1,4
Białołęka	2277	1,9
Bielany	1560	1,2
Mokotów	7320	3,5
Ochota	2881	3,7
Praga-Południe	2772	1,6
Praga-Północ	1199	2
Rembertów	311	1,3
Śródmieście	3104	2,9
Targówek	1983	1,6
Ursus	1631	2,8
Ursynów	2811	1,9
Wawer	1437	1,9
Wesola	415	1,7
Wilanów	2257	5,5
Włochy	1638	3,9
Wola	3792	2,8
Żoliborz	980	1,9
łącznie	40 031	2,3

Źródło: Opracowano na podstawie danych meldunkowych Urzędu m.st. Warszawy, stan na dzień 31.10.2019 r.

³⁰ Badanie firmy Selectiv DMP z 2019 roku na podstawie użytkowników telefonów <https://selectiv.com/czy-ukraincy-wiaza-swoja-przyszlosc-z-naszym-krajem-najnowsze-badanie-selectiv/>

³¹ Na podstawie danych meldunkowych Urzędu m.st. Warszawy. Stan na dzień 31.10.2019.

³² Na podstawie danych meldunkowych Urzędu m.st. Warszawy. Stan na dzień 31.10.2019.

- 2% cudzoziemców mieszkających w Warszawie w ogóle nie zna języka polskiego w mowie, a 9% w piśmie. Ponad 1/4 deklaruje, że zna język polski słabo lub bardzo słabo³³. Większość mieszkających w Warszawie Ukraińców deklaruje średni poziom znajomości języka polskiego mówionego.
- 44% cudzoziemców mieszkających w Warszawie spotkało się z obrażaniem lub znieważaniem ze względu na swoje pochodzenie (najczęściej dotyczy to osób z Afryki i Azji), choć jednocześnie większość cudzoziemców czuje się w Warszawie dobrze i dość bezpiecznie³⁴. Dane Rzecznika Praw Obywatelskich – dotyczące osób ze społeczności ukraińskiej, afrykańskiej oraz muzułmańskiej – wskazują, że skala dyskryminacji w przestrzeni publicznej w Polsce w ostatnich latach rośnie³⁵.
- Jednocześnie prawie połowa cudzoziemców mieszkających w Warszawie uważa, że warszawiacy są życzliwi i wyrozumiali, a 42% postrzega ich jako tolerancyjnych dla obcej kultury. Polacy postrzegają siebie samych w ten sposób dużo rzadziej³⁶.
- Większość warszawiaków – zarówno Polaków, jak i cudzoziemców – oczekuje, że w szkołach będą organizowane lekcje tolerancji dla różnorodności kulturowej³⁷.
- Ponad 3/4 warszawiaków – Polaków – deklaruje znajomość z cudzoziemcem mieszkającym w Warszawie. Podobny odsetek cudzoziemców deklaruje znajomość z przynajmniej jednym Polakiem. Te znajomości mają często bliski charakter i wiążą się np. ze wspólnym spędzaniem wolnego czasu³⁸.
- Z innych badań ilościowych na reprezentatywnej próbie mieszkańców Warszawy wynika, że prawie połowa respondentów deklaruje kontakty towarzyskie lub zawodowe z cudzoziemcami, przy czym najwięcej osób w grupach wieku 25–44 lata, zaś najmniej w wieku 65+³⁹ (zob. wykres 1)

³³ Wyniki badania sondażowego „Cudzoziemcy w Warszawie” 2019 (prowadzonego przez IOM), s. 15, 37–39.

³⁴ Wyniki badania sondażowego „Cudzoziemcy w Warszawie” 2019 (prowadzonego przez IOM), s. 16, 19, 20.

³⁵ <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/jedynie-5-przestepstw-motywowanych-nienawiscia-jest-zglaszanych-na-policje-badania-rpo-i-odihrobwe>

³⁶ Wyniki badania sondażowego „Cudzoziemcy w Warszawie” 2019 (prowadzonego przez IOM), s. 16, 19.

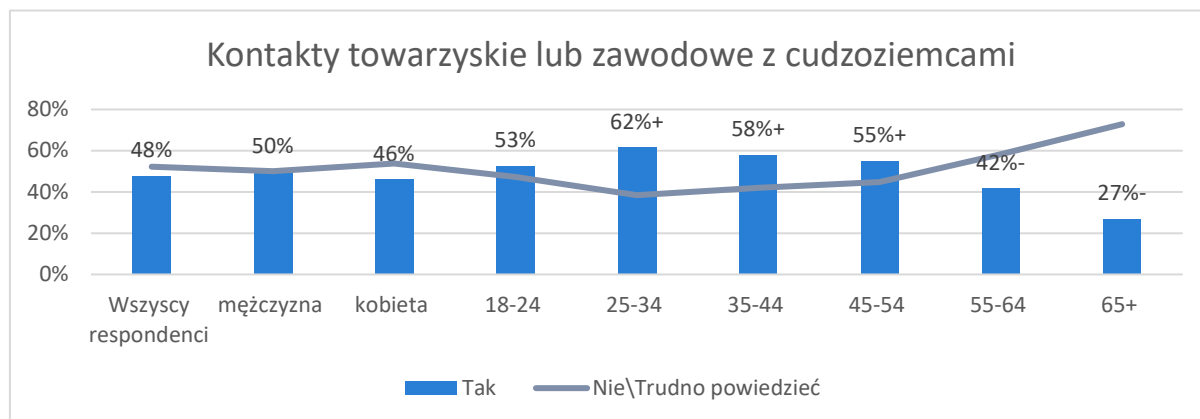
³⁷ Ibid., s. 47, 61.

³⁸ Ibid., s. 15, 17.

³⁹ Kuczyński P., „Grupy mniejszościowe (wrażliwe) najbardziej zagrożone dyskryminacją. Opracowanie na zlecenie Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy na podstawie badania na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy”, przeprowadzonego w listopadzie 2019 r. (realizacja Kantar Polska S.A.).

Wykres 1. Kontakty warszawiaków z cudzoziemcami według grup wieku.

Źródło: Kuczyński P., „Grupy mniejszościowe (wrażliwe) najbardziej zagrożone dyskryminacją. Opracowanie na zlecenie Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy na podstawie badania na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy” 2019.

- W warszawskich szkołach uczyło się w 2019 r. w sumie ponad 3700 uczniów cudzoziemskich, co stanowi niecałe 2% wszystkich warszawskich uczniów i uczennic. Najwyższy odsetek był w dzielnicy Targówek, Wilanów i Praga-Południe (3,1%), zaś najniższy w dzielnicy Żoliborz (niecały 1%) oraz Bielany (1,1%) i Śródmieście (1,2%)⁴⁰ (zob. tabela 2).

⁴⁰ Źródło: Kuczyński P., „Grupy mniejszościowe...”.

Tabela. 2. Uczniowie cudzoziemcy w warszawskich szkołach w podziale na dzielnice.

Uczniowie zagraniczni cudzoziemcy	Uczniowie ogółem	Procent uczniów cudzoziemskich
Targówek	407 12944	3,1%
Wilanów	121 3882	3,1%
Praga-Południe	344 11162	3,1%
Ursus	190 6598	2,9%
Włochy	130 4568	2,8%
Ochota	297 11162	2,7%
Wola	389 19324	2,0%
Mokotów	424 22234	1,9%
Wesoła	52 2731	1,9%
Wawer	140 7390	1,9%
Rembertów	44 2374	1,8%
Praga-Północ	135 7625	1,8%
Białołęka	251 14688	1,7%
Bemowo	167 10216	1,6%
Ursynów	165 11849	1,4%
Śródmieście	254 21927	1,2%
Bielany	166 15337	1,1%
Żoliborz	67 7831	0,9%

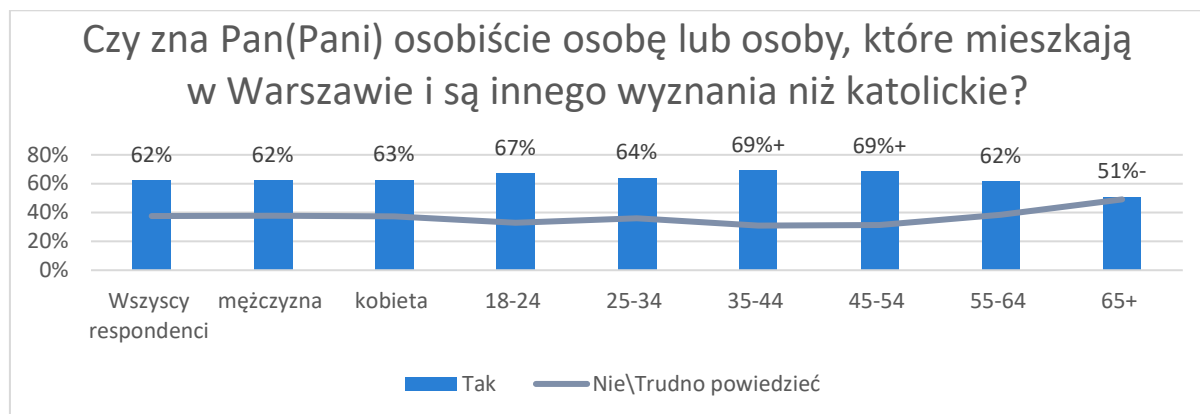
Źródło: Kuczyński P., „Grupy mniejszościowe (wrażliwe) najbardziej zagrożone dyskryminacją. Opracowanie na zlecenie Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy na podstawie badania na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy” 2019.

- Różnorodność społeczna dotyczy też różnorodności pod względem wyznania. W Warszawie zarejestrowanych jest w sumie prawie 60 różnych kościołów i związków wyznaniowych⁴¹.
- Większość mieszkańców i mieszanek Warszawy (62%) deklaruje, że zna osobiście osoby, które mieszkają w Warszawie i są innego wyznania niż katolickie. Najwięcej takich kontaktów jest w grupach wieku 34–54 lata (69%), zaś najmniej w wieku 65+⁴² (zob. wykres 2).

⁴¹ Kościoły i związki wyznaniowe wpisane do rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych MSWiA https://www.gov.pl/web/mswia/rejestr-kościolow-i-innych-zwiazkow-wyznaniowych?fbclid=IwAR03iyTdBuiA54iqSkEDvbUDbM6_UUpasJgT9TG7IWpryNqr6UreoaTumuY

⁴² Źródło: Kuczyński P., „Grupy mniejszościowe...”.

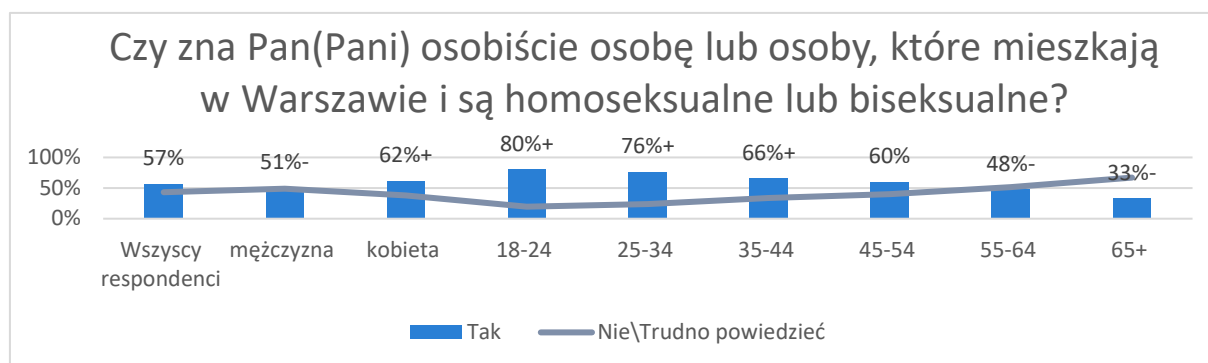
- Wykres 2. Znajomość osób innego wyznania niż katolickie według grup wieku.

Źródło: Kuczyński P., „Grupy mniejszościowe (wrażliwe) najbardziej zagrożone dyskryminacją. Opracowanie na zlecenie Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy na podstawie badania na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy” 2019.

- Innym wymiarem różnorodności jest orientacja seksualna. Oszacowanie wielkości społeczności LGBT w Warszawie jest bardzo trudne, choć deklaracja „Warszawskiej polityki miejskiej na rzecz społeczności LGBT+” wskazuje, że może to być ok. 200 tysięcy osób. Wiadomo również, że jest to grupa szczególnie narażona na dyskryminację⁴³. Większość warszawiaków i warszawianek (57%) deklaruje, że zna osobiście osoby, które mieszkają w Warszawie i są homoseksualne lub biseksualne. Najwyższy odsetek odpowiedzi twierdzących jest w grupach wieku 18–24 lata (80%), 25–34 lata (76%) oraz 35–44 lata (66%), zaś najniższy w grupie 65+ (33%) (zob. wykres 3).

Wykres 3. Znajomość osób LGBT według grup wieku.

Źródło: Kuczyński P., „Grupy mniejszościowe (wrażliwe) najbardziej zagrożone dyskryminacją. Opracowanie na zlecenie Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy na podstawie badania na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy” 2019.

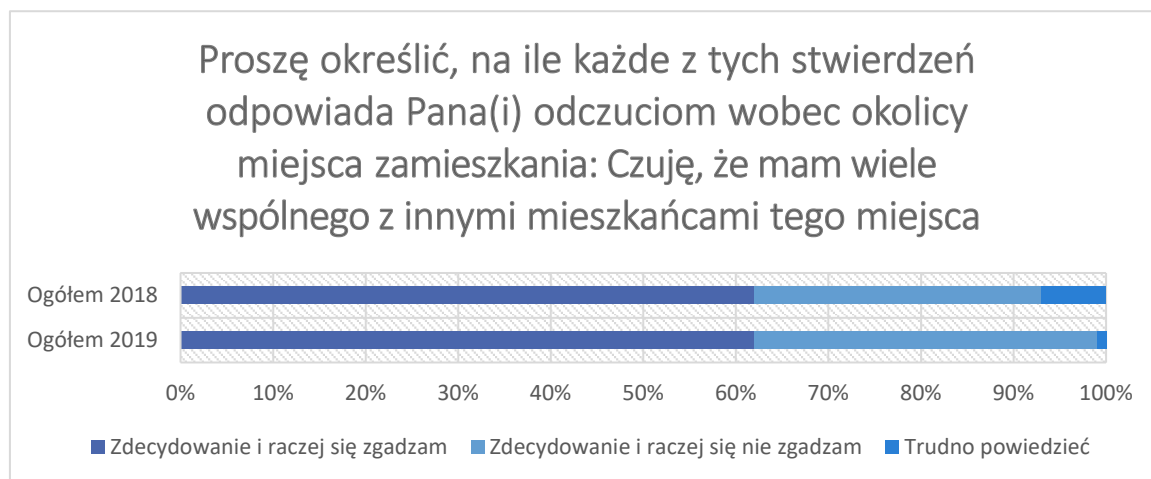
⁴³ W rankingu ILGA-Europe Polska zajmuje ostatnie miejsce w Europie pod względem poziomu równouprawnienia osób LGBT. Z badań European Union Agency for Fundamental Rights również wynika bardzo wysoki poziom lęku i dyskryminacji osób LGBT w Polsce. https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2020/lgbti-survey-data-explorer?fbclid=IwAR2_XiEv0mB8FT6K0_h_DTLNxihL8tXM6K35he4yTJ1I3KmKbnps0aTJhMs
Zob. też „Warszawska polityka miejska na rzecz społeczności LGBT+”.

W 2019 r. Prezydent m.st. Warszawy podpisał dokument „Warszawska polityka miejska na rzecz społeczności LGBT+” (tzw. Deklaracja LGBT+), która zakłada działania na rzecz wsparcia i przeciwdziałania dyskryminacji przedstawicieli społeczności LGBT+ w obszarze bezpieczeństwa, edukacji, kultury i sportu, pracy i administracji.

Postawy wobec różnorodnych innych

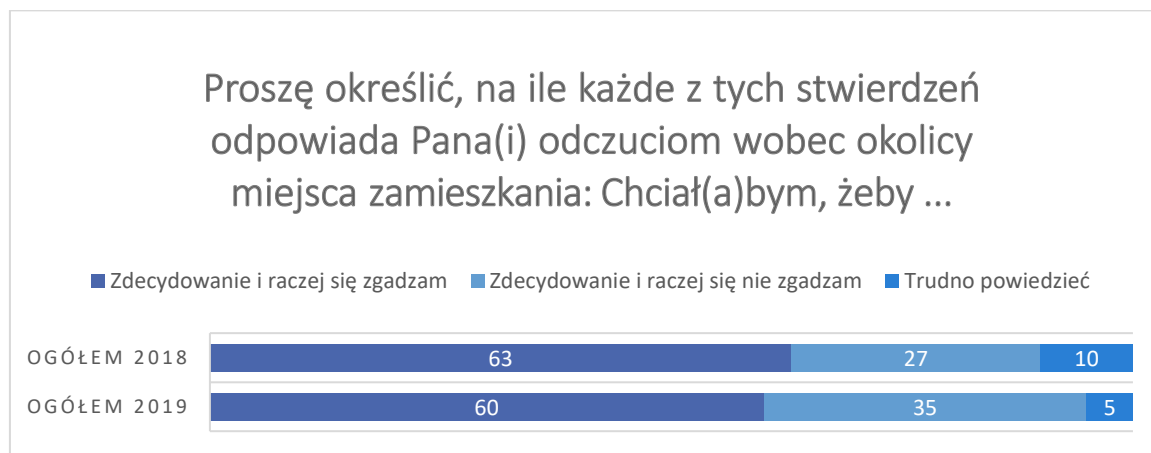
- Większość warszawiaków i warszawianek czuje, że ma wiele wspólnego z innymi osobami w swoim miejscu zamieszkania, choć jednocześnie chcieliby, aby ludzie w tym miejscu byli bardziej podobni do nich i mniej różnorodni (zob. wykres 4, 5 i 6).

Wykres 4. Poczucie wspólnoty z innymi mieszkańcami.

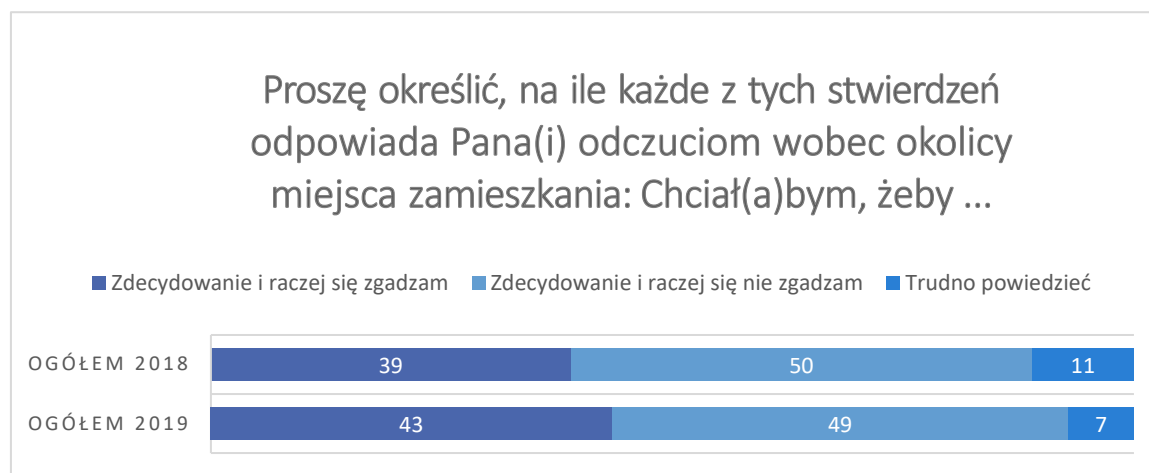
Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

Wykres 5. Chęć, aby osoby mieszkające w okolicy były bardziej podobne.

Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

Wykres 6. Chęć, aby osoby mieszkające w okolicy były bardziej różnorodne.

Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

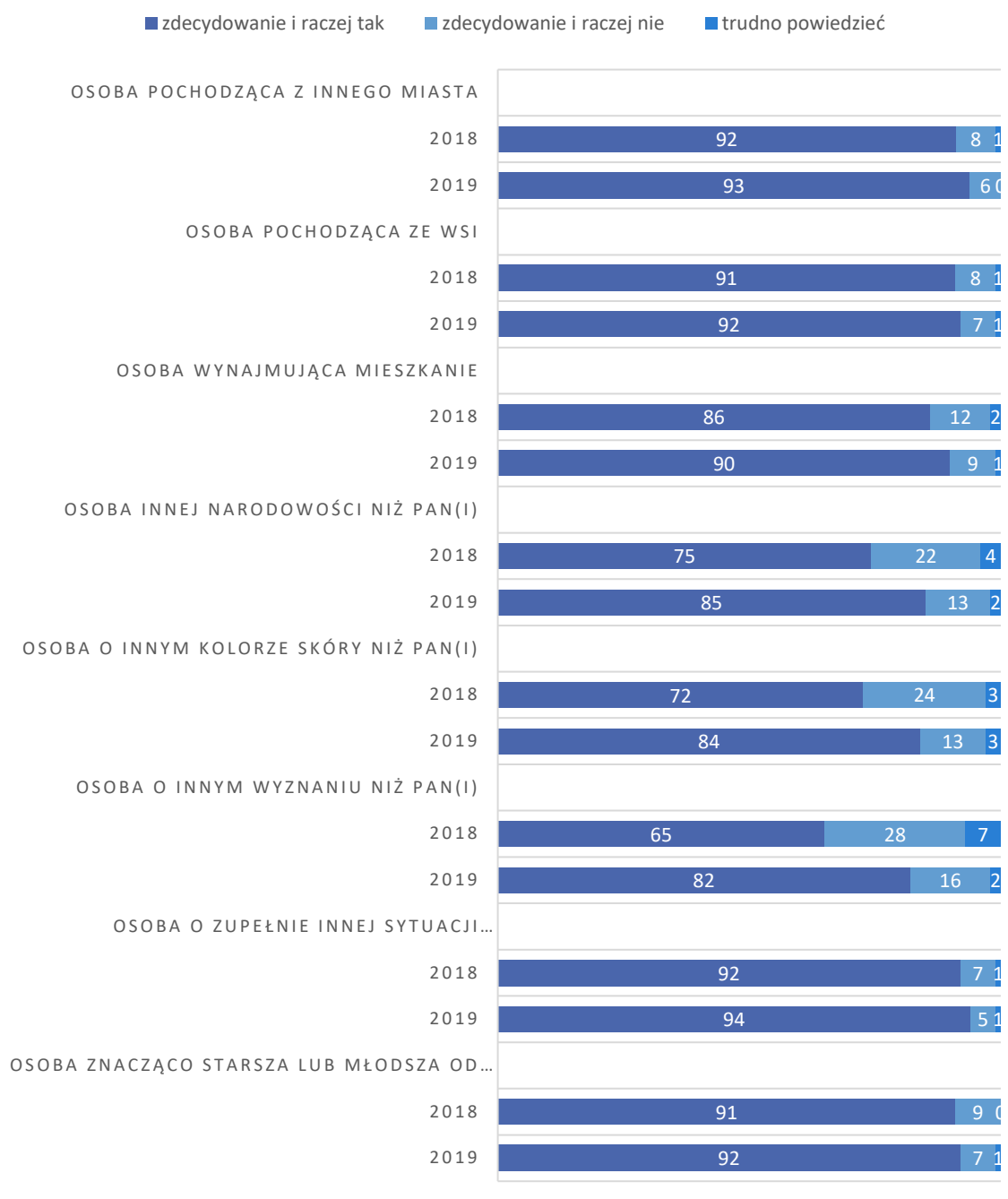
Mimo że mieszkańcy Warszawy woleliby, aby ich sąsiedzi byli podobni do nich samych, deklarują jednocześnie dużą otwartość na obecność osób różnych od nich w najbliższym sąsiedztwie⁴⁴: osób pochodzących z innych miast lub ze wsi, wynajmujących mieszkania, osób innej narodowości, o innym kolorze skóry lub wyznaniu, czy wreszcie osób w innej sytuacji materialnej czy wieku.

Największą otwartość warszawiacy i warszawianki wyrażali wobec osób pochodzących z innych miast i wsi (ponad 90% respondentów deklarowało ich akceptację w najbliższym sąsiedztwie) czy o innej sytuacji materialnej, nieco mniejszą (choć nadal dużą) wobec osób innej narodowości czy koloru skóry, zaś jeszcze nieco mniejszą wobec osób innego wyznania (w 2019 r. było to nieco ponad 80%). Warto także odnotować, że w 2019 r. deklarowana akceptacja wzrosła w porównaniu z 2018 r. (zob. wykres 7).

Wykres 7. Akceptacja różnych osób w najbliższym sąsiedztwie.

⁴⁴ Pytanie zadane w badaniu brzmiało: „Czy zaakceptował(a)by Pan(i), gdyby w Pana(i) najbliższym sąsiedztwie zamieszkała osoba...”

Czy zaakceptował(a)by Pan(i), gdyby w Pana(i) najbliższym sąsiedztwie zamieszkała ...

Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

Bardziej szczegółowa analiza danych wskazuje, że:

- Osoby młodsze ogólnie nieco częściej deklarują otwartość wobec innych (w tym osoby z innych miast czy wsi) w swoim sąsiedztwie niż osoby najstarsze (65+).

- Osoby młodsze (25–44 lata) częściej deklarują akceptację wobec osób wynajmujących mieszkania w sąsiedztwie niż osoby najstarsze (65+).
- Osoby młodsze (25–44 lata) są bardziej otwarte na osoby innej narodowości w swoim sąsiedztwie niż osoby najstarsze (65+). Podobna tendencja występuje w przypadku otwartości na osoby o innym kolorze skóry czy innym wyznaniu.
- Osoby najstarsze (65+) również nieco rzadziej deklarowały akceptację, aby w ich sąsiedztwie mieszkali osoby o zupełnie innej sytuacji materialnej niż one czy znacząco starsze lub młodsze.

ZAUFIANIE SPOŁECZNE

Zaufanie uogólnione

Na poziomie ogólnopolskim zaufanie uogólnione (zaufanie do ludzi w ogóle) utrzymuje się na niskim poziomie. W badaniu CBOS z 2018 r. tylko 22% Polaków zgadzało się ze stwierdzeniem, że większości ludzi można ufać, taki sam wskaźnik odnotowano w 2020 r.⁴⁵ W kontraście do tych danych zaskakująco wysoki poziom zaufania w badaniu na próbie ogólnopolskiej odnotowano w raporcie „Jakość życia w Polsce w 2015 r. – wyniki badania spójności społecznej” opublikowanym przez GUS, gdzie poziom zaufania Polaków zdiagnozowany został w obszarze prywatnym, publicznym i uogólnionym. Ten ostatni badano za pomocą pytania „czy ma Pan/Pani zaufanie do ludzi ogólnie rzecz biorąc”, na które twierdząco odpowiedziało w sumie aż prawie 80% respondentów.

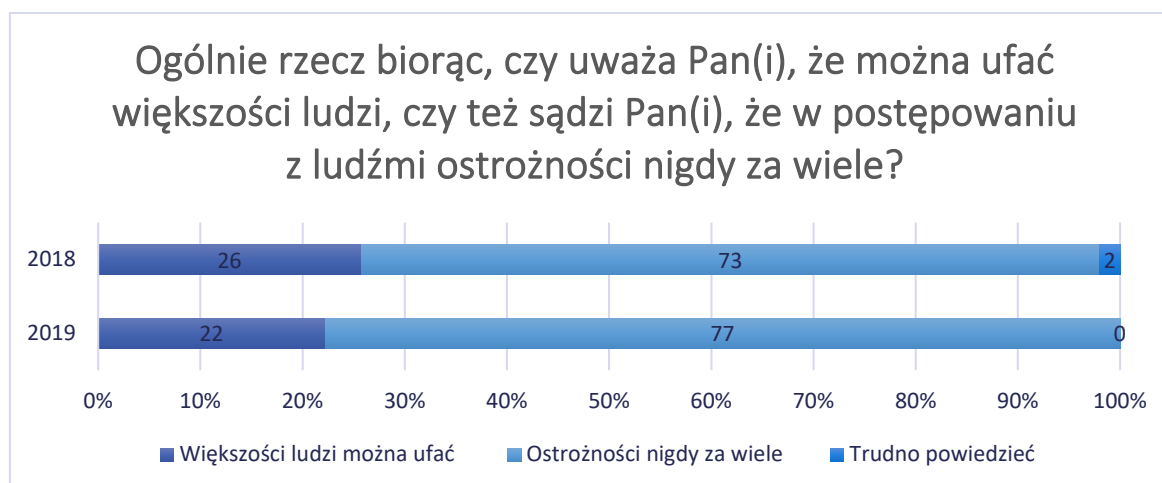
Niezależnie od przytoczonych rozbieżności na poziomie ogólnopolskim trzeba zaznaczyć, że warszawiacy nie są zbyt ufni wobec innych – ok. ¼ uważa, że w postępowaniu z ludźmi ostrożności nigdy za wiele (zob. wykres 8). Podobny odsetek jest zdania, że ludzie najczęściej dbają wyłącznie o własne sprawy. Tak niski poziom zaufania (a czasem nawet niższy) jest odnotowywany również w badaniach ogólnopolskich⁴⁶, a na tle innych krajów europejskich zajmujemy pod tym względem jedno z dalszych miejsc⁴⁷.

Wykres 8. Zaufanie uogólnione.

⁴⁵ „O nieufności i zaufaniu”, komunikat z badań CBOS nr 35/2018 oraz „Zaufanie społeczne”, komunikat z badań CBOS nr 43/2020.

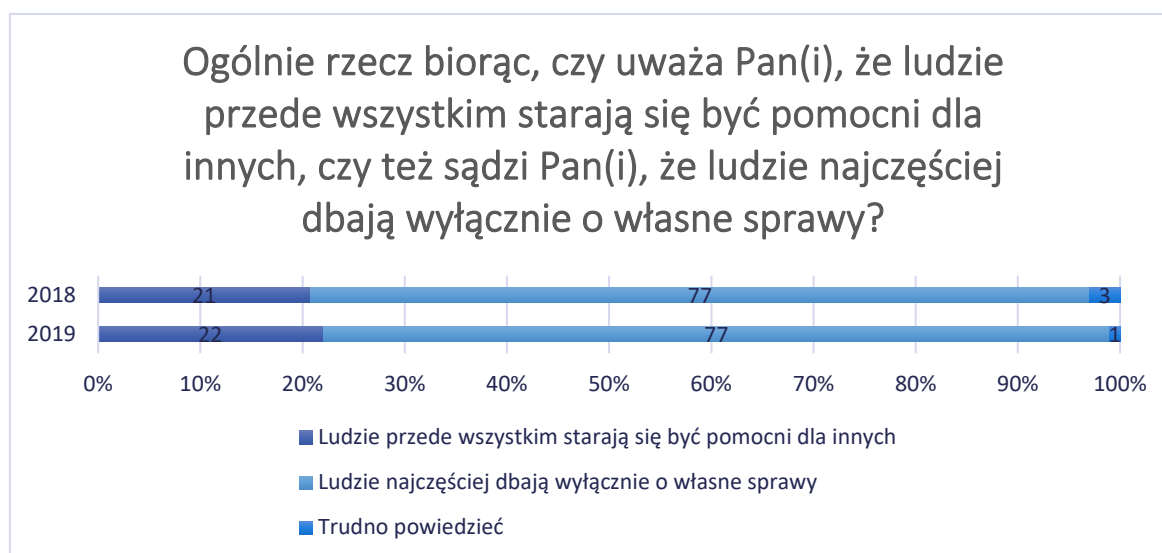
⁴⁶ „Diagnoza społeczna 2015”; „O nieufności i zaufaniu”, komunikat z badań CBOS nr 35/2018.

⁴⁷ „Diagnoza społeczna 2015”, s. 334, zob. też badania European Social Survey.

Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

Wykres 9. Opinia, czy ludzie ogólnie starają się być pomocni dla innych, czy dbają wyłącznie o własne sprawy.

Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 roku. Dane na poziomie miasta.

Obraz ten warto uzupełnić innymi danymi o charakterze porównawczym. W badaniu „Quality of Life in European Cities 2015” mieszkańcy Warszawy zostali poproszeni o wyrażenie opinii, czy większości ludzi w ich mieście można ufać, zastosowano zatem bardziej szczegółowy wskaźnik zaufania społecznego – na poziomie miasta. Z takim stwierdzeniem zgodziła się prawie połowa respondentów (45%). Nadal stanowi to jeden z najniższych wskaźników wśród dużych miast europejskich, choć na nieco wyższym poziomie niż w innych miastach regionu Europy Środkowo-Wschodniej (takich jak Praga, Budapeszt, Bukareszt, Bratysława czy Sofia)⁴⁸.

⁴⁸ „Quality of Life in European Cities 2015”, „Flash Eurobarometer” 419, European Commission, Jan 2016, s. 13, 100.

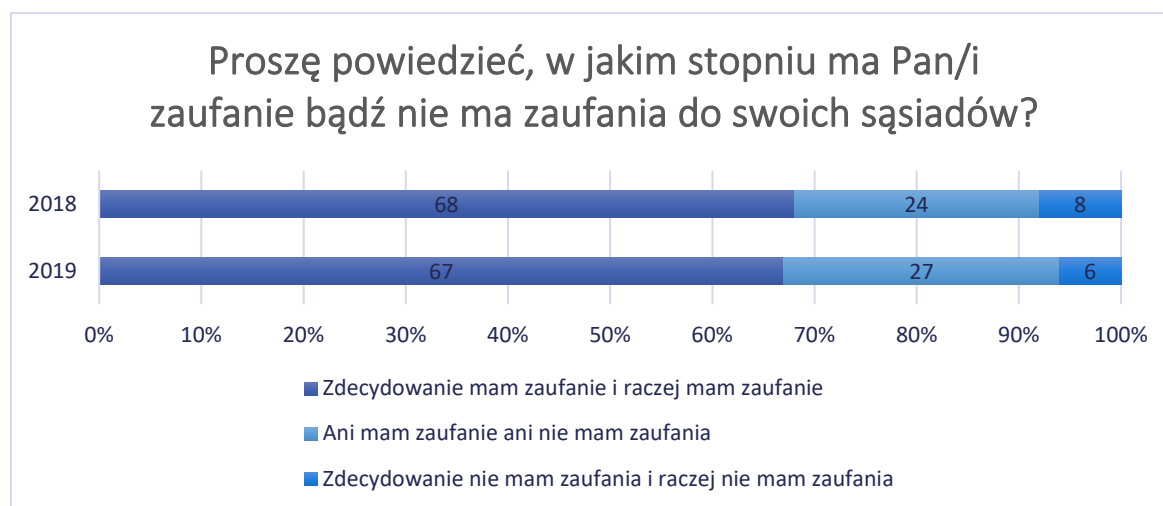

Analizy we wspomnianym wcześniej raporcie GUS pt. „Jakość życia w Polsce w 2015 r. – wyniki badania spójności społecznej” wykazały, że „w Polsce poziom ogólnego zaufania kształtowany jest głównie poprzez relacje w sferze życia prywatnego”⁴⁹, do których zaliczane jest m.in. sąsiedztwo. Wskazano ponadto, że im wyższy u danej osoby poziom kapitału towarzysko-sąsiedzkiego, tym wyższy poziom uogólnionego zaufania. Trzeba przy tym dodać, iż ten konkretny typ kapitału ma większy wpływ na kształtowanie uogólnionego zaufania niż inne typy kapitału sieciowego (np. rodzinny czy stowarzyszeniowy)⁵⁰. Zaufanie do sąsiadów oraz relacje z sąsiadami stanowią zatem ważny wskaźnik wspólnoty, *stricte* na poziomie lokalnym.

ZAUFIANIE DO SĄSIADÓW

Zdecydowana większość warszawiaków i warszawianek deklaruje zaufanie do swoich sąsiadów. Brak zaufania deklarują zaś nieliczni (zob. wykres 10). Koresponduje to z wynikami badania „Quality of Life in European Cities 2015”, gdzie zaufanie do osób w swoim sąsiedztwie zadeklarowało w sumie 69% mieszkańców i mieszkanek Warszawy⁵¹. Co istotne, wskaźnik warszawski – choć wydaje się względnie wysoki – okazuje się niższy niż w większości innych badanych miast europejskich. W badaniach ogólnopolskich zaufanie do sąsiadów zadeklarowało nieco więcej osób niż w badaniach na poziomie miasta, bo w sumie 73% respondentów, z czego 10% ufa sąsiadom zdecydowanie⁵².

Wykres 10. Zaufanie do sąsiadów.

Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

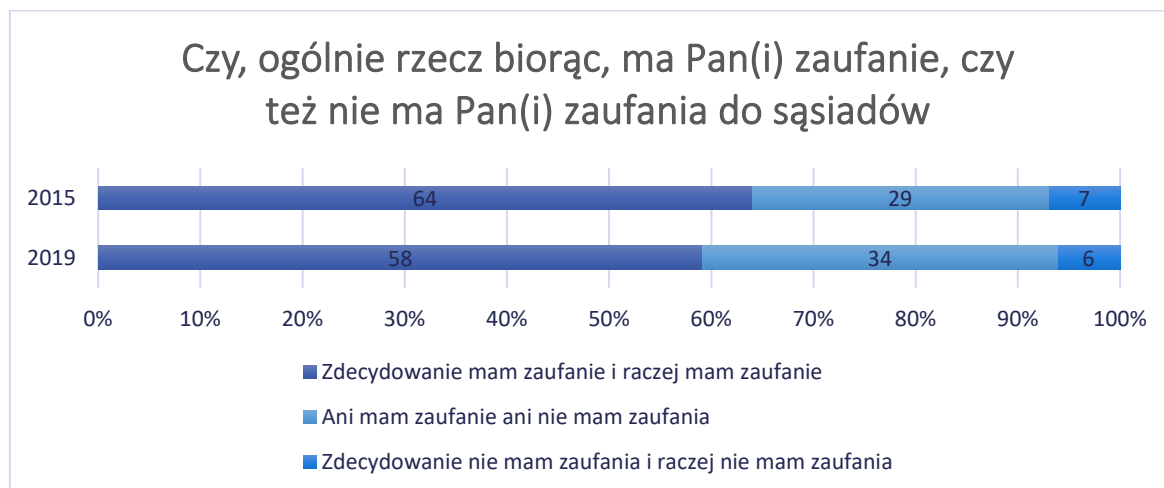
⁴⁹ „Jakość życia w Polsce 2015”, Raport GUS, s. 183.

⁵⁰ Ibid., s. 187.

⁵¹ „Quality of Life in European Cities 2015”, „Flash Eurobarometer” 419, European Commission, Jan 2016, s. 105.

⁵² „Jakość życia w Polsce 2015”, Raport GUS, s. 181.

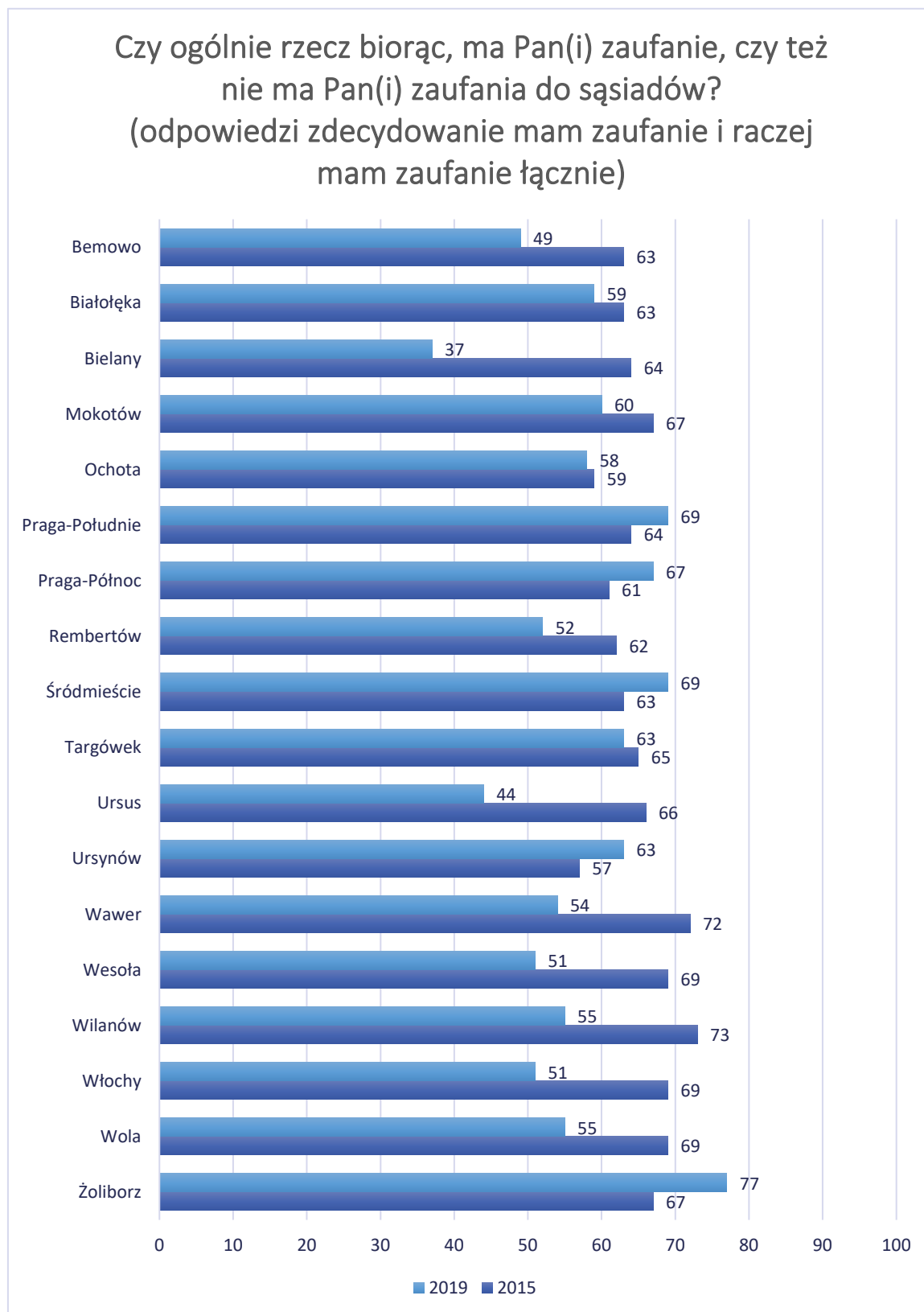
Wykres 11. Zaufanie do sąsiadów 2 (na podstawie badania jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic).

Źródło: Opracowano na podstawie „Badania jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic” 2015 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

„Badanie jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic” daje wgląd w zróżnicowanie zaufania na poziomie dzielnic, możliwe jest również porównanie odpowiedzi pomiędzy latami (zob. wykres 12). Pomiędzy rokiem 2015 a 2019 dostrzegalny jest spadek deklarowanego zaufania do sąsiadów w większości dzielnic. Na poziomie całego miasta zaufanie to spadło z poziomu 65% do 57,5%, przy czym w 2019 r. najniższe było w dzielnicy Bielany (38%), a najwyższe w dzielnicy Żoliborz (77%). Na podstawie wyników cytowanych badań największy spadek deklarowanego zaufania do sąsiadów widoczny był w dzielnicy Ursus (o 22 pkt%), zaś największy wzrost w dzielnicy Żoliborz (o 10 pkt%).

Wykres 12. Zaufanie do sąsiadów w podziale na dzielnice.

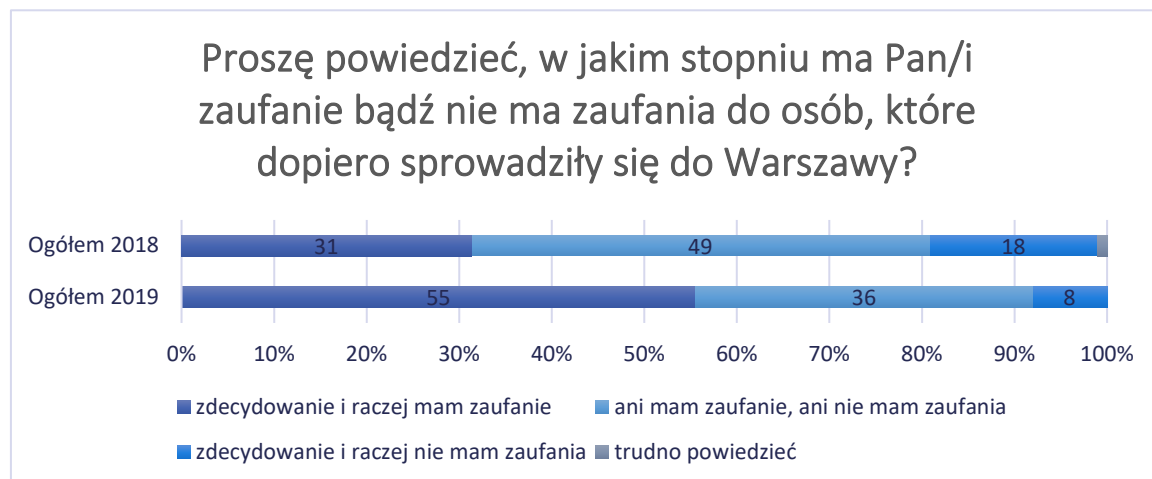

Źródło: Opracowane na podstawie „Badania jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic” 2015 i 2019 r.

ZAUFANIE DO OSÓB, KTÓRE DOPIERO SPROWADZIŁY SIĘ DO WARSZAWY

Warto też przyrzeć się deklarowanemu zaufaniu do osób, które dopiero sprowadziły się do Warszawy. W porównaniu z rokiem 2018, w 2019 r. więcej respondentów deklarowało zaufanie, zaś mniej respondentów deklarowało brak zaufania wobec tej grupy osób. W 2019 r. większość warszawiaków i warszawianek miała zaufanie do nowo przybyłych mieszkańców, zmniejszyła się również liczba osób, które nie miały zdania w tej kwestii (zob. wykres 13).

Wykres 13. Zaufanie do osób, które dopiero sprowadziły się do Warszawy.

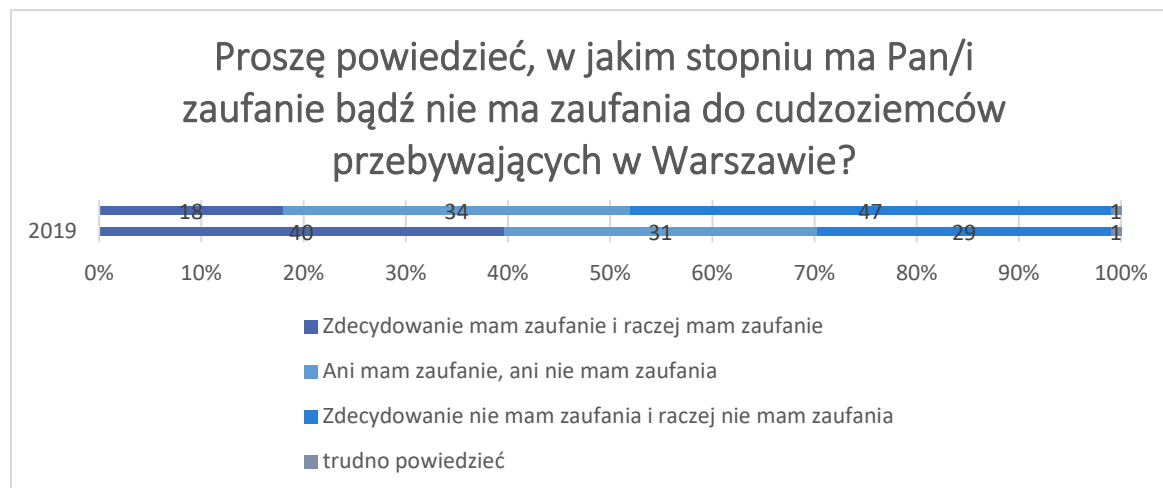

Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

ZAUFIANIE DO CUDZOZIEMCÓW

Jedynie mniejszość mieszkańców deklaruje zaufanie do cudzoziemców, którzy przebywają w Warszawie. Niemniej jednak, to zaufanie wyraźnie wzrosło pomiędzy pomiarem w 2018 i 2019 r., zaś deklarowany brak zaufania zmalał (zob. wykres 14).

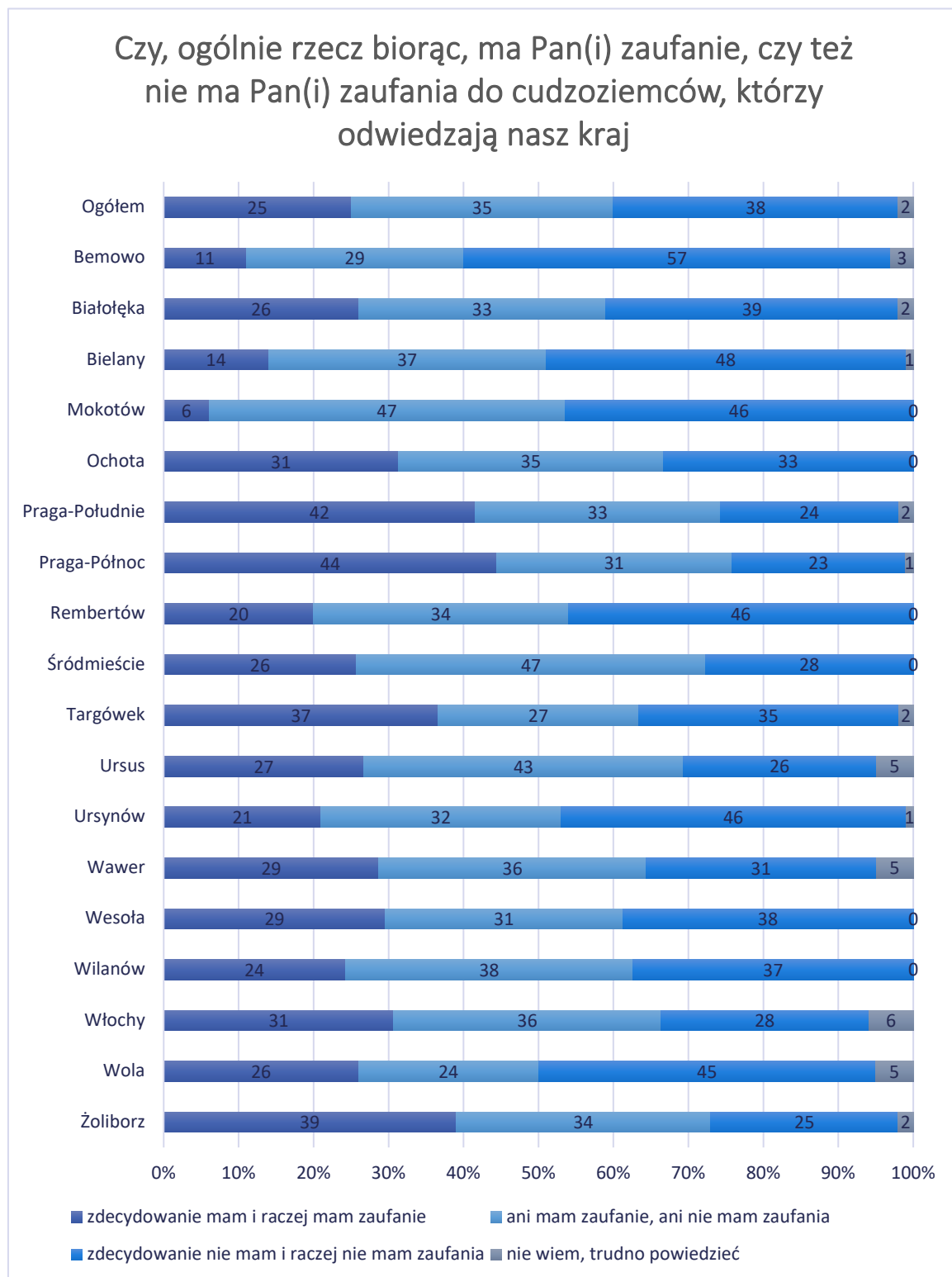
Wykres 14. Zaufanie do cudzoziemców.

Źródło: opracowane na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

Najczęściej zaufanie do cudzoziemców w 2019 r. deklarowali mieszkańcy dzielnic Pragi-Północ (44%) i Pragi-Południe (42%), zaś brak zaufania najczęściej deklarowali mieszkańcy dzielnic Bemowo (57%) i Bielany (48%), a w dalszej kolejności Mokotowa, Rembertowa i Ursynowa (po 46%) (zob. wykres 15).

Wykres 15. Zaufanie do cudzoziemców w podziale na dzielnice.

Źródło: Opracowano na podstawie „Badania jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic” w 2019 r.

RELACJE SPOŁECZNE W SĄSIEDZTWIE

Zarówno zaufanie do sąsiadów, jak i relacje z sąsiadami stanowią ważny wskaźnik istnienia wspólnoty lokalnej. Większość warszawiaków deklaruje, że nie unika swoich najbliższych sąsiadów, zna ich z widzenia oraz wie, jak się nazywają, choć tylko z nielicznymi spędzają razem czas, podejmują wspólne działania czy mogą liczyć na wzajemną pomoc (zob. wykres 16).

Bardziej szczegółowa analiza tych deklaracji wskazuje, że osoby najstarsze (65+) umawiają się z nieco większą liczbą sąsiadów na wspólne spędzanie czasu niż osoby w innych grupach wiekowych. Osoby te z nieco większą liczbą sąsiadów rozmawiają też o sprawach dotyczących domu, osiedla czy okolicy. Co ciekawe, osoby nieurodzone w Warszawie deklarują, że rozmawiają z większą liczbą sąsiadów o sprawach domu, osiedla czy okolicy niż osoby urodzone w Warszawie. Ponadto osoby urodzone poza Warszawą deklarują, że mogłyby zostawić klucze do mieszkania większej liczbie sąsiadów, choć jednocześnie nieco częściej unikają w ogóle kontaktów z sąsiadami.

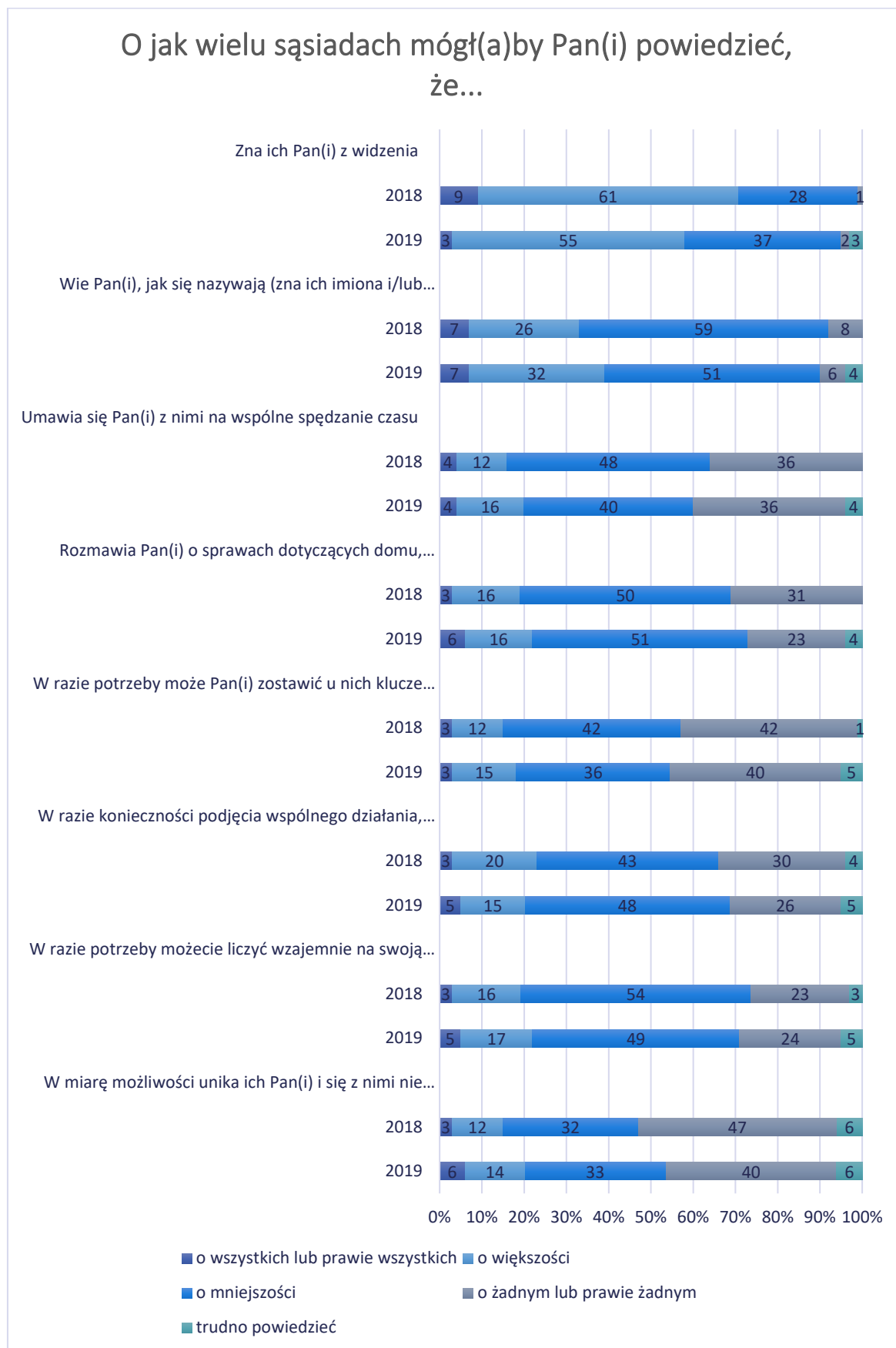
Większość warszawiaków i warszawianek deklaruje, że zna swoich sąsiadów z widzenia. W ostatnich latach w wielu dzielnicach Warszawy wzrosła liczba osób, które deklarują, że wiedzą, jak nazywają się ich najbliżsi sąsiedzi, choć jednocześnie deklarowane kontakty towarzyskie spadły. Średnio ponad połowa warszawiaków i warszawianek może porozmawiać z sąsiadami o sprawach dotyczących sąsiedztwa i domu, ale już zdecydowanie mniej niż połowa deklaruje, że w razie wyjazdu może zostawić u nich klucze (zob. wykresy 17–20).

Jest to zgodne z wynikami badań ogólnopolskich, z których wynika, że większość Polaków stara się utrzymywać z sąsiadami poprawne, choć jednocześnie zdystansowane relacje. Kontakty sąsiedzkie mają raczej charakter okazjonalny, grzecznościowy i konwencjonalny. Opierają się częściej na drobnych przysługach niż na relacjach towarzyskich. Nieco bliższe relacje od innych utrzymują osoby w średnim wieku (45–54 lata), zaś brak relacji dotyczy częściej osób najstarszych⁵³.

---

⁵³ „Relacje sąsiedzkie”, komunikat z badań CBOS nr 146/2017.

Wykres 16. Znajomość i relacje z sąsiadami.

Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

„Badanie jakości życia mieszkańców warszawskich” dzielnic daje również wgląd w poszczególne wymiary sąsiedztwa i ich zmiany na przestrzeni ostatnich lat (pomiędzy pomiarem w 2015 i 2019 r.). Z badań wynika, że wiedza o tym, jak nazywają się najbliżsi sąsiedzi w ostatnich latach, nieznacznie wzrosła – w 2019 r. na poziomie całego miasta pozytywną odpowiedź zadeklarowało 69% respondentów, przy czym największy odsetek był w dzielnicach Żoliborz (86%), Śródmieście (85%) i Bemowo (80%), najniższy zaś w dzielnicach Wesoła (52%), Bielany (54%) i Ochota (56%). Największy wzrost deklarowanej znajomości sąsiadów między rokiem 2015 a 2019 (odpowiedź „tak” na pytanie: „Czy wie Pan(i), jak nazywają się najbliżsi sąsiedzi” był w dzielnicy Śródmieście (o 33 pkt%), zaś największy spadek w dzielnicy Wesoła (o 30 pkt%) (zob. wykres 17).

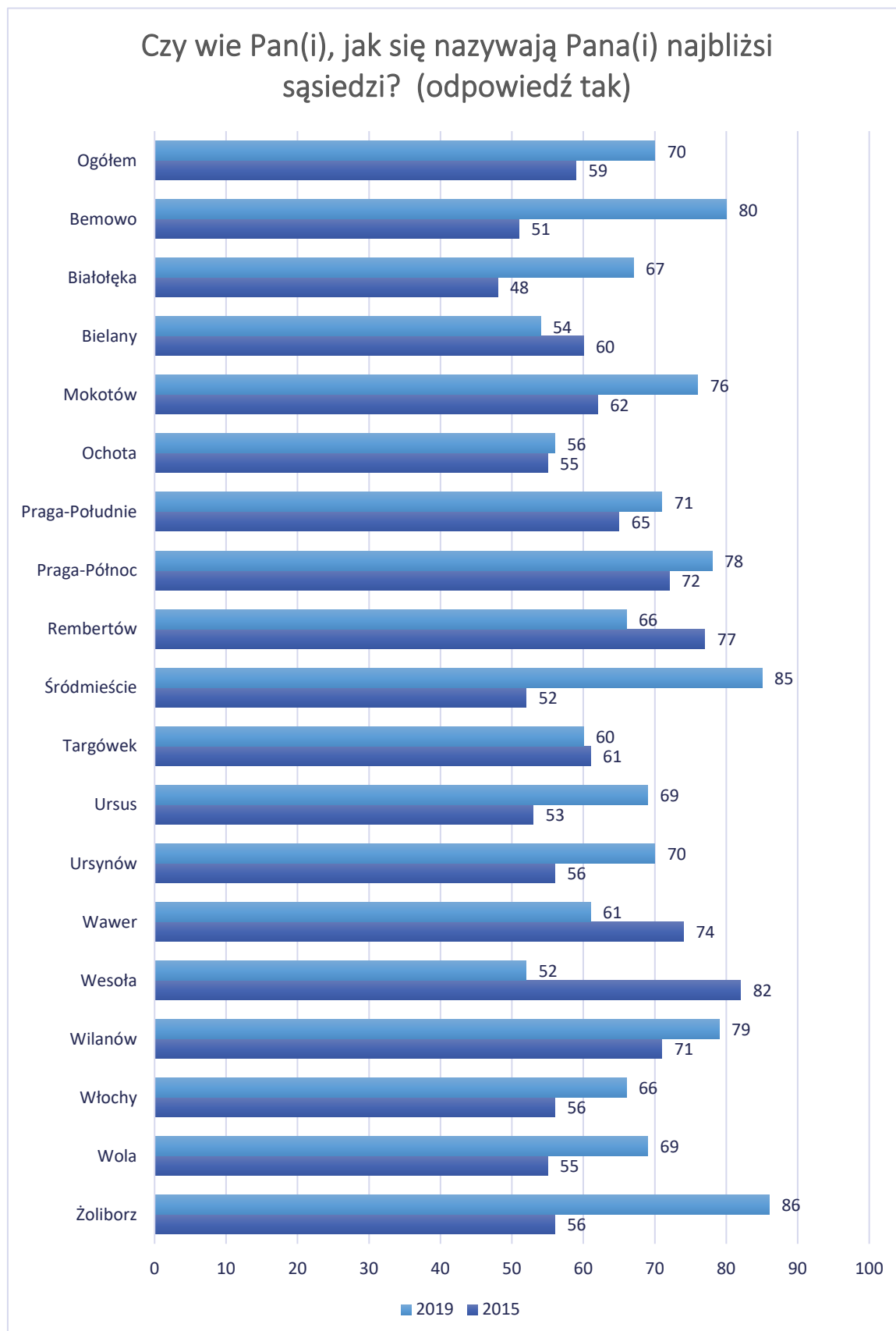
W zdecydowanej większości dzielnic pomiędzy pomiarami wyraźnie spadło utrzymywanie kontaktów towarzyskich z sąsiadami (na poziomie całego miasta z poziomu średnio 50% do niecałych 40%). W 2019 r. najmniej osób deklarowało utrzymywanie kontaktów towarzyskich z sąsiadami w dzielnicy Bielany (15%), zaś najwięcej w dzielnicy Żoliborz (55%) (zob. wykres 18).

Ogólne przekonanie, że z sąsiadami można porozmawiać o sprawach sąsiedztwa i budynku jest na średnim, choć stałym poziomie, jeśli chodzi o dane dla całego miasta (w 2019 r. było to prawie 56% odpowiedzi pozytywnych). Większe zróżnicowanie widać na poziomie dzielnic, gdzie pomiędzy pomiarami w 10 dzielnicach poziom odpowiedzi pozytywnych spadł, w 7 wzrósł, a w 1 pozostał na tym samym poziomie. Największy spadek odpowiedzi pozytywnych był w dzielnicy Wesoła (z 72% na 43%), zaś największy wzrost odpowiedzi pozytywnych był w dzielnicy Śródmieście (z 47% do 76%) (zob. wykres 19).

W „Badaniu jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic” mniejszość respondentów deklaruje, że może zostawić u swoich sąsiadów klucze w razie wyjazdu, zaś pomiędzy pomiarem w 2015 i 2019 r. odsetek ten nieznacznie spadł w skali całego miasta (z 38% do 31%). W 2019 r. najwięcej osób deklarowało taką możliwość na Pradze-Północ (47%) i Mokotowie (46%), zaś najmniej na Bielanych (20%). Największe spadki pomiędzy pomiarami w 2015 i 2019 r. są widoczne w dzielnicy Wesoła (o 29 pkt%) i Wilanów (o 27 pkt%) (zob. wykres 20).

Trzeba podkreślić, że na podstawie dwóch pomiarów (obydwa na próbach reprezentatywnych) trudno wnioskować o trendach, jednak różnice pomiędzy deklaracjami w poszczególnych badaniach są widoczne.

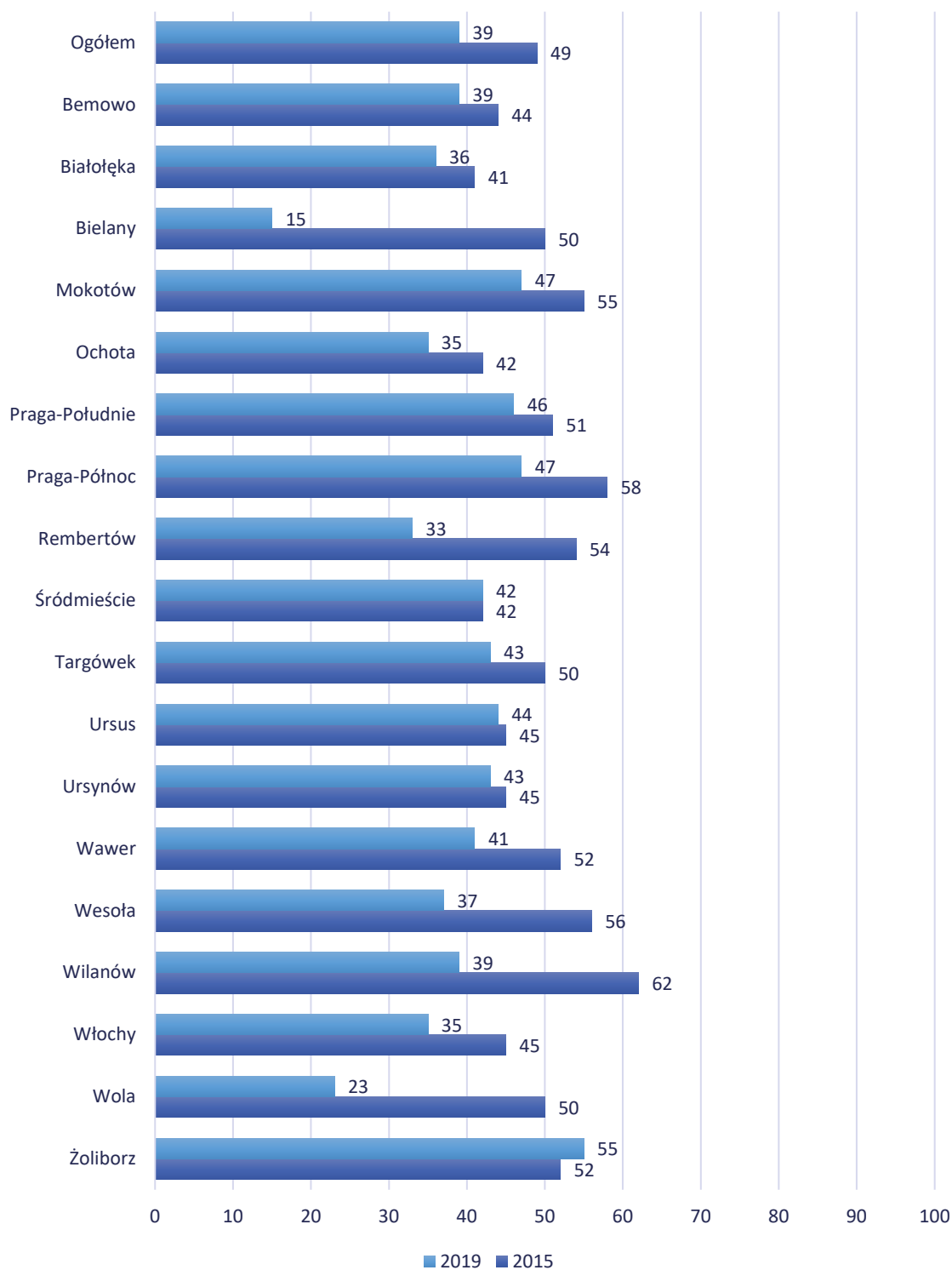
Wykres 17. Wiedza, jak nazywają się najbliżsi sąsiedzi, w podziale na dzielnice.

Źródło: Opracowano na podstawie „Badania jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic” 2015 i 2019 r.

Wykres 18. Utrzymywanie kontaktów towarzyskich z sąsiadami, w podziale na dzielnice.

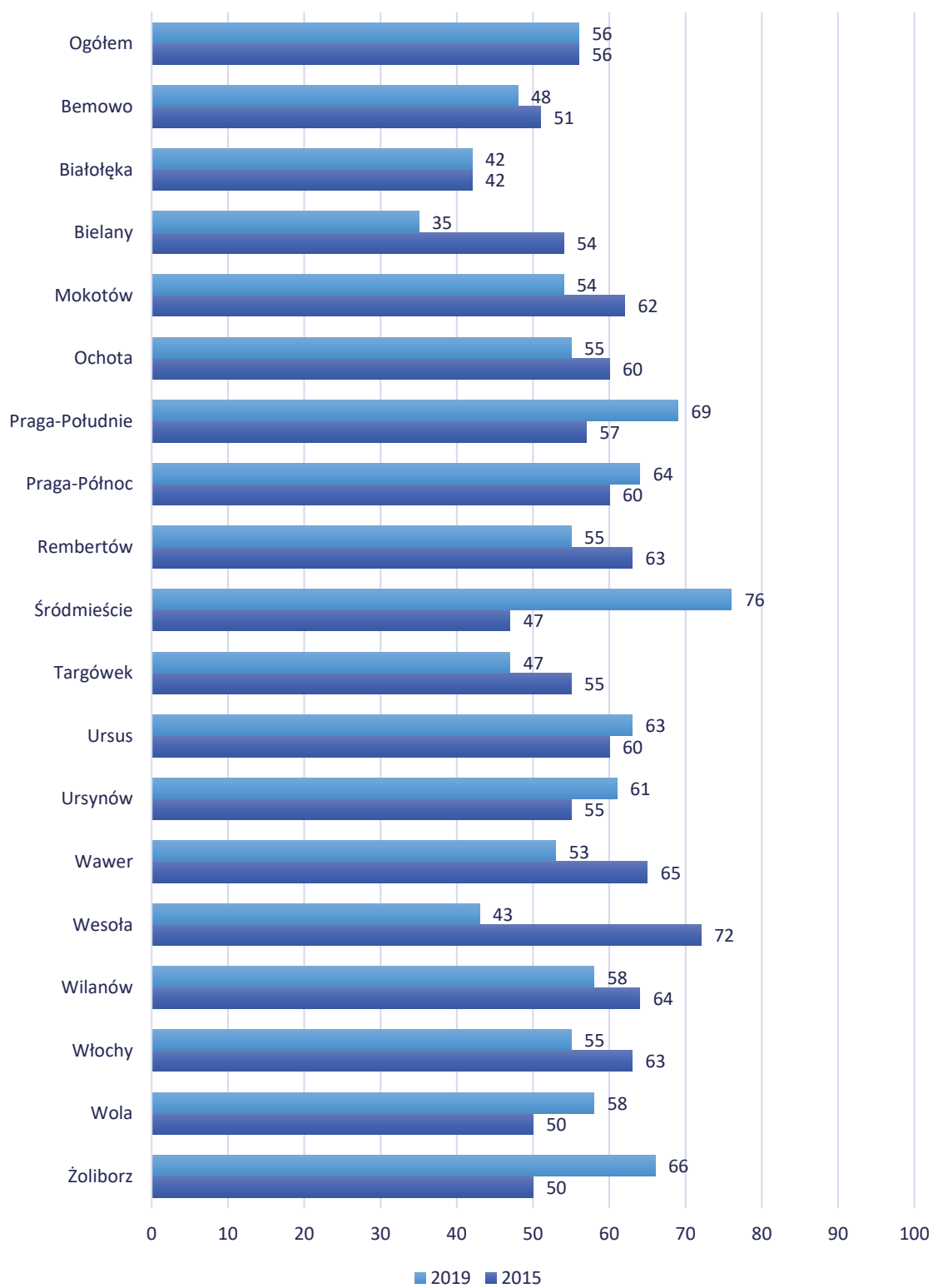
Proszę powiedzieć, czy utrzymuje Pan(i) towarzyskie kontakty z sąsiadami, tzn. odwiedzacie się nawzajem, spędzacie razem czas? (odpowiedź tak)

Źródło: Opracowano na podstawie „Badania jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic” 2015 i 2019 r.

Wykres 19. Rozmowy z sąsiadami o sprawach dotyczących sąsiedztwa, budynku, w podziale na dzielnice.

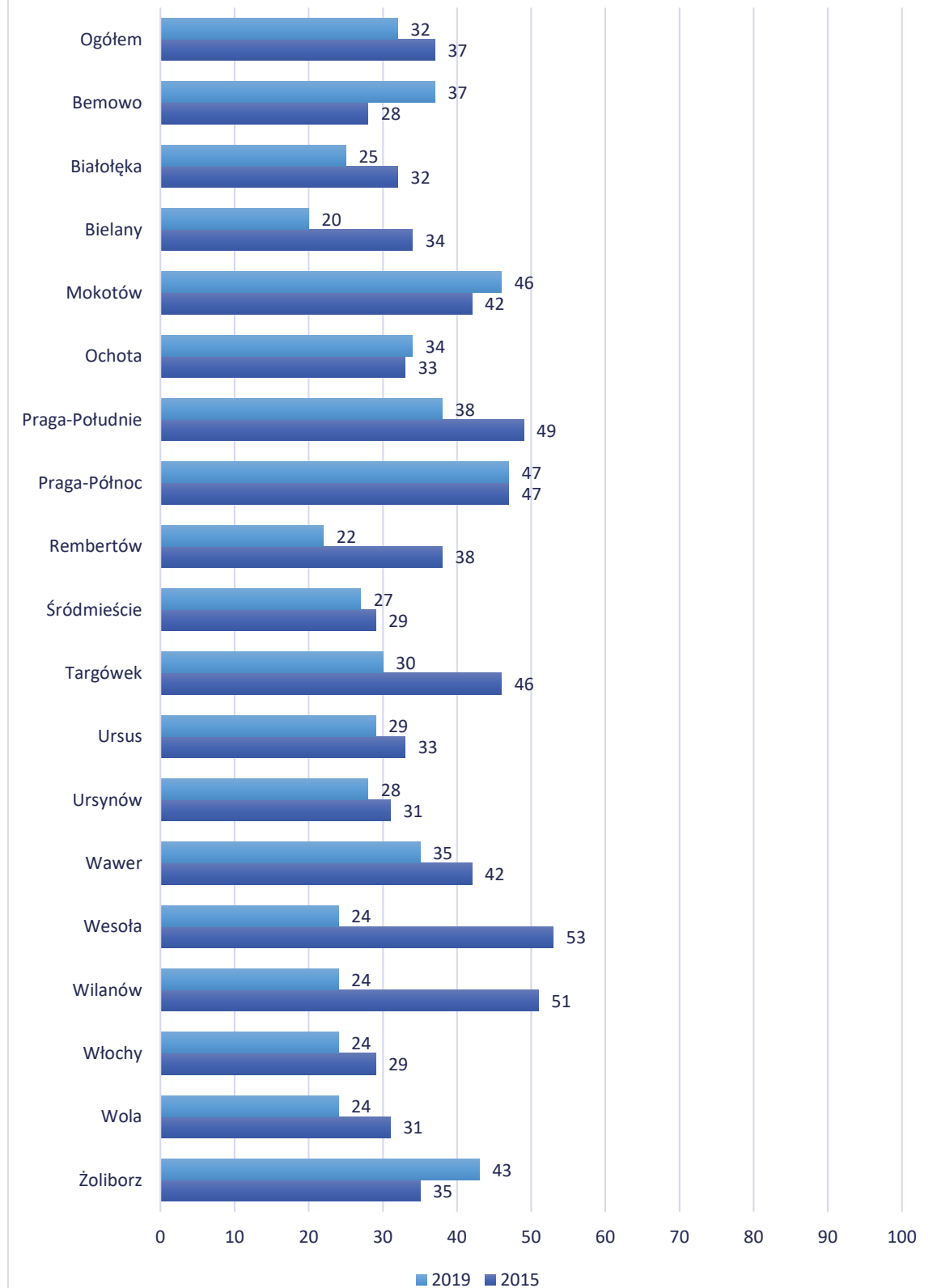
Czy może Pan(i) porozmawiać z sąsiadami o sprawach dotyczących sąsiedztwa, budynku? (odpowieź tak)

Źródło: Opracowano na podstawie „Badania jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic” 2015 i 2019 r.

Wykres 20. Możliwość zostawienia kluczy u sąsiadów w podziale na dzielnice.

Czy w razie wyjazdu może Pan(i) zostawić klucze u sąsiadów? (odpowiedź tak)

Źródło: Opracowano na podstawie „Badania jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic” 2015 i 2019 r.

Badanie terenowe prowadzone w 2018 r. w zidentyfikowanych sąsiedztwach w poszczególnych dzielnicach Warszawy wskazuje, że nawiązywaniu relacji społecznych między mieszkańcami sprzyjają „preteksty”: najczęściej są to ławki (szczególnie w przypadku osób starszych – jako wygodna przestrzeń do spotkania), dzieci (z czym wiąże się podobieństwo sytuacji życiowej) oraz psy (podobieństwo zainteresowań i stylu życia). Ważną rolę ogrywają również lokalne miejsca spotkań – kawiarnie czy miejsca usługowe⁵⁴.

Wnioski z badania terenowego wskazują również, że warszawiacy raczej nie mają poczucia, że w ich okolicy istnieje lokalna wspólnota, nie dostrzegają również istnienia aktywności społecznej. W opinii badaczy brakuje bliskich relacji sąsiedzkich, choć można dostrzec przejawy drobnej, codziennej samopomocy. Przywiązaniu do sąsiedztwa sprzyja z kolei zasiedzenie, sentyment i zakorzenienie w historii⁵⁵. Szczegółowe wnioski są dostępne w raporcie „Tworzenie i funkcjonowanie wspólnot lokalnych w Warszawie”.

Dane dotyczące relacji sąsiedzkich w Warszawie trudno zestawiać z danymi dotyczącymi innych miast (inny zakres oraz metodologia), dla bardzo ogólnego porównania można jednak wskazać, że w ostatnich latach w Krakowie większość mieszkańców (77%) deklarowała zadowolenie z relacji sąsiedzkich⁵⁶, w Gdańsku relacje z sąsiadami i pomoc sąsiedzka zostały ocenione na 4,1 (w skali 1–6)⁵⁷, zaś we Wrocławiu 76% mieszkańców wskazywało, że nie ma powodów do narzekań, jeśli chodzi o problemy z sąsiadami⁵⁸.

---

⁵⁴ Raport „Tworzenie i funkcjonowanie wspólnot lokalnych” 2018.

⁵⁵ Raport „Tworzenie i funkcjonowanie wspólnot lokalnych” 2018.

⁵⁶ Badanie jakości życia i jakości usług publicznych w Krakowie 2018 – raport badawczy <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/284917/karta>, s. 39.

⁵⁷ Badanie jakości życia w Gdańsku prowadzone na zlecenie Urzędu Miasta przez Pracownię Realizacji Badań Socjologicznych Uniwersytetu Gdańskiego, 2018 <https://www.gdansk.pl/wiadomosci/jak-sie-zyje-w-gdansk-mieszkanicy-wystawiaja-duzo-czworek,a,133657>

⁵⁸ Kajdanek K., Pluta J. (red.), „Wrocławska diagnoza społeczna 2017. Raport z badań socjologicznych nad mieszkańcami miasta” 2017, s. 32.

TOŻSAMOŚĆ LOKALNA I IDENTYFIKACJA Z MIEJSCEM

Większość mieszkańców Warszawy (72%) utożsamia się z miastem, tzn. na pytanie „skąd jesteś?” wskazują odpowiedź „z Warszawy”, kolejne 7% wskazuje zaś konkretną dzielnicę miasta. Co oczywiste, wskaźnik ten jest istotnie wyższy wśród osób urodzonych w Warszawie (80% utożsamia się z miastem, a kolejne 9% z dzielnicą) niż wśród osób przyjezdnych z najnowszej migracji (41% wskazuje miasto, a 4% dzielnicę)⁵⁹.

Dla porównania, w przypadku Krakowa 82% mieszkańców deklaruje, że czują się przywiązani do miasta (przy czym 66% badanych osób mieszka w tym mieście od urodzenia, a 56% w tej samej dzielnicy), zaś zdecydowana większość wypowiada się negatywnie o możliwości wyprowadzki (zaś pozytywnie o chęci wyprowadzki do innego polskiego miasta wypowiedziało się jedynie 12% badanych)⁶⁰. Inaczej jest w przypadku Łodzi, gdzie chęć zamieszkania w innym miejscu zadeklarowało 33% badanych⁶¹.

Wśród osób mieszkających w Warszawie od co najmniej 5 lat połowa badanych deklaruje, że jest stąd i wraz ze stażem zamieszkania odsetek ten rośnie stosunkowo powoli (wśród osób mieszkających w Warszawie 20 lat wynosi tylko nieco ponad 60%)⁶².

Osoby mieszkające w Warszawie najdłużej (zarówno urodzeni, jak i migrujący najdawniej) deklarują silniejszą więź emocjonalną i przywiązanie do miasta, większą dumę ze swojej lokalnej tożsamości oraz większą wspólnotę z innymi niż osoby mieszkające krócej⁶³. Podobnie jest na poziomie dzielnicy.

Najnowszy mieszkańcy Warszawy są mniej zadowoleni z życia w dzielnicy i mieście niż osoby mieszkające tu najdłużej⁶⁴, jednak prawie 90% ogółu warszawiaków i warszawianek nie planuje w najbliższych latach przeprowadzki⁶⁵.

---

⁵⁹ „Badanie tożsamości Warszawy i jej mieszkańców” 2015, s. 26.

⁶⁰ Badanie jakości życia i jakości usług publicznych w Krakowie 2018 – raport badawczy <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/284917/karta>, s. 10–12.

⁶¹ Raport z badania – „Badanie opinii publicznej w zakresie oceny jakości życia w Łodzi oraz oczekiwań mieszkańców dotyczących budżetu Miasta”, czerwiec 2019 https://uml.lodz.pl/files/public/uploads/Jakosc_zycia_-_raport_2019.pdf, s. 7.

⁶² „Badanie tożsamości Warszawy i jej mieszkańców” 2015, s. 27.

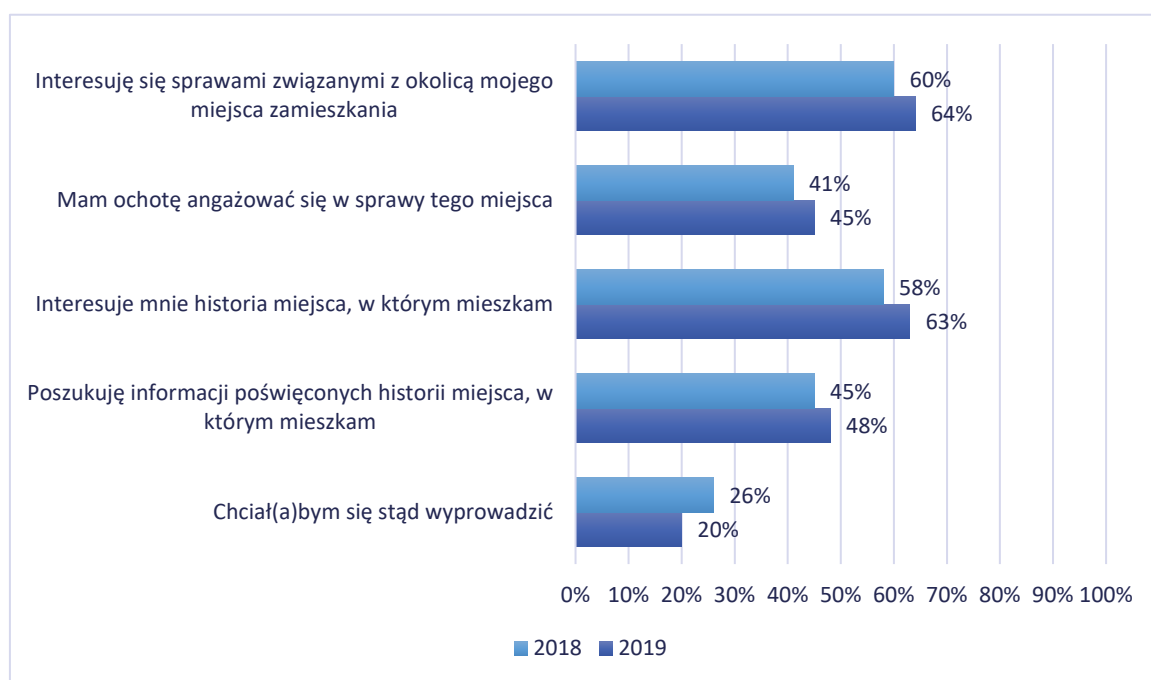
⁶³ Uwzględnione tylko deklaracje zdecydowane („Badanie tożsamości Warszawy i jej mieszkańców” 2015, s. 45–48).

⁶⁴ Biorąc pod uwagę odpowiedzi zdecydowane („Badanie tożsamości Warszawy i jej mieszkańców” 2015, s. 49).

⁶⁵ „Badanie tożsamości Warszawy i jej mieszkańców” 2015, s. 56.

Indeks⁶⁶ przywiązania do dzielnicy jest na podobnym poziomie co indeks przywiązania do miasta (u wszystkich grup mieszkańców)⁶⁷. Jednocześnie codzienne życie mieszkańców ma raczej charakter lokalny i dotyczy poziomu dzielnicy, a w dalszej kolejności związek z dzielnicą przenoszony jest na związek z miastem⁶⁸. Przywiązanie do miejsca ma często charakter bardzo lokalny – dotyczy podwórka, ulicy, kwaterału czy rejonu dzielnicy.

Wykres 21. Związek z okolicą miejsca zamieszkania.

Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Odpowiedzi: zdecydowanie tak i raczej tak. Dane na poziomie miasta.

Badania wskazują, że w ostatnich latach nieco wzrosło deklarowane przywiązanie warszawiaków zarówno do okolicy miejsca zamieszkania, jak i całej dzielnicy. Wskaźnikiem przywiązania może być poczucie związku z miejscem, tęsknota za nim podczas nieobecności, poczucie wpływu na sprawy związane z tym miejscem oraz chęć, aby bliscy w przyszłości mieszkali w tej samej okolicy. Z badań wynika, że nie wszystkie indykatory przywiązania są na podobnym poziomie. Choć większość respondentów deklaruje, że czują się mocno związani z okolicą swojego miejsca

⁶⁶ Ibid., s. 45, 46. Raport z tego badania nie podaje dokładnej definicji tego indeksu, ale wskazuje, że indeksy skonstruowano na podstawie publikacji: Lewicka M. (2012), *Psychologia miejsca*, Warszawa: SCHOLAR.

⁶⁷ Wśród ogółu warszawiaków ten ostatni wynosi 4 (na 5) („Badanie tożsamości Warszawy i jej mieszkańców” 2015, s. 28).

⁶⁸ „Badanie tożsamości Warszawy i jej mieszkańców” 2015, s. 55.

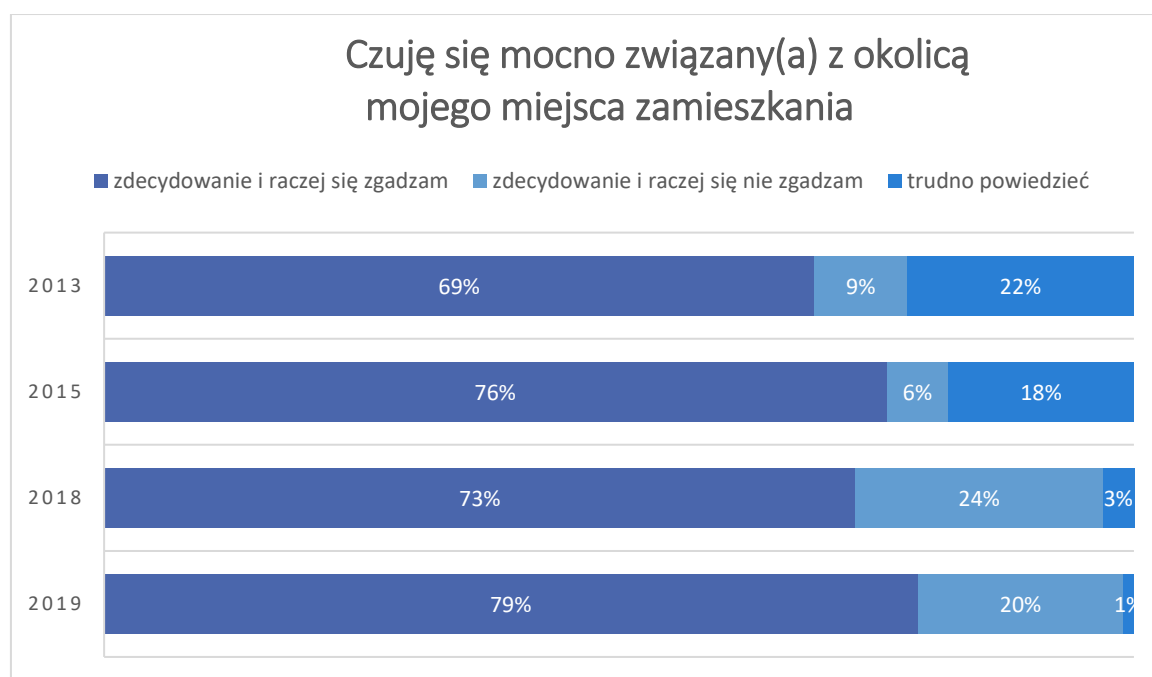

zamieszkania i interesują się jej sprawami, to już poczucie wpływu jest na niższym poziomie (w 2019 r. było to 55%), a mniejszość respondentów deklaruje chęć zaangażowania w sprawy swojego miejsca (w 2019 r. 45%) (zob. wykresy 21–23).

Poczucie związku z okolicą miejsca zamieszkania nieco częściej od innych deklarują osoby w wieku 55–64 lata, z kolei osoby w wieku 45–64 lat deklarowały nieco większą chęć zaangażowania w sprawy swojego miejsca niż inne grupy wiekowe⁶⁹.

Ogólnie, wskaźniki przywiązania do miejsca w odniesieniu do dzielnicy oraz okolicy miejsca zamieszkania są na podobnym poziomie.

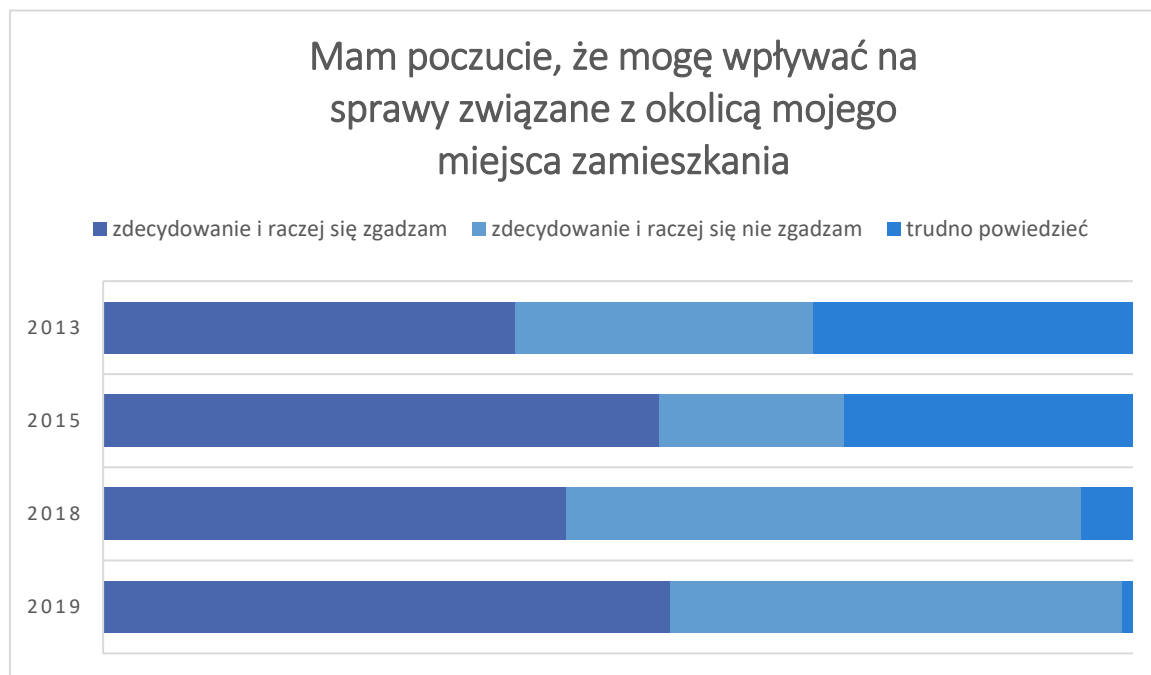
Wykres 22. Poczucie związku z okolicą miejsca zamieszkania.

Źródło: Opracowano na podstawie „Badania jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic” 2013 i 2015 r. oraz badań na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy prowadzonych w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

⁶⁹ Badanie na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy prowadzone w listopadzie 2018 i 2019 r.

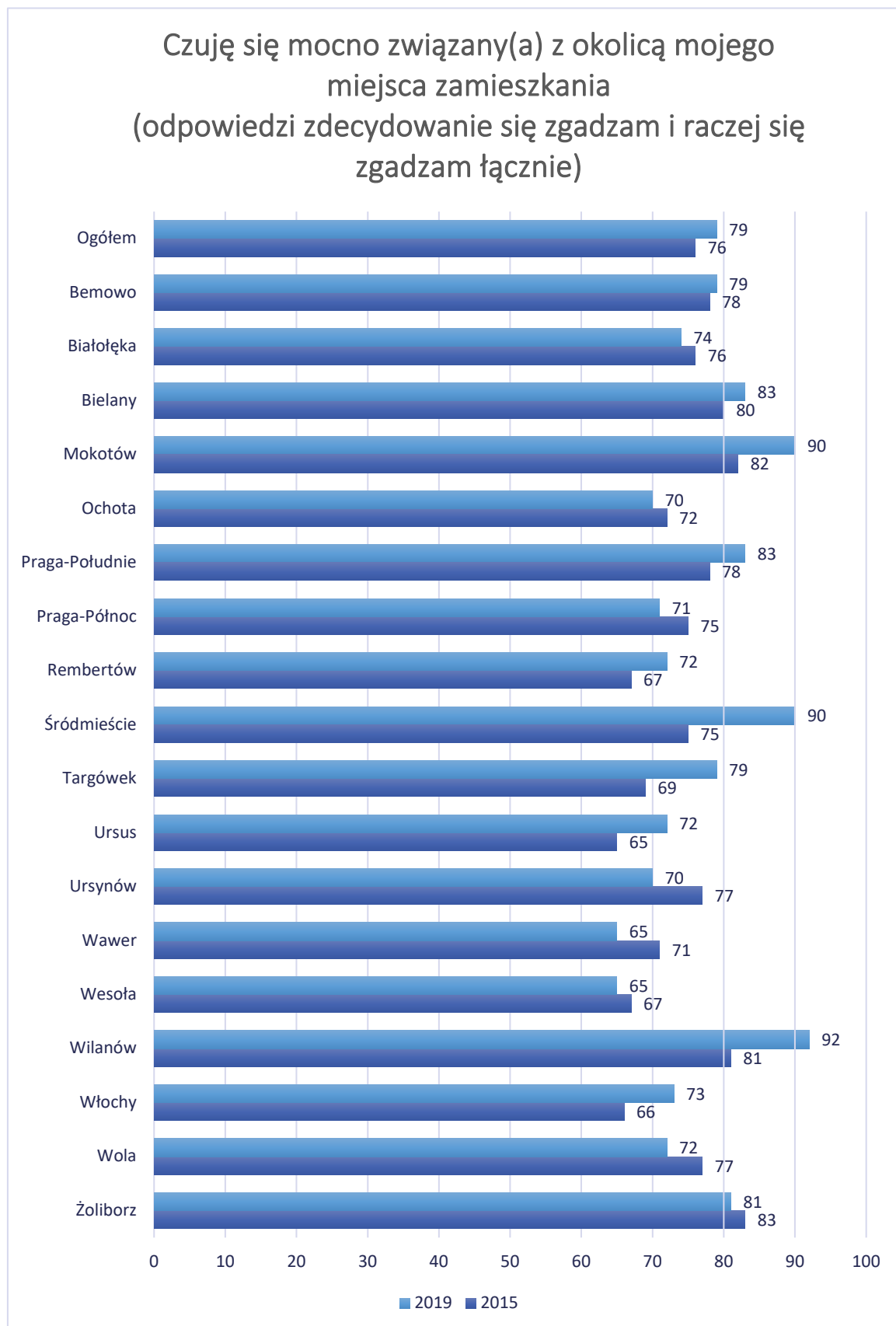
Wykres 23. Poczucie wpływu na sprawy związane z okolicą miejsca zamieszkania.

Źródło: Opracowano na podstawie „Badanie jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic” 2013 i 2015 r. oraz badań na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy prowadzonych w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

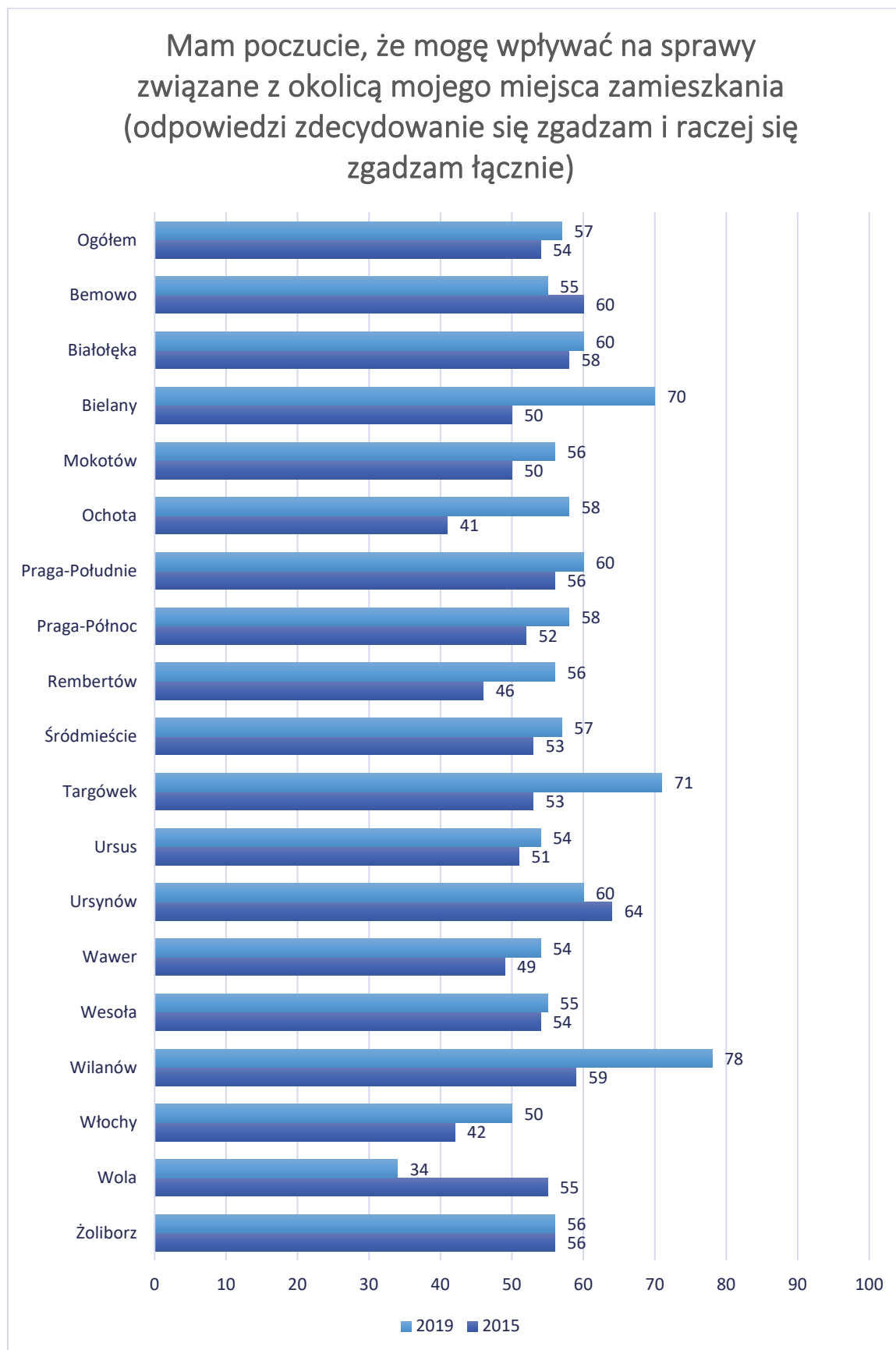
Poczucie związku z okolicą miejsca zamieszkania utrzymuje się na dość podobnym poziomie między pomiarami. Największy związek w 2019 r. deklarowali mieszkańcy Wilanowa (92%), Śródmieścia i Mokotowa (po 90%), zaś najmniejszy Wawra i Wesołej (po 65%) (zob. wykres 24). Poczucie wpływu pomiędzy pomiarami w 2015 i 2019 r. nieznacznie wzrosło (z 53% na 58% na poziomie miasta), przy czym największy wzrost można zaobserwować w dzielnicach Bielany (o 20 pkt%), Wilanów (o 19 pkt%) i Targówek (o 18 pkt%), zaś największy spadek w dzielnicy Wola (o 21 pkt%) (zob. wykres 25).

Wykres 24. Poczucie związku z okolicą miejsca zamieszkania w podziale na dzielnice.

Źródło: Opracowane na podstawie „Badania jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic” 2015 i 2019 r. Pytanie brzmiało: „Proszę określić, na ile stwierdzenie odpowiada Pana (i) odczuciom”.

Wykres 25. Poczucie wpływu na sprawy związane z okolicą miejsca zamieszkania w podziale na dzielnice.

Źródło: opracowane na podstawie „Badania jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic” 2015 i 2019 r. Pytanie brzmiało: „Proszę określić, na ile stwierdzenie odpowiada Pana (i) odczuciom”.

Deklarowane poczucie bezpieczeństwa w okolicy miejsca zamieszkania jest bardzo wysokie. W 2019 r. najniższe było w Rembertowie (77%). W skali całego miasta nieco ponad 90% respondentów uważa, że najbliższa okolica ich miejsca zamieszkania jest bezpieczna i spokojna (zob. wykres 26)⁷⁰. Dla porównania z sytuacją w innych miastach, we Wrocławiu, poczucie bezpieczeństwa na swojej ulicy/osiedlu deklaruje 77% mieszkańców⁷¹, w Krakowie poczucie bezpieczeństwa w okolicy miejsca zamieszkania deklaruje 84% (w dzień) i 67% (w nocy) mieszkańców⁷², 51% mieszkańców Łodzi dobrze lub bardzo dobrze ocenia bezpieczeństwo w miejscu zamieszkania (przy czym dodatkowe 38% uważa, że jest ono przeciętne)⁷³, a mieszkańcy Gdańska poczucie bezpieczeństwa w mieście w dzień oceniają na 4,4, zaś w nocy na 3,8 (w skali 1-6)⁷⁴.

W ramach angażowania mieszkańców w dbanie o bezpieczeństwo wspólnot lokalnych w Warszawie od kilku lat realizowany jest program „Bezpieczne Osiedle”, dzięki któremu w 2019 r. działało 131 grup osiedlowych. Z ich pomocą zrealizowano 2470 interwencji związanych z bezpieczeństwem lokalnym⁷⁵.

Wykres 26. Poczucie bezpieczeństwa w podziale na dzielnice.

---

⁷⁰ Badanie na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy, listopad 2019.

⁷¹ Kajdanek K., Pluta J. (red.), „Wrocławska diagnoza społeczna 2017...”, s. 158–159.

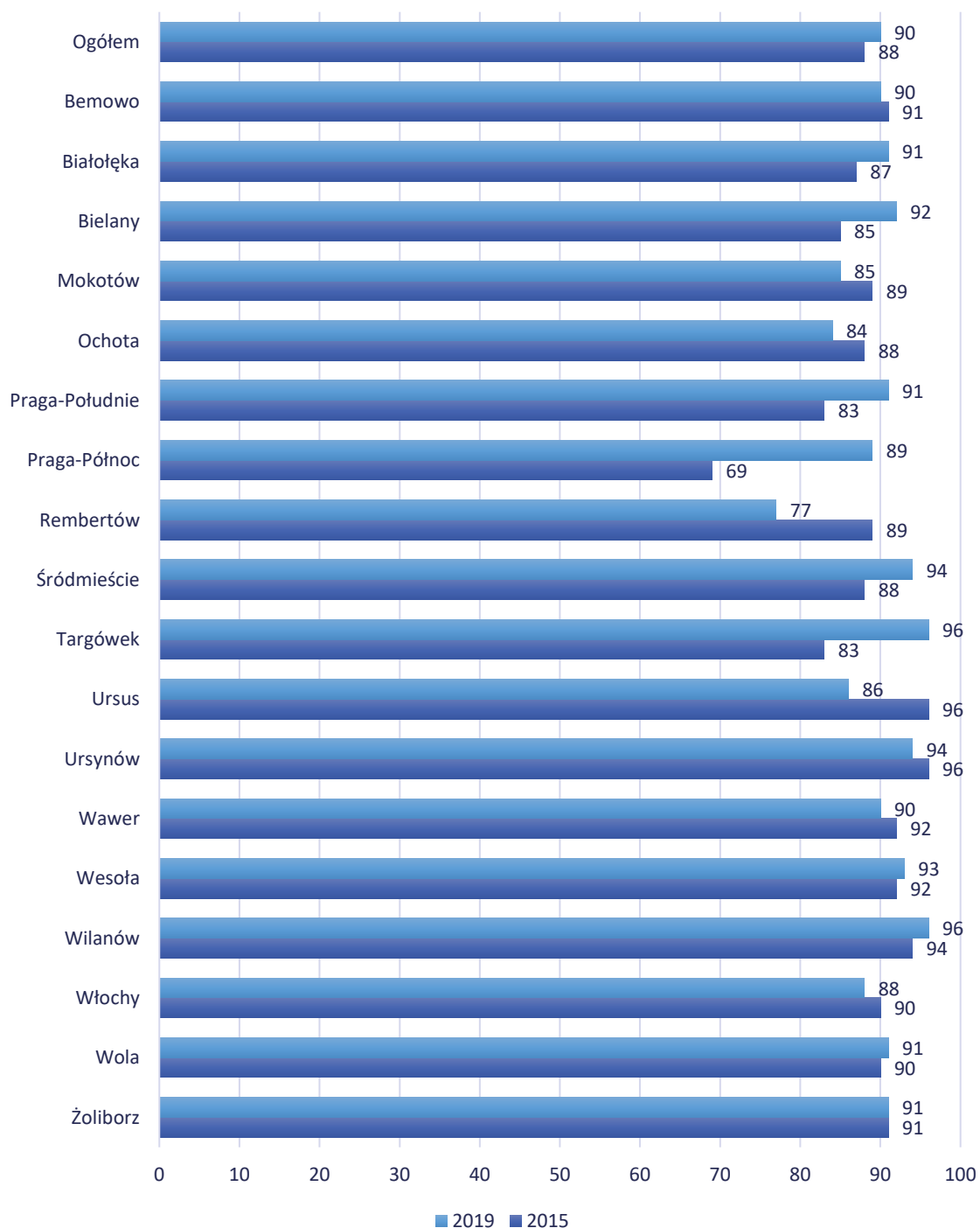
⁷² Badanie jakości życia i jakości usług publicznych w Krakowie 2018 – raport badawczy <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/284917/karta>, s. 35.

⁷³ Raport z badania – „Badanie opinii publicznej w zakresie oceny jakości życia w Łodzi oraz oczekiwań mieszkańców dotyczących budżetu Miasta”, czerwiec 2019 https://uml.lodz.pl/files/public/uploads/Jakosc_zycia_-_raport_2019.pdf, s. 15.

⁷⁴ Badanie jakości życia w Gdańsku prowadzone na zlecenie Urzędu Miasta przez Pracownię Realizacji Badań Socjologicznych Uniwersytetu Gdańskiego, 2018 <https://www.gdansk.pl/wiadomosci/jak-sie-zyje-w-gdanskumieszkanicy-wystawiaja-duzo-czworek,a,133657>

⁷⁵ <http://bezpieczna.um.warszawa.pl/bezpieczenstwo-publiczne/bezpieczne-osiedle>

W jakim stopniu czuje się Pan(i) bezpiecznie
w okolicy miejsca zamieszkania?
(odpowiedzi bardzo bezpiecznie i raczej
bezpiecznie łącznie)

Źródło: Opracowano na podstawie „Badania jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic” 2015 i 2019 r. Pytanie brzmiało: „Proszę określić, na ile stwierdzenie odpowiada Pana (i) odczuciom”.

PRZESTRZEŃ LOKALNA I MIEJSCA SPOTKAŃ

Charakter więzi lokalnych może być powiązany z istnieniem fizycznych przestrzeni wspólnych, a także charakterem tych przestrzeni. Szczególne znaczenie odgrywają tu przestrzenie półpubliczne, które mogą sprzyjać kontaktom i relacjom sąsiedzkim lub je ograniczać, zachęcać lub zniechęcać do grupowych aktywności i działań⁷⁶. Rolę przestrzeni wspólnych mogą odgrywać „...wewnętrzne podwórka, lokalne tereny zielone wykorzystywane przez rodziców małych dzieci, właścicieli psów, spacerowiczów, a także specjalnie wydzielone pomieszczenia do wspólnego wykorzystywania (lokalne kluby, kawiarnie, świetlice). Jako miejsca znaczące najlepiej sprawdzają się przestrzenie generujące spontaniczne interakcje między mieszkańcami, a także punkty orientacyjne, pozwalające zdefiniować przestrzeń, którą uważa się za swoją (taką funkcję mogą spełniać nietypowe obiekty, rzeźby, pomniki, murale, charakterystyczne budynki czy miejsca)”⁷⁷.

W Warszawie działa ponad sto Miejsc Aktywności Lokalnej (MAL)⁷⁸. Są to miejsca prowadzone przez różne podmioty (instytucje publiczne, przedsiębiorców, NGO), które realizują ideę otwartości na lokalnych mieszkańców i ich działania oraz sprzyjają nawiązywaniu relacji lokalnych. Każdy może przyjść do takiego miejsca i skorzystać z istniejącej oferty zajęć, wziąć udział w wydarzeniu lub zainicjować własną aktywność, a także skorzystać z przestrzeni na swoje inicjatywy. Działalność poszczególnych MAL-i może się różnić, gdyż powinna być odpowiedzią na konkretne lokalne pomysły, potrzeby czy wyzwania, obecne w społeczności lokalnej, w której dane miejsce funkcjonuje. Co istotne, miejsca te kierują do mieszkańców ofertę (przynajmniej częściowo) nieodpłatną, co czyni je dostępnymi dla szerszych grup potencjalnych odbiorców.

Obecnie MAL-e należące do miejskiej sieci, animowanej przez Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy, znajdują się w każdej z dzielnic Warszawy (por. tabele 3 i 4).

---

⁷⁶ Brodowicz D., Domaradzka A., Sadowy K., „Lokalność, przestrzeń publiczna, kapitał społeczny. Raport” 2015.

⁷⁷ Ibid., s. 14.

⁷⁸ Stan na dzień 15.01.2020 to 105 MAL-i.

Tabela. 3 Sieć MAL w podziale na dzielnice.

Sieć MAL w podziale na dzielnice stan na 01.2020	
Bemowo	5
Białołęka	1
Bielany	3
Mokotów	10
Ochota	5
Praga Południe	13
Praga Północ	7
Rembertów	2
Śródmieście	9
Targówek	10
Ursus	2
Ursynów	4
Wawer	14
Wesoła	1
Wilanów	3
Włochy	4
Wola	10
Żoliborz	2

Tabela. 4 Sieć MAL na 10 000 mieszkańców.

Sieć MAL - ile przypada na 10 000 mieszkańców (według meldunków). Stan na styczeń 2020	
Bemowo	0,41
Białołęka	0,08
Bielany	0,24
Mokotów	0,48
Ochota	0,64
Praga Południe	0,75
Praga Północ	1,19
Rembertów	0,86
Śródmieście	0,83
Targówek	0,83
Ursus	0,34
Ursynów	0,28
Wawer	1,86
Wesoła	0,41
Wilanów	0,73
Włochy	0,96
Wola	0,74
Żoliborz	0,4

Jedną ze szczególnych form MAL-i stanowią Domy Sąsiedzkie. Są to „miejsca (lokale), których cała przestrzeń oddana jest wyłącznie na aktywność lokalną mieszkańców, a głównym celem działania jest wspieranie działań lokalnych i integracja sąsiedzka. Dom Sąsiedzki nie ma odgórnie ustalonego programu zajęć – to pomysły mieszkańców, grup nieformalnych i organizacji pozarządowych tworzą na bieżąco plan działania takiego miejsca. W Domu Sąsiedzkim mieszkańcy mogą m.in. spotkać swoich sąsiadów, uczyć się nawzajem nowych rzeczy (sąsiedzkie warsztaty i szkolenia), organizować spotkania lub po prostu razem spędzać czas”⁷⁹.

Obecnie w Warszawie działa 19 Domów Sąsiedzkich w 12 dzielnicach (trzy na Woli, po dwa na Bielaniech, Mokotowie, Ochocie, Targówku i Ursynowie, po jednym na Bemowie, Białołęce, Pradze-Południe, Pradze-Północ, Żoliborzu i we Włochach).

Przeprowadzona w 2016 r. ewaluacja trzech Domów Sąsiedzkich wskazała m.in. iż instytucji tego typu jest w Warszawie – zdaniem badaczy – za mało⁸⁰. Należy dbać o zróżnicowanie oferty pod kątem różnych grup (potencjalnych) odbiorców oraz zapewnić okazje do ich integracji (m.in. międzypokoleniowej). Należy również przeciwdziałać zawłaszczaniu przestrzeni oraz zapewniać

⁷⁹ <https://inicjatywa.um.warszawa.pl/domysasiedzkie>

⁸⁰ „Ewaluacja funkcjonowania domów sąsiedzkich – raport z badania”, Ośrodek Ewaluacji, Warszawa 2016.

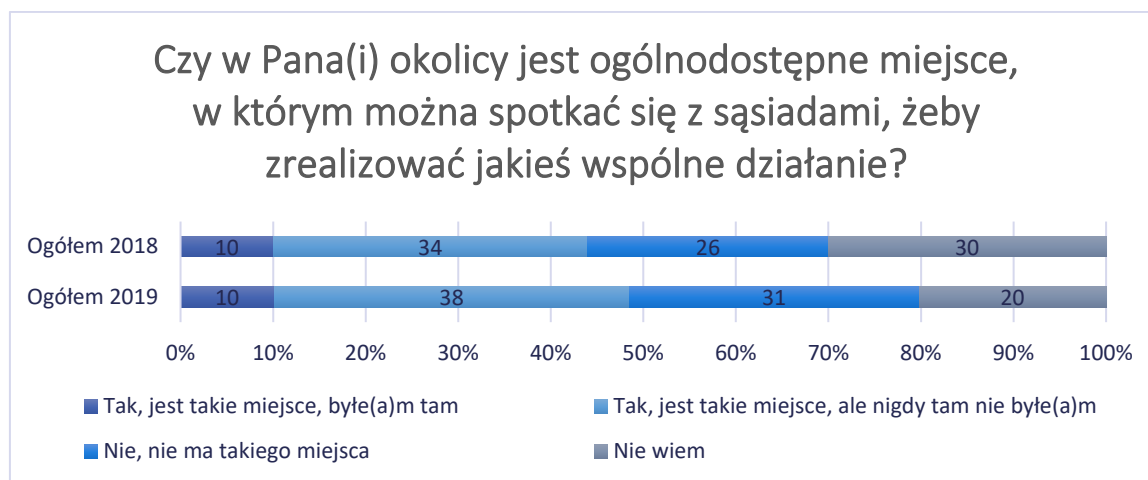
rzeczywistą otwartość dla wszystkich, szczególnie nowych, użytkowników. Ważne jest również, aby zapewnić możliwość wymiany doświadczeń pomiędzy koordynatorami i pracownikami różnych domów sąsiedzkich. Rozwój domów sąsiedzkich wymaga na tym etapie także działań animacyjnych i promocji lokalnej⁸¹.

Urząd m.st. Warszawy wspiera funkcjonowanie sieci MAL poprzez m.in.:

- comiesięczne szkolenia eksperckie z zakresu współpracy ze społecznością lokalną, pozyskiwania funduszy, promocji itp.;
- superwizje (indywidualne i zespołowe) dla członków sieci;
- projekty i konkursy na organizowane w MAL-ach inicjatywy, w szczególności działania młodzieżowe;
- możliwość rozwoju wolontariatu w ramach projektu Ochotnicy Warszawscy;
- stałe wsparcie merytoryczne w zakresie rozwoju Miejsca Aktywności Lokalnej;
- wymianę doświadczeń w ramach działania sieci (zamknięta grupa na fb „MAL-e w Warszawie);
- wsparcie promocji (strona internetowa Warszawa Lokalnie, ogólnopolska konferencja Miejsca Otwarte)⁸².

Pomimo tych działań wśród warszawiaków i warszawianek świadomość istnienia takich przestrzeni nie jest jeszcze powszechna – mniej niż połowa słyszała o istnieniu w ich okolicy ogólnodostępnych miejsc, gdzie można się spotkać i zrealizować wspólne działanie, a tylko 10% faktycznie takie miejsce odwiedziło (zob. wykres 27).

Wykres 27. Znajomość ogólnodostępnych miejsc na działania w okolicy.

Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

⁸¹ Ibidem.

⁸² <http://inicjatywa.um.warszawa.pl/na-glownej/wsparcie-dla-mal>

TROSKA O OTOCZENIE ORAZ AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

Aktywność społeczna mieszkańców miasta może mieć wiele różnych wymiarów i obszarów:

- może być skupiona wokół idei, wartości lub interesów, zarówno lokalnych, jak i ponadlokalnych;
- może dotyczyć przestrzeni (np. najbliższego otoczenia), ludzi (np. sąsiadów, konkretnych grup społecznych), zwierząt lub przyrody;
- może mieć charakter sformalizowany lub nieformalny.

W kontekście aktywności społecznej używa się często słowa „wolontariat”, z którym wiążą się jednak pewne niejednoznaczności, jeśli chodzi o definicję. Ogólnie rzecz biorąc, pojęcie to oznacza dobrowolną, nieodpłatną pracę lub pomoc na rzecz osób spoza grona rodziny i znajomych, a także na rzecz zwierząt czy środowiska⁸³.

Wolontariat formalny będzie oznaczał nieodpłatną pracę na rzecz organizacji lub instytucji określonych w Ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. W praktyce może to być na przykład praca na rzecz schroniska lub przy organizacji wydarzeń charytatywnych, na podstawie umowy wolontariackiej.

Wolontariat nieformalny będzie oznaczał inne formy nieodpłatnej pracy i pomocy, niezorganizowane w sposób zinstytucjonalizowany (nie ma formalnego organizatora wolontariatu). W praktyce może to być na przykład pomaganie sąsiadom, zorganizowanie przedstawienia szkolnego przez rodziców czy sadzenie kwiatów wokół bloku.

Dla aktywności na rzecz okolicy miejsca zamieszkania potrzebny jest często „czynnik zewnętrzny”⁸⁴, jak np. niepożądana inwestycja w okolicy. Jak wskazują wnioski z badania terenowego w Warszawie, aktywności społecznej sprzyja przede wszystkim poczucie sprawstwa, wyłonienie liderów oraz wsparcie instytucji. Z kolei brak tych elementów prowadzi często do demobilizacji, spadku motywacji i niezadowolenia społecznego⁸⁵.

Lokalna aktywność społeczna jest często inicjowana i rozwijana w wyniku protestu lub reakcji na niekorzystną zmianę. Bywa też wynikiem dążenia do realizacji podstawowych potrzeb

---

⁸³ „Stan warszawskiego wolontariatu” diagnoza, Warszawa 2020.

⁸⁴ Raport „Tworzenie i funkcjonowanie wspólnot lokalnych”, Warszawa 2018.

⁸⁵ Ibidem.

mikrowspólnoty (sąsiedztwa), związanych np. z poczuciem bezpieczeństwa czy zapewnieniem wygody i estetyki najbliższej przestrzeni⁸⁶.

Barierą aktywności społecznej mogą być różnice interesów wśród poszczególnych grup mieszkańców⁸⁷. Jednak mimo tego mieszkańcy mogą podjąć wspólne działanie, o ile uda się stworzyć „narrację konkretną”, czyli taki rodzaj argumentacji, który podkreśla elementy, co do których wszyscy się zgadzają, a pomija dzielące ich różnice. Narracja taka skupia się na konkretnym problemie lub potrzebie (np. zablokowanie niechcianej inwestycji czy zagospodarowanie zaniedbanego kawałka przestrzeni)⁸⁸.

DZIAŁANIA NA RZECZ OKOLICY MIEJSCA ZAMIESZKANIA I MIASTA

Faktyczną aktywność na rzecz okolicy miejsca zamieszkania podejmują tylko nieliczni. Z badań wynika, że zdecydowana większość mieszkańców i mieszkanki Warszawy (ponad 90%) deklaruje, że nigdy nie uczestniczyła w działaniu, które miało wpływ na sprawy związane z okolicą ich miejsca zamieszkania (zob. wykres 28).

Sz szczególnie nowsi mieszkańcy Warszawy więcej czasu poświęcają na edukację i rozwój kariery zawodowej, a mniej skłonni są angażować się w lokalną aktywność⁸⁹.

Jeśli ktoś faktycznie uczestniczył w działaniu na rzecz swojego otoczenia, to w większości nie był inicjatorem, ale dołączył do działania zainicjowanego przez innych. Porównanie danych z 2018 i 2019 r. wskazuje jednak, że warszawiacy i warszawianki coraz częściej (choć nadal bardzo rzadko) są inicjatorami, a nie tylko uczestnikami działań lokalnych (zob. wykres 29).

Co istotne, zdecydowana większość mieszkańców i mieszkanki Warszawy (ponad 80%) nie chciałaby uczestniczyć w działaniu, które wpłynęłoby na sprawy związane z okolicą ich miejsca zamieszkania (zob. wykres 30). Wśród nielicznych, którzy taką gotowość wykazywali, najczęściej deklarowano chęć dołączenia od działania inicjowanego przez inną osobę lub instytucję, zaś gotowość do podjęcia własnej inicjatywy występowała dużo rzadziej.

Jako podstawowy powód braku chęci uczestnictwa w działaniu na rzecz okolicy swojego miejsca zamieszkania wskazywano brak czasu. Co nie zaskakuje, osoby starsze (65+) istotnie rzadziej wskazywały ten powód niż osoby młodsze. Z kolei osoby nieurodzone w Warszawie nieco częściej

---

⁸⁶ Brodowicz i in. , „Lokalność...” ; raport „Tworzenie i funkcjonowanie wspólnot lokalnych”.

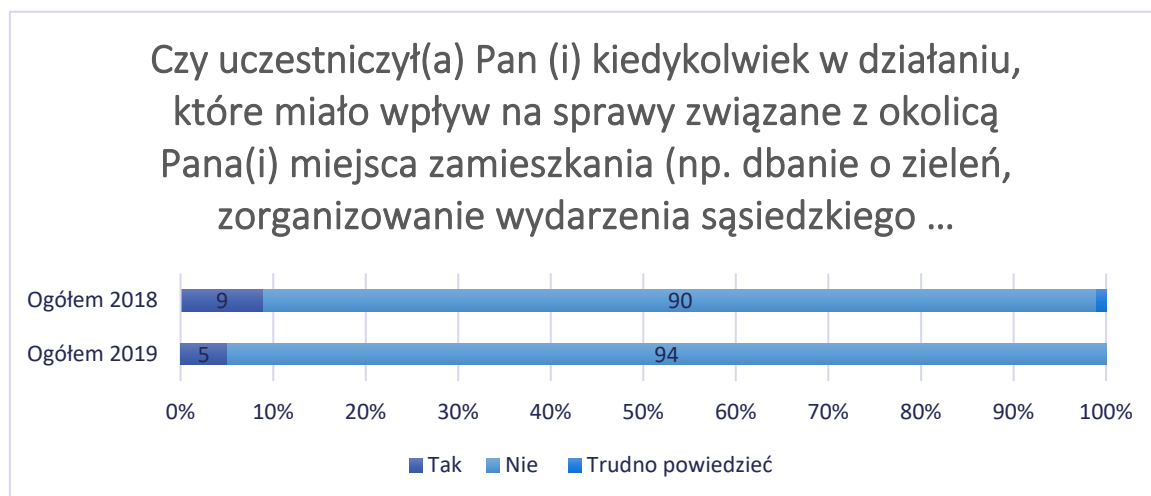
⁸⁷ Brodowicz i in., za: Melgler 2012.

⁸⁸ Ibidem.

⁸⁹ „Badanie tożsamości Warszawy i jej mieszkańców” 2015, s. 59, 60.

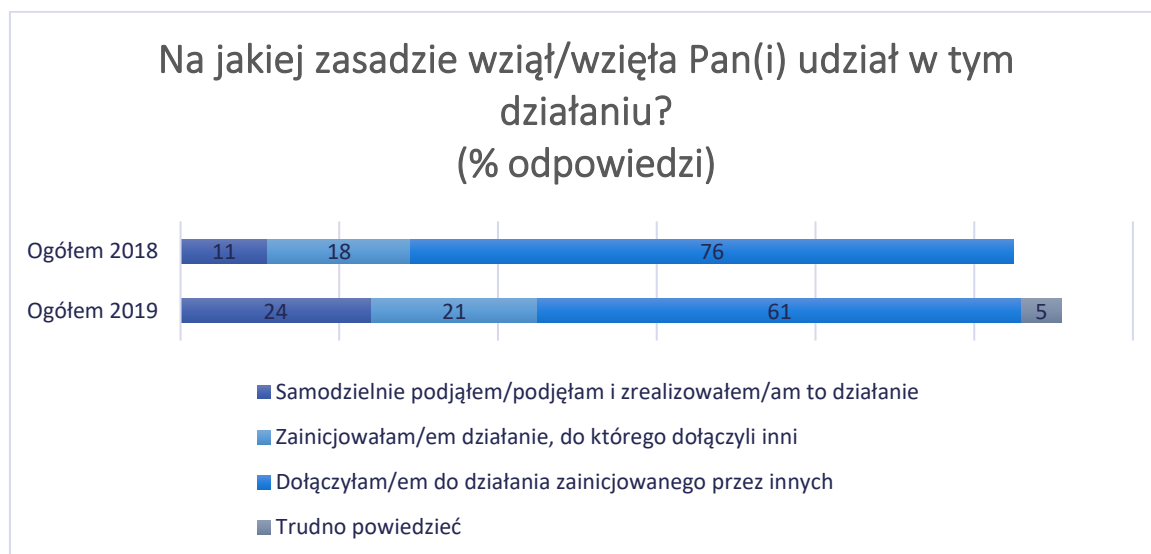
niż osoby urodzone w Warszawie były przekonane, że takie działania powinien inicjować urząd dzielnicy. Częściej deklarowały również, że nie interesują ich sprawy związane z ich okolicą.

Wykres 28. Uczestnictwo w działaniu, które miało wpływ na sprawy związane z okolicą miejsca zamieszkania.

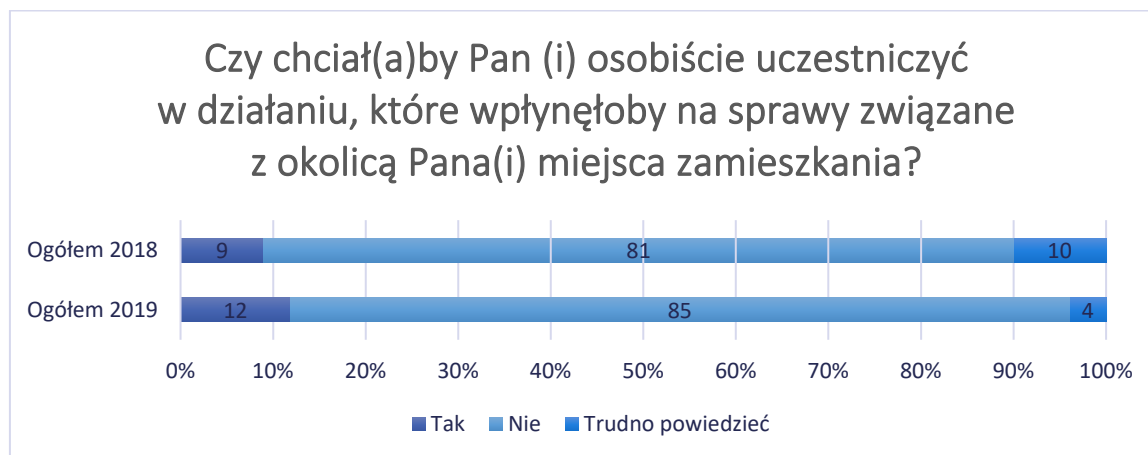
Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

Wykres 29. Zasady udziału w działaniu, które miało wpływ na sprawy związane z okolicą miejsca zamieszkania.

Źródło: Opracowane na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta. Odpowiedzi osób, które w pytaniu „Czy uczestniczył(a) Pan (i) kiedykolwiek w działaniu...” wskazały odpowiedź: tak. Wartości nie sumują się do 100%, ponieważ w pytaniu można było wybrać kilka odpowiedzi.

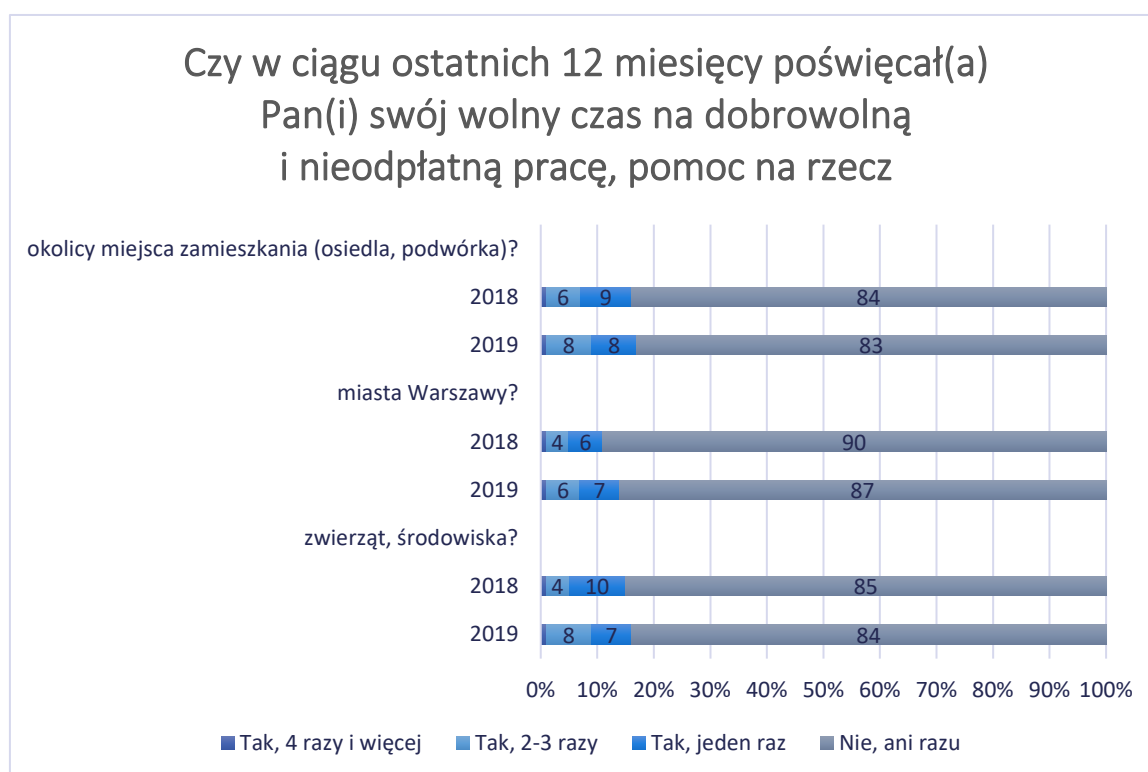
Wykres 30. Chęć uczestnictwa w działaniu, które wpłynęłoby na sprawy związane z okolicą miejsca zamieszkania.

Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

Podobnie zdecydowana większość warszawiaków i warszawianek (w granicach 80–90%) deklaruje, że w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie nie poświęcili ani razu swojego wolnego czasu na dobrowolną i nieodpłatną pracę/pomoc na rzecz okolicy miejsca zamieszkania, na rzecz miasta Warszawy, ani na rzecz zwierząt czy środowiska (zob. wykres 31).

Wykres 31. Poświęcanie wolnego czasu na dobrowolną i nieodpłatną pracę na rzecz okolicy miejsca zamieszkania, miasta, zwierząt i środowiska.

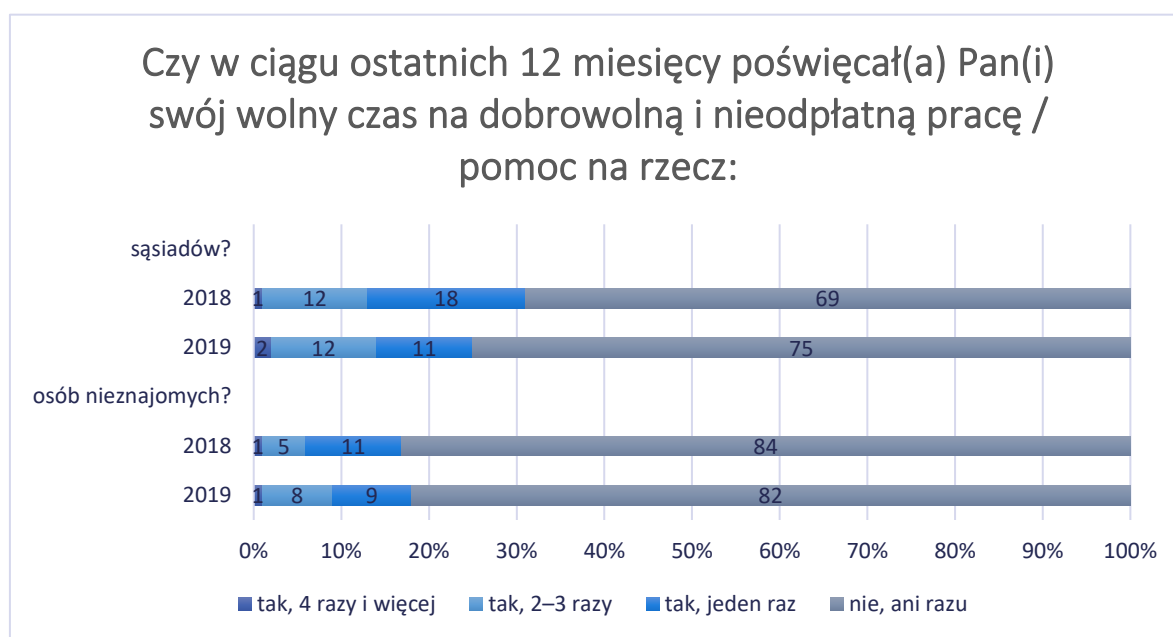
Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

Niski poziom aktywności lokalnej stanowi wyzwanie nie tylko w Warszawie. Dla przykładu, z badań prowadzonych w ramach Wrocławskiej Diagnozy Społecznej (2017) wynika, że tylko jedna trzecia mieszkańców w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie spotykała się z innymi osobami w swoim najbliższym otoczeniu, aby rozmawiać o problemach pojawiających się w miejscu zamieszkania, niecałe 9% uczestniczyło w pracach porządkowych, zaś tylko 5% organizowało działania swoich sąsiadów. Ponadto prawie 15% wrocławian jest zdania, że nic nie zachęciłoby biernych mieszkańców ich osiedla do wzięcia udziału we wspólnych działaniach sąsiedzkich, choć ponad 40% uważa, że mogłoby to mieć miejsce w przypadku ważnego celu, ciekawego pomysłu lub istotnego problemu (odpowiednio 43%, 45% i 47%), ponad 20% uważa z kolei, że ważny byłby silny lider lub przyjazna grupa osób wspólnie działających (odpowiednio 21% i 26%)⁹⁰.

Działania na rzecz innych

Zdecydowana większość warszawiaków deklaruje, że nie poświęca swojego wolnego czasu na rzecz innych osób – ani sąsiadów, ani osób nieznanymych (zob. wykres 32).

Wykres 32. Poświęcanie wolnego czasu na dobrowolną i nieodpłatną pracę / pomoc na rzecz sąsiadów i osób nieznanymych.

Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

Ogólny poziom aktywności warszawiaków i warszawianek na rzecz innych osób jest bardzo niski – zdecydowana większość deklaruje, że w ostatnim czasie nie podjęła żadnych takich działań. Oprócz tego, że mieszkańcy i mieszkanki nie podejmują działań na rzecz okolicy swojego miejsca zamieszkania, to zdecydowana większość z nich w ciągu dwóch ostatnich lat ani razu nie podjęła

⁹⁰ Kajdanek K., Pluta J. (red.), „Wrocławska diagnoza społeczna 2017...”, s. 57–58.

działań na rzecz innych mieszkańców ani nie brała udziału w akcjach społecznych jako wolontariusz⁹¹. Zdecydowana większość nie brała nawet udziału w zebraniach swojej wspólnoty mieszkaniowej lub spółdzielni, nie używała internetu do dyskusji na temat lokalnych spraw, nie brała udziału w proteście dotyczącym spraw lokalnych, nie zbierała podpisów pod petycjami ani nie interweniowała w sprawach lokalnych, nie działała również nieodpłatnie w żadnych organizacjach pozarządowych ani religijnych.

Wykres 33. Podejmowanie działań na rzecz mieszkańców w podziale na dzielnice.

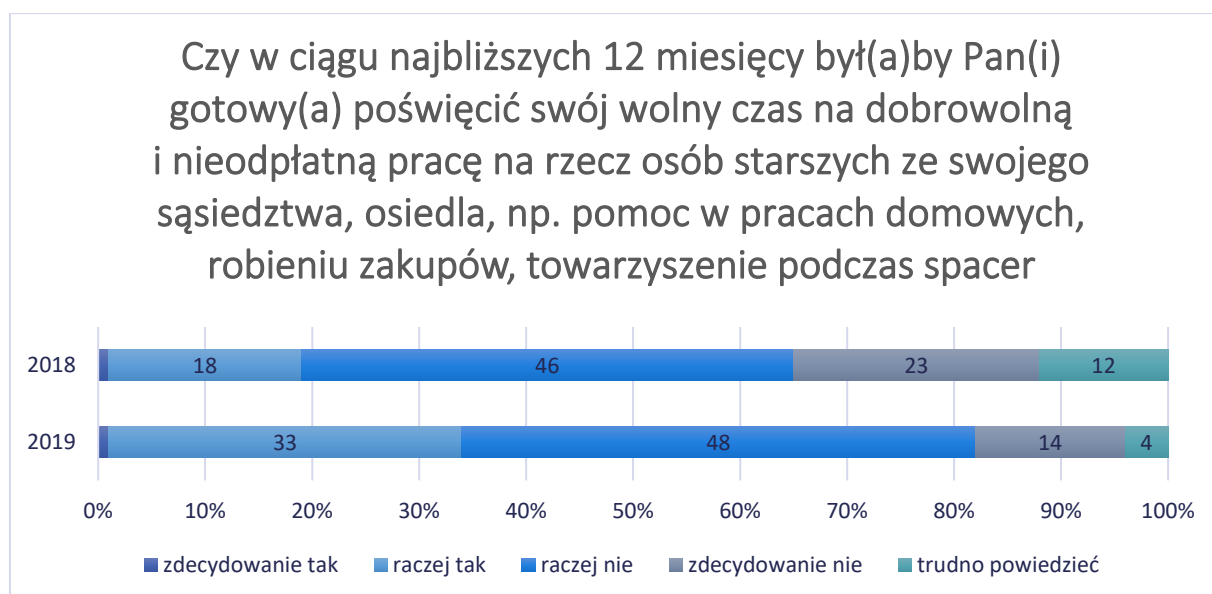
Źródło: Opracowano na podstawie „Badanie jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic” 2019 r.

⁹¹ Pytanie zadane w badaniu brzmiało: „Czy w ciągu ostatnich 24 miesięcy brał(a) Pan(i) udział w akcjach społecznych jako wolontariusz?” Trudno ocenić jednoznacznie, czy respondenci interpretowali to jako wolontariat formalny, czy również nieformalny.

Deklarowana aktywność we wszystkich dzielnicach była w 2019 r. bardzo niska. Minimalnie większa (w granicach błędu statystycznego) była w dzielnicach Rembertów i Targówek, a minimalnie mniejsza na Woli, Bielanach, Mokotowie i w Wesołej (zob. wykres 33).

Ponadto większość warszawiaków deklarowała w ostatnich latach, że nie byłaby gotowa poświęcić swojego wolnego czasu na przykład na działanie na rzecz osób starszych w swoim otoczeniu, którzy mogą takiej pomocy potrzebować. Trzeba jednak zauważyć, że w 2019 r. więcej osób deklarowało chęć takiej pomocy niż w 2018 r.⁹² (zob. wykres 34).

Wykres 34. Gotowość do poświęcenia wolnego czasu na dobrowolną i nieodpłatną pracę na rzecz osób starszych.

Wykres

Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w listopadzie 2018 i 2019 r. Dane na poziomie miasta.

Wsparcie rozwoju wolontariatu

Urząd m.st. Warszawy od kilku lat prowadzi działania mające na celu rozwój wolontariatu w Warszawie, w ramach projektu „Ochotnicy warszawscy 2.0 na lata 2016–2020”⁹³.

W tym zakresie wspiera zarówno wolontariuszy (czyli osoby, które ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonują świadczenia na zasadach określonych w Ustawie o działalności pożytku

⁹² Badanie było prowadzone przez pandemią COVID-19, gdzie pojawiły się zarówno oddolne, jak i inicjowane przez Urząd m.st. Warszawy akcje pomocy sąsiedzkiej, skierowane w szczególności do osób starszych i bardziej narażonych na zachorowanie.

⁹³ <https://ochotnicy.waw.pl/o-projekcie>

publicznego i wolontariacie), organizatorów wolontariatu (organizacje i instytucje określone w tejże ustawie) oraz podmioty, instytucje i osoby animujące rozwój tego środowiska⁹⁴.

W ramach monitorowania rozwoju wolontariatu wśród mieszkańców Warszawy, w ramach badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy zadawane są pytania o aktywność w tym zakresie i na tej podstawie tworzony jest wskaźnik syntetyczny.

W 2019 r. 8% respondentów zadeklarowało, że w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie działało jako wolontariusz. W poprzednich latach liczby te były nieznacznie wyższe (zob. tabela 5).

Tabela 5. Wskaźnik wolontariatu (odsetek osób, które zadeklarowały działanie jako wolontariusze).

Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy działał(a) Pan(i) jako wolontariusz?	
2015 r.	9%
2017 r.	14%
2018 r.	10%
2019 r.	8%

Źródło: Opracowano na podstawie badań prowadzonych na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy. Dane na poziomie miasta.

NARZĘDZIA WSPIERANIA AKTYWNOŚCI LOKALNEJ W WARSZAWIE

Lokalna aktywność społeczna mieszkańców i mieszkanki Warszawy – choć na niskim poziomie – ma szansę na rozwój dzięki istnieniu ugruntowanych instytucjonalnych narzędzi wsparcia w Warszawie.

Przede wszystkim, od 2015 r. w Warszawie jest realizowany Program Wzmacniania Wspólnoty Lokalnej na lata 2015–2020, który wszedł w życie Zarządzeniem nr 1186/2015 Prezydent m.st. Warszawy⁹⁵. Program ten był dokumentem wykonawczym Społecznej Strategii Warszawy – Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009–2020. Był to pierwszy w Warszawie dokument operacyjny, który uprawomocniał dotychczas podejmowane działania na rzecz lokalnych społeczności, wskazywał sposoby i dostępne narzędzia wspierające ich rozwijanie. Jego głównym celem było stworzenie warunków do rozwoju wspólnot lokalnych w m.st. Warszawie

⁹⁴ „Stan warszawskiego wolontariatu. Diagnoza”, Warszawa 2020.

⁹⁵ <https://inicjatywa.um.warszawa.pl/program>

i zachęcenie mieszkańców Warszawy do włączania się we wspólne działania oraz do inicjowania oddolnych działań na rzecz swojego otoczenia, co będzie prowadzić do poprawy jakości życia, poczucia bezpieczeństwa, zwiększenia identyfikacji z miejscem zamieszkania i budowania tożsamości lokalnej. Wiele z tych działań znalazło kontynuację w programach operacyjnych przygotowanych do „Strategii #Warszawa2030”, przede wszystkim do celów 1.1. (m.in. działania z zakresu wspierania aktywności społecznej, wzmacniania lokalnej tożsamości) i 1.2 (m.in. działania wspierające aktywność obywatelską i partycypację).

Aktywność młodzieży jest rozwijana w ramach programu „Młoda Warszawa. Miasto z klimatem dla młodych 2016–2020”, przyjętego Zarządzeniem nr 87/2016 Prezydent m.st. Warszawy⁹⁶. Choć ten program nie będzie miał bezpośredniej kontynuacji jako odrębny dokument operacyjny, wiele z działań będzie kontynuowanych w ramach różnych programów, m.in. w „Programie wspólnota”. Ponadto rozpoczęto prace nad przygotowaniem polityki pod roboczą nazwą „Młoda Warszawa. Polityka młodzieżowa m.st. Warszawy do 2030 roku”. By zachęcać mieszkańców i mieszkanki do działania społecznego w Warszawie, powstały również takie narzędzia jak: inicjatywa lokalna (regulowana zapisami ustawy – patrz niżej), partnerstwa lokalne, Spółdzielnia Kultury oraz sieć Miejsc Aktywności Lokalnej.

NARZĘDZIA WSPIERANIA AKTYWNOŚCI LOKALNEJ – INICJATYWA LOKALNA

Inicjatywa lokalna w Warszawie jest realizowana przez Urząd m.st. Warszawy na mocy uchwały nr LXII/1692/2013 Rady Miasta Stołecznego Warszawy o realizacji zadań publicznych w ramach inicjatywy lokalnej, a wynika z rozdziału 2a Ustawy z dn. 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Realizacja zadań publicznych w ramach inicjatywy lokalnej finansowana jest z budżetów poszczególnych dzielnic. Dodatkowo corocznie w budżecie miasta wydzielana jest specjalna rezerwa na ten cel. Koordynowaniem i wsparciem inicjatywy lokalnej w Warszawie zajmuje się Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy. W każdej dzielnicy zostali powołani koordynatorzy ds. inicjatywy lokalnej, którzy m.in. udzielają mieszkańcom informacji oraz pomagają przy pisaniu wniosków.

---

⁹⁶ <https://warszawa19115.pl/-/program-mloda-warszawa>

W ostatnich latach liczba realizowanych w Warszawie inicjatyw stopniowo rosła (do 2018 r.). Zdecydowanie najwięcej inicjatyw lokalnych zostało zrealizowanych w dzielnicy Wawer, najmniej z kolei w dzielnicach: Wilanów, Bielany, Rembertów i Ursynów (zob. wykresy 35 i 36 i tabela 6).

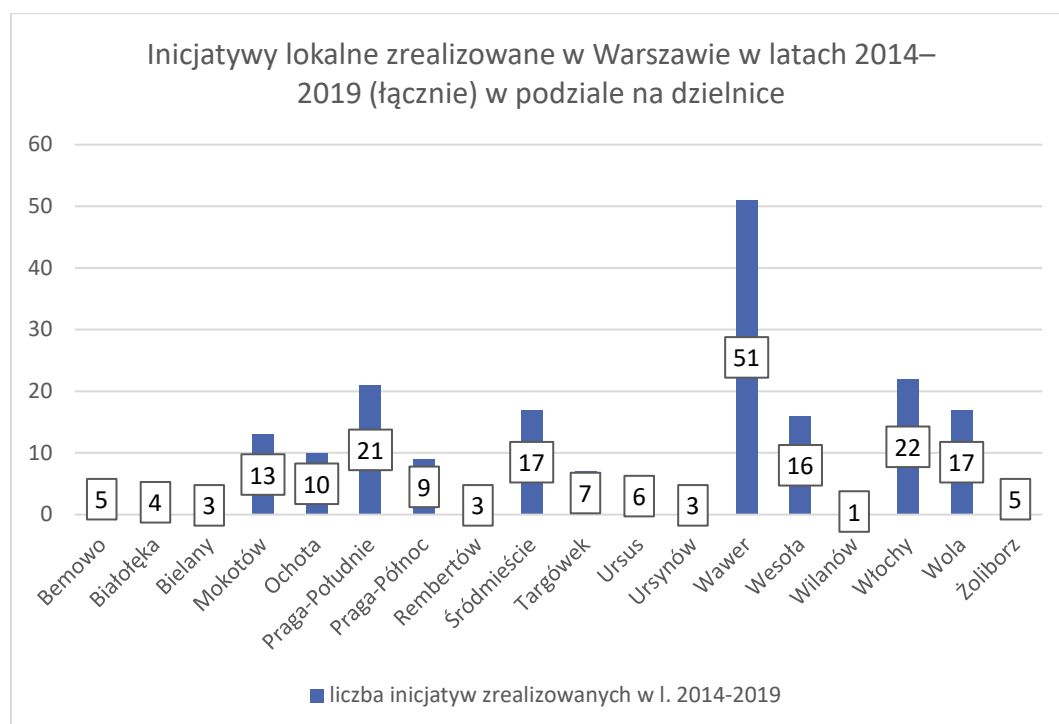
Wykres 35. Liczba zrealizowanych inicjatyw lokalnych w Warszawie.

Źródło: Dane Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy.

Wiele realizowanych inicjatyw dotyczy kwestii zieleni miejskiej i ekologii, a także organizacji wydarzeń integracyjnych i imprez lokalnych (sąsiedzkich). W większości wnioskodawcami są bezpośrednio mieszkańcy.

Wykres 36. Inicjatywy lokalne zrealizowane w Warszawie w latach 2014–2019 w podziale na dzielnice.

Źródło: Dane Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy.

Tabela 6. Liczba inicjatyw lokalnych na 10 000 mieszkańców w podziale na dzielnice.

Inicjatywa lokalna - ile przypadło inicjatyw w latach 2014-2019 na 10 000 mieszkańców w poszczególnych dzielnicach (według meldunków na dzień 31.10.2019)	
Bemowo	0,41
Białołęka	0,33
Bielany	0,24
Mokotów	0,62
Ochota	1,29
Praga-Południe	1,21
Praga-Północ	1,53
Rembertów	1,29
Śródmieście	1,57
Targówek	0,58
Ursus	1,03
Ursynów	0,21
Wawer	6,78
Wesoła	6,60
Wilanów	0,24
Włochy	5,30
Wola	1,26
Żoliborz	0,99

NARZĘDZIA WSPIERANIA AKTYWNOŚCI LOKALNEJ – PARTNERSTWA LOKALNE

Partnerstwa lokalne to nieformalne, nieumocowane prawnie koalicje różnych podmiotów, reprezentujących różne sektory (instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, prywatne firmy, mieszkańcy), a działających wspólnie na rzecz rozwoju danej okolicy i społeczności. Mają one na celu wykorzystywanie i wymianę lokalnych zasobów (publicznych, prywatnych, społecznych). W perspektywie długofalowej ich działalność – solidarna współpraca różnych podmiotów w oparciu o wspólne wartości – buduje lokalny kapitał społeczny.

W Warszawie działa obecnie 19 partnerstw lokalnych w 8 dzielnicach (Mokotów – 6, Żoliborz – 4, Wola – 3, Targówek - 2, Ochota, Praga-Południe, Śródmieście, Włochy – po 1). Partnerstwa lokalne mają różny staż działań (najstarsza Koalicja na Rzecz Ochoty działa od 2002 r., najmłodsze partnerstwa na Ulrychowie, Jazdowie, Starym Mokotowie i we Włochach działają dopiero od 1–3 lat), różna jest też dynamika ich działań⁹⁷. Partnerstwa wspierają lokalne działania samopomocowe (np. partnerstwa Moje Wierzbno, Moje Stegny – zajęcia ogólnorozwojowe dla dzieci, profilaktyka zdrowotna dla seniorów), realizują projekty budujące poczucie lokalnej tożsamości (np. partnerstwo Moje Sielce – Festiwal Grzesiuka, partnerstwo Przepis na Muranów

⁹⁷ <https://warszawalokalnie.waw.pl/baza-wiedzy/partnerstwa-lokalne/>

– murale o lokalnej tematyce), podejmują akcje na rzecz poprawy jakości przestrzeni publicznej (np. partnerstwo Przepis na Muranów – akcja Stop Bazgrołom) oraz organizują liczne wydarzenia o charakterze integracyjnym (m.in. dni sąsiada, sąsiedzkie gwiazdki, pikniki, itp.).

Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy wspiera działania istniejących już partnerstw oraz tworzenie nowych poprzez szkolenia, sieciowanie i wymianę dobrych praktyk oraz mentoring.

NARZĘDZIA WSPIERANIA AKTYWNOŚCI LOKALNEJ – PORTAL SPÓŁDZIELNIA KULTURY

Spółdzielnia Kultury to portal administrowany przez Urząd m.st. Warszawy, na którym instytucje, organizacje i grupy nieformalne mogą dzielić się i wymieniać zasobami (takimi jak przestrzeń czy sprzęt), w celu organizacji oddolnych działań lokalnych⁹⁸. Na koniec 2019 r. w Warszawie działało w sumie 126 podmiotów udostępniających swoje zasoby na portalu Spółdzielni Kultury (zob. tabela 7)⁹⁹.

Tabela 7. Liczba podmiotów spółdzielni kultury w podziale na dzielnice.

Liczba podmiotów udostępniających zasoby na portalu Spółdzielni Kultury, stan na koniec 2019 r.	
Bemowo	8
Białołęka	2
Bielany	6
Mokotów	11
Ochota	5
Praga-Południe	16
Praga-Północ	12
Rembertów	2
Śródmieście	17
Targówek	9
Ursus	4
Ursynów	4
Wawer	16
Wesoła	2
Wilanów	3
Włochy	6
Wola	14
Żoliborz	5

Źródło: Dane Urzędu m.st. Warszawy.

⁹⁸ www.spoldzielniakultury.waw.pl

⁹⁹ Na podstawie danych Urzędu m.st. Warszawy.

REKOMENDACJE DZIAŁAŃ

- Należy wzmacniać postawy otwartości i szacunku dla różnorodności.
- Należy podejmować działania antydyskryminacyjne oraz pomocowe (w szczególności mając na względzie społeczność LGBT oraz cudzoziemców), aby zapewnić wsparcie i ochronę dla osób, które tego potrzebują.
- Należy stwarzać warunki do integracji osób migrujących do Warszawy z nowym miejscem i jego mieszkańcami.
- Należy wspierać nawiązywanie relacji lokalnych, integrację lokalną oraz budowanie zaufania i postaw otwartości.
- Należy wzmacniać zainteresowanie i chęć zaangażowania w sprawy związane z miejscem zamieszkania oraz szerzej – miasta.
- Należy rozwijać lokalne identyfikacje poprzez upowszechnianie lokalnej historii oraz dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.
- Należy wspierać rozwój wolontariatu – wolontariuszy, organizatorów wolontariatu, jak i wszystkie podmioty animujące rozwój wolontariatu.
- Należy promować aktywność społeczną wśród mieszkańców Warszawy oraz dostarczać wiedzy na temat możliwości podejmowania działań zarówno lokalnych, jak i ponadlokalnych.
- Należy wspierać rozwój współpracy lokalnej różnych podmiotów, w tym partnerstw lokalnych.
- Należy wzmacniać lokalnych liderów.
- Należy wspierać rozwój samoorganizacji i samopomocy lokalnej oraz współdzielenia zasobów.
- Należy rozwijać miejsca i przestrzenie do lokalnych spotkań, sprzyjające nawiązywaniu relacji i wspólnym działaniom.
- Należy wzmacniać animatorów lokalnych.
- Należy otwierać nowe przestrzenie na aktywność społeczną oraz nawiązywać współpracę z instytucjami i przedsiębiorcami lokalnymi w tym zakresie.
- Działania lokalne powinny być poprzedzone diagnozą potrzeb, a także rozpoznaniem zasobów i potencjałów mieszkańców.

PODSTAWOWE ŹRÓDŁA DANYCH

Opracowanie „Charakterystyka i kondycja wspólnot lokalnych w Warszawie”, MMD Milanowa s.c. 2018.

http://www.inicjatywa.um.warszawa.pl/sites/inicjatywa.um.warszawa.pl/files/Charakterystyka%20i%20kondycja%20wsp%C3%B3lnot%20lokalnych%20w%20Warszawie_MMD%20Milanowa_08_02_18.pdf

Raport „Tworzenie i funkcjonowanie wspólnot lokalnych w Warszawie” MMD Milanowa s.c. 2018 na podstawie badania terenowego prowadzonego w 24 lokalizacjach w Warszawie. Analiza obejmuje takie wymiary wspólnoty lokalnej jak: relacje społeczne, aktywność społeczną, współpracę i identyfikację w ramach wspólnoty lokalnej oraz samopoczucie.

http://2030.um.warszawa.pl/wp-content/uploads/2019/01/Analiza-socjologiczna-na-temat-tworzenie-i-funkcjonowania-wsp%C3%B3lnot-lokalnych-w-Warszawie_MMD-Milanowa_30_11_18.pdf

Badanie tożsamości Warszawy i jej mieszkańców 2015 na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy (wykonawca: Realizacja sp. z o.o.). Badanie realizowane dwiema metodami: ilościową (metoda CAPI na losowo-kwotowej reprezentatywnej próbie mieszkańców Warszawy 15+) oraz jakościową (wywiady etnograficzne i spacerki badawcze).

<https://www.um.warszawa.pl/o-warszawie/warszawa-w-liczbach/samo-warszawy-i-jej-mieszka-c-w>

Badania na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy prowadzone metodą CAPI na losowej, reprezentatywnej próbie 1100 mieszkańców w wieku 15+ w listopadzie 2018 i 2019 roku (realizacja Danae sp. z.o.o)¹⁰⁰.

Badanie jakości życia mieszkańców warszawskich dzielnic realizowane na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy w 2013, 2015 i 2019 roku metodą CAPI na losowych reprezentatywnych próbach mieszkańców warszawskich dzielnic w wieku 15+.

Brodowicz D., Domaradzka A., Sadowy K., „Lokalność, przestrzeń publiczna, kapitał społeczny – cele, osiągnięcia i wyzwania kształtowania przestrzeni publicznej Warszawy w odniesieniu do Społecznej Strategii Warszawy oraz propozycje metodologii monitorowania jej realizacji”, raport, czerwiec 2015.

Wyniki badania sondażowego „Cudzoziemcy w Warszawie”, IOM 2019.

https://poland.iom.int/sites/default/files/Documents/CUDZOZIEMCY_WAWA_POL%20%2818_12%29_final.pdf

---

¹⁰⁰ Odpowiedzi respondentów zostały zaokrąglone do pełnych %, więc nie zawsze sumują się do 100 (99–101).

Kuczyński P., „Grupy mniejszościowe (wrażliwe) najbardziej zagrożone dyskryminacją. Opracowanie na zlecenie Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy” – wersja robocza na podstawie badania na zlecenie Urzędu m.st. Warszawy przeprowadzonego w listopadzie 2019 roku (realizacja Kantar Polska S.A.).

„Stan warszawskiego wolontariatu”, diagnoza, Centrum Komunikacji Społecznej, Warszawa 2020.

NAJWAŻNIEJSZE DANE UZUPEŁNIAJĄCE

„Prognoza demograficzna na potrzeby studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego m.st. Warszawy”, oprac. Zespół Zakładu Geografii Miast i Ludności IGiPZ PAN pod kierownictwem dr hab. Przemysława Śleszyńskiego, Warszawa 2020.

Dane Głównego Urzędu Statystycznego: „Rocznik Statystyczny Warszawy 2019” i „Panorama dzielnic Warszawy 2019”.

„Portret migranta. Migracje w m.st. Warszawie w latach 2005–2016”, Urząd Statystyczny w Warszawie, Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych 2017.

Czapiński J., Panek T. (red), „Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków”, Rada Monitoringu Społecznego 2015.

„Jakość życia w Polsce w 2015 r. Wyniki badania spójności społecznej”, Główny Urząd Statystyczny 2015.

„Quality of Life in European Cities 2015”, „Flash Eurobarometer” 419, European Commission, January 2016.

CBOS komunikat z badań nr 146/2017 „Relacje sąsiedzkie”, listopad 2017.

CBOS komunikat z badań nr 35/2018 „O nieufności i zaufaniu”, marzec 2018.

CBOS komunikat z badań nr 43/2020 „Zaufanie społeczne”, kwiecień 2020.

ZAŁĄCZNIK 2. RAPORT Z PRAC NAD PROGRAMEM

Prace nad „Programem wspólnota” realizowane były w dwóch etapach: od maja do listopada 2018 r. oraz od grudnia 2019 do kwietnia 2021 r. Roczne zawieszenie prac nad programem wynikało z redefinicji priorytetów rozwojowych miasta. Nad całością prac czuwał zespół pod kierunkiem dr Agaty Gójskiej i dr Aleksandry Winiarskiej oraz pracowników Wydziału Wzmacniania Wspólnoty Lokalnej w Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy.

Program powstawał we współpracy:

- mieszkańców (przede wszystkim aktywistów miejskich);
- przedstawiciele administracji samorządowej, zarówno biur, urzędów dzielnic, jak i jednostek organizacyjnych m.st. Warszawy;
- przedstawiciele organizacji pozarządowych, w tym członków Branżowych Komisji Dialogu Społecznego;
- radnych (dzielnicowych i osiedlowych).

Trzon zapisów powstał w ramach pracy różnych forów:

- spotkań plenarnych;
- warsztatów kreatywnych;
- zespołów roboczych;
- uzgodnień wewnętrznych;
- konsultacji społecznych.

1. WIZJA PROGRAMU – KONSULTACJE SPOŁECZNE

Wstępne rekomendacje kierunkowe zostały opracowane w ramach konsultacji społecznych, które odbyły się w maju i czerwcu 2018 r.

W ramach konsultacji, których celem było opracowanie wizji oraz wartości, które powinny leżeć u podstaw wspierania rozwoju wspólnot lokalnych w Warszawie, odbyły się cztery warsztaty kreatywne: po jednym dla przedstawicieli urzędów dzielnic, jednostek miejskich, aktywistów zrzeszonych w organizacjach pozarządowych oraz radach seniorów i młodzieżowych, a także warsztat otwarty dla wszystkich zainteresowanych. Ponadto pytanie, co to dla nas znaczy dbać o siebie nawzajem, zostało zadane mieszkańcom uczestniczącym w dzielnicowych piknikach i wydarzeniach z okazji Warszawskiego Dnia Sąsiada. Uwagi zbierano również drogą elektroniczną.

W ramach konsultacji społecznych odbyły się 4 spotkania warsztatowe:

- warsztat dla urzędników dzielnicowych odbył się 15 maja 2018 r. i zgromadził około 20 osób;
- w warsztacie dla aktywistów miejskich 22 maja 2018 r. wzięło udział około 30 osób, w tym przedstawiciele partnerstw lokalnych, Branżowych Komisji Dialogu Społecznego, dzielnicowych rad seniorów oraz rad młodzieżowych;
- w warsztacie dla jednostek miejskich 24 maja 2018 r. uczestniczyło około 25 przedstawicieli m.in. ośrodków kultury, bibliotek oraz ośrodków pomocy społecznej;
- otwarty warsztat dla mieszkańców, zorganizowany 29 maja 2018 r. w Centrum Aktywności Międzypokoleniowej zgromadził około 25 osób.

Spotkania trwały średnio ok. 3 godzin. Celem prac warsztatowych było z jednej strony wypracowanie wkładu do wizji Programu, a z drugiej strony materiału, który pozwoli wyodrębnić najważniejsze obszary przyszłego Programu, a także obszary do diagnozy strategicznej.

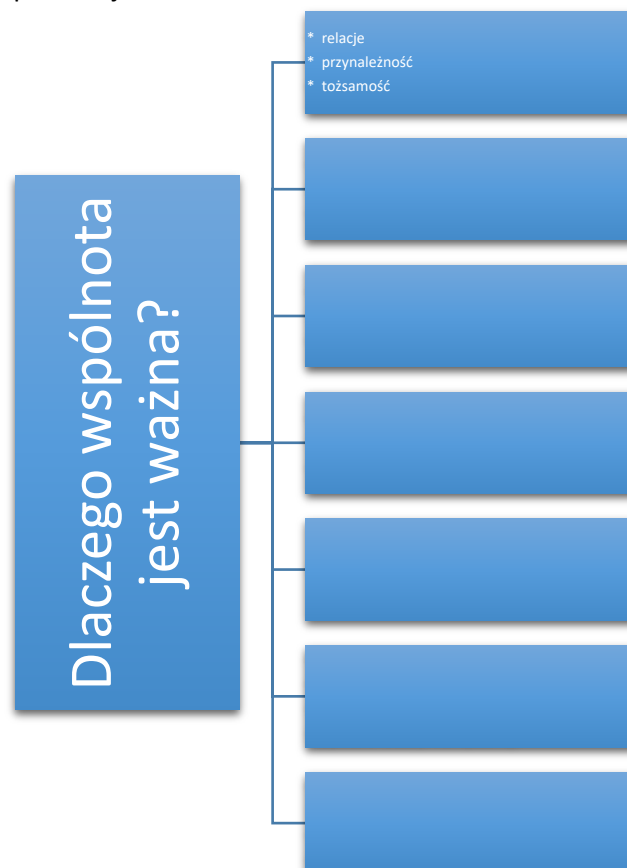
W ramach prac warsztatowych dyskutowano nad pytaniami:

- dlaczego wspólnota jest ważna?
- na jakich wartościach, postawach, kluczowych elementach chcemy opierać wspólnotę?
- co dla nas znaczy dbać o siebie nawzajem?
- po czym poznamy, że realizujemy kluczowe elementy wspólnoty/po czym poznamy, że wspólnota dobrze działa?

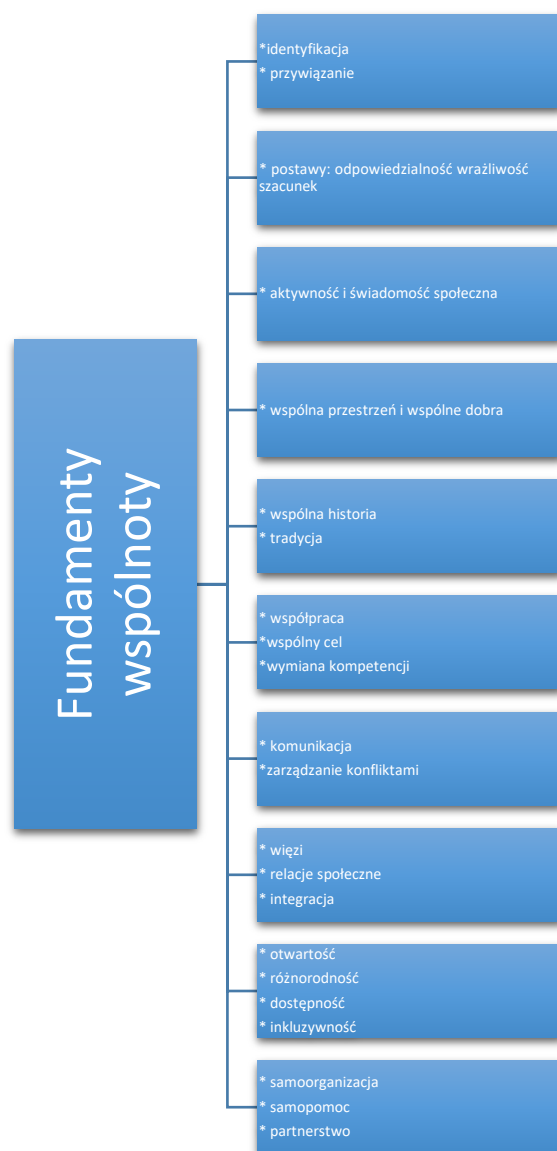
Na piknikach dzielnicowych oraz obchodach Warszawskiego Dnia Sąsiada mieszkańcy mogli podzielić się przemyśleniami, co dla nich znaczy dbać o siebie nawzajem. Aby zainspirować do refleksji i zachęcić do zgłaszania opinii, wykorzystano plakaty z komiksowymi „dymkami”. Plakaty były dostępne podczas obchodów dnia sąsiada na: Bielanych (MAL Samogłoska, 9 czerwca 2018 r.), Pradze-Południe (MAL Paca 40, 9 czerwca 2018 r.), Targówku (Teatr Rampa, 9 czerwca 2018 r.), Ochocie (MAL Grójecka 109, 7 czerwca 2018 r.), Mokotowie (MAL Mikromiasto, 9 czerwca 2018 r.) i Woli (Muranowski Dzień Sąsiada, 9 czerwca 2018 r.). W Śródmieściu informacje zbierane były podczas Festiwalu Wolontariatu (8 czerwca 2018 r.). Stanowiska konsultacyjne znajdowały się też na piknikach organizowanych w Wesolej (9 czerwca 2018 r.), Włochach (9 czerwca 2018 r.) i Ursusie (26 maja 2018 r.).

Podsumowanie prac warsztatowych zostało przedstawione w uogólnionej formie na schematach:

Schemat 1. Dlaczego wspólnota jest ważna?

Schemat 2. Co stanowi fundamenty wspólnoty?

Rezultat prac posłużył również jako wytyczne do badań na potrzeby diagnozy oraz analiz danych zastanych.

Schemat 3. Proponowane obszary diagnozy wspólnot lokalnych.

<p>Relacje Różnorodność Otwartość</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zakres, w jakim ludzie się znają, rozmawiają ze sobą (w tym zasiedziali mieszkańcy i osoby napływowe) • istnienie wspólnych zasad oraz kontroli społecznej • postawy tolerancji i otwartości • zmniejszenie liczby przestępstw (szczególnie z nienawiści) • dobra atmosfera, zakres, w jakim ludzie spędzają razem czas • różnorodność społeczna • inkluzja społeczna
<p>Aktywność</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zakres, w jakim ludzie spędzają czas w okolicy domu (w tym wykorzystanie przestrzeni wspólnych, m.in. korzystanie z MAL) • wspólne działania, aktywności na rzecz otoczenia (z wykorzystaniem m.in. BP, inicjatywy lokalnej) • zaangażowanie we wspólne sprawy (w tym inicjatywy oddolne, sąsiedzkie, a także zaangażowanie w procedury planistyczne)
<p>Współpraca</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przepływ informacji, komunikacja i dialog • rozwiązywanie konfliktów • partnerstwa lokalne, sieci współpracy, organizacje oddolne, grupy nieformalne • inicjatywy międzypokoleniowe • efekty: wspólne projekty, sukcesy • innowacje • trwałość i ciągłość działań, podtrzymywanie efektów działań • pomoc i samopomoc
<p>Identyfikacja</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poczucie i manifestowanie przynależności oraz tożsamości • różne poziomy wspólnotowości • dbałość o dobro wspólne, zadbane przestrzeń wspólna • znajomość historii miejsca • rytuały i tradycje wspólnotowe
<p>Dobre samopoczucie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poczucie satysfakcji • poczucie bezpieczeństwa • zadowolenie z jakości życia • motywacja do działania • zaspokojenie potrzeb (w tym towarzyskich) • poczucie wartości

Raport z konsultacji wraz z zestawieniem uwag został opublikowany na stronie www.konsultacje.um.warszawa.pl.

2. DIAGNOZA STRATEGICZNA – OPRACOWANIE

Przed przystąpieniem do opracowania diagnozy strategicznej zlecono wykonanie desk researchu – badania danych zastanych, uwzględniających specyfikę i zróżnicowanie dzielnic Warszawy, obejmującego następujące obszary:

- tożsamość lokalna mieszkańców Warszawy – uwzględniająca cztery poziomy: bloku, osiedla, dzielnicy, miasta; identyfikacja z miejscem zamieszkania;
- Miejsca Aktywności Lokalnej i domy sąsiedzkie – zaangażowanie mieszkańców w powstawanie oraz ich praca na rzecz działania w tych miejscach;
- współpraca instytucji, organizacji, przedsiębiorców na rzecz lokalnej wspólnoty – działania przedsiębiorstw zaangażowanych społecznie i podmiotów ekonomii społecznej; otwieranie się instytucji publicznych, przedsiębiorców na otoczenie i społeczność lokalną;
- charakterystyka sektora społecznościowego (nieformalne grupy, partnerstwa lokalne, aktywiści działający na rzecz mieszkańców i swojej okolicy, zazwyczaj nieposiadające zewnętrznych źródeł finansowania);
- samopomoc sąsiedzka;
- efektywność działań rad osiedli w wymiarze lokalnym – ich znaczenie dla wzmocnienia wspólnot lokalnych;
- integracja społeczna, w tym integracja osób osiedlających się w Warszawie oraz cudzoziemców;
- postawy prospołeczne – zaangażowanie mieszkańców Warszawy w wolontariat; działania na rzecz innych, na rzecz miejsca zamieszkania.

Badanie to było pierwszym etapem przeprowadzenia diagnozy społecznej przedstawiającej charakterystykę i kondycję wspólnot lokalnych w Warszawie. Celem badania było zebranie i usystematyzowanie wiedzy w odniesieniu do wskazanych obszarów/zagadnień problemowych oraz sformułowanie rekomendacji służących do przeprowadzenia drugiej części diagnozy.

Po przeanalizowaniu opracowania przygotowanego w ramach desk researchu przystąpiono do realizacji analizy socjologicznej (w tym badań jakościowych) obejmującej następujące zagadnienia:

- tworzenie i funkcjonowanie wspólnot lokalnych w Warszawie, w tym wskazanie działań potrzebnych do wspierania ich rozwoju;
- znajomość i wykorzystanie wśród warszawiaków różnych instytucji, narzędzi, rozwiązań służących angażowaniu się mieszkańców na rzecz społeczności lokalnej i/lub miasta jako całości (takich jak znajomość MAL-i i zaangażowanie w ich działania, domów sąsiedzkich, inicjatywę lokalną) oraz włączaniu ich do wspólnoty.

Ponadto w ramach opracowania miała zostać przygotowana propozycja pytań ankietowych, które będą służyły cyklicznemu monitoringowi „Programu wspólnota”, a także propozycja wskaźników do „Programu wspólnota”.

Raport, będący podsumowaniem przeprowadzonej analizy socjologicznej, powstał w oparciu o wyniki badań przeprowadzonych przez zespół badaczy latem 2018 roku w 24 lokalizacjach w Warszawie. Najważniejsze zagadnienia dotyczą zidentyfikowanych typów wspólnot lokalnych, mechanizmów

ich powstawania (sprzyjających i utrudniających) oraz relacji pomiędzy ich istnieniem a odczuwaniem identyfikacji z miejscem. W badaniach diagnozowane były także zagadnienia dotyczące aktywności społecznej mieszkańców, podejmowania przez nich współpracy oraz ogólnego poczucia zadowolenia z miejsca zamieszkania – zastosowane metody badawcze i analityczne pozwoliły na wnioskowanie o czynnikach, które w tym zakresie mają znaczenie w zależności od odległości miejsca zamieszkania od centrum Warszawy oraz o miejscach, które mieszkańcy uważają za „złe” i „dobre” w swojej okolicy.

W kwietniu 2020 r., bazując na raporcie z przeprowadzonej analizy socjologicznej oraz innych opracowaniach i badaniach, przygotowano diagnozę strategiczną, obejmującą swoim zakresem wszystkie zdiagnozowane obszary interwencji „Programu wspólnota”.

Dodatkowo zdefiniowane podczas analizy socjologicznej zagadnienia badawcze zostały następnie pogłębione w odrębnych opracowaniach, opublikowanych w pracy „Wielkomięskie wspólnoty. Trwałość i zmiana” (Warszawa 2020). Powstała ona dzięki partnerskiej współpracy Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy i Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego dotyczącej wymiany wiedzy i doświadczeń na rzecz realizacji działań wspierających rozwój wspólnot lokalnych w Warszawie, w szczególności zawartych w przygotowywanym programie operacyjnym do celu 1.1 „Strategii #Warszawa2030”.

3. CELE SZCZEGÓŁOWE PROGRAMU I KIERUNKI DZIAŁAŃ – GRUPY ROBOCZE

W momencie przystąpienia do prac nad programem powołano **wewnętrzny, międzybiurowy zespół roboczy**, w skład którego wchodził przedstawiciele: Biura Architektury i Planowania Przestrzennego, Biura Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego, Biura Edukacji, Biura Kultury, Biura Ochrony Środowiska, Biura Pomocy i Projektów Społecznych, Biura Stołecznego Konserwatora Zabytków oraz Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy. Celem tego zespołu było zdefiniowanie obszarów tematycznych z zakresu działalności poszczególnych biur, które powinny być uwzględnione w „Programie wspólnota”, co z kolei miało ułatwić planowanie działań i przygotowywanie konkretnych projektów. Prace tego zespołu trwały od kwietnia do listopada 2018 r.

Ponadto po opracowaniu raportu z konsultacji społecznych oraz po otrzymaniu wstępnego raportu z badań terenowych ogłoszono **otwarty nabór do trzech grup roboczych**, których zadaniem było zdefiniowanie celów szczegółowych w następujących obszarach:

- budowanie otwartości i wspieranie nawiązywania relacji w środowisku lokalnym;
- rozwijanie aktywności społecznej i współpracy lokalnej;
- budowanie poczucia przynależności i identyfikacji z miejscem.

Do udziału w pracach zaproszono osoby, które miały różnorodne doświadczenia w działaniach na rzecz rozwoju lokalnych wspólnot, w szczególności we współpracy z samorządem: przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz aktywistów z grup lokalnych (także niesformalizowanych), przedstawiciele urzędów dzielnic i instytucji miejskich i dzielnicowych oraz Urzędu Miasta, chętne do pogłębionej refleksji i konstruktywnego udziału w projektowaniu działań o charakterze systemowym.

W październiku i listopadzie 2018 r. odbyły się po dwa, trzy spotkania każdej z grup, zaś ich prace zostały podsumowane na spotkaniu plenarnym, które odbyło się 27 listopada 2018 r. Prace zespołów

roboczych pozwoliły na wstępne określenie struktury celów szczegółowych oraz wskazanie rekomendowanych kierunków działań w ich obrębie:

CEL 1: BUDOWANIE POSTAW OTWARTOŚCI, ODPOWIEDZIALNOŚCI I DBAŁOŚCI O INNYCH ORAZ IDENTYFIKACJI Z MIEJSCEM:

- 1.1. Działania nakierowane na kształtowanie postaw otwartości, szacunku, życzliwości i wrażliwości społecznej;
- 1.2. Działania na rzecz budowania poczucia odpowiedzialności;
- 1.3 Działania na rzecz poczucia identyfikacji z ludźmi, miejscem, historią;
- 1.4 Działania na rzecz rozwijania poczucia bezpieczeństwa na poziomie lokalnym;
- 1.5. Działania nakierowane na włączanie różnorodnych osób do wspólnoty;
- 1.6. Działania na rzecz promocji i budowania pozytywnego wizerunku aktywności społecznej.

CEL 2: WSPIERANIE NAWIĄZYWANIA RELACJI ORAZ WSPÓŁPRACY W ŚRODOWISKU LOKALNYM I PONADLOKALNYM:

- 2.1. Działania nakierowane na wspieranie nawiązywania relacji lokalnych i pozytywnej atmosfery lokalnej;
- 2.2. Działania na rzecz budowania poczucia wpływu (wsparcie inicjatyw mieszkańców w zakresie współzrządzenia w skali lokalnej);
- 2.3. Działania na rzecz promocji i rozwoju różnych form samopomocy;
- 2.4. Działania edukacyjne i zapewnienie dostępu do informacji na temat funkcjonowania samorządu lokalnego (a także wspólnot oraz spółdzielni mieszkaniowych), rozwijanie wszechstronnego wsparcia i poradnictwa dla inicjatyw społecznych i obywatelskich;
- 2.5. Działania na rzecz rozwoju kompetencji w zakresie współpracy lokalnej;
- 2.6. Działania wspierające skuteczność współpracy w ramach spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych;
- 2.7. Działania na rzecz rozwijania społecznej odpowiedzialności firm w wymiarze lokalnym oraz idei wspierania mieszkańców przez lokalnych przedsiębiorców, w tym podmiotów ekonomii społecznej.

CEL 3: WSPIERANIE AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I SYSTEMOWE ROZWIJANIE POTENCJAŁU LOKALNEGO:

- 3.1. Działania na rzecz systemowego wsparcia potencjału lokalnego (obszary funkcjonalne);
- 3.2. Działania na rzecz rozwijania narzędzi aktywności i współpracy lokalnej;
- 3.3. Działania na rzecz zapewnienia miejsc do rozwoju aktywności lokalnej;
- 3.4. Działania na rzecz otwarcia instytucji publicznych (domów kultury, ośrodków sportu, szkół) na działania społeczne i lokalne;
- 3.5. Działania na rzecz systemowego wspierania partnerstw lokalnych oraz innych form sieciowania i współpracy instytucji, formalnych i nieformalnych grup, przedsiębiorców oraz indywidualnych mieszkańców;
- 3.6. Działania na rzecz systemowego wsparcia animatorów społecznych;
- 3.7. Działania na rzecz promocji i rozwoju wolontariatu.

4. POWOŁANIE RADY PROGRAMU I PRZYGOTOWANIE PROJEKTU PROGRAMU

W styczniu 2020 r. powołano Radę programu, składającą się z przedstawicieli dzielnic i biur Urzędu m.st. Warszawy oraz zewnętrznych ekspertów. Do zadań rady należy zatwierdzanie najważniejszych etapów opracowania i wdrażania programu, rada odpowiada za osiągnięcie założonych w programie celów oraz zarządza jego budżetem. Ponadto określa zasady współpracy z partnerami zewnętrznymi, w tym zwłaszcza z przedstawicielami gremiów konsultacyjno-doradczych funkcjonujących przy m.st. Warszawie, odpowiadających tematyce programu.

W okresie od stycznia do września trwały intensywne prace nad przełożeniem uzyskanych wcześniej rekomendacji na konkretne działania operacyjne i przygotowaniem projektu programu oraz jego integralnych załączników – wykazu ryzyk, wskaźników, diagnozy strategicznej. Istotnym elementem tych prac było także zestawienie bazy projektów, które będą realizowane w ramach programu przez poszczególne dzielnice, biura, jednostki organizacyjne i instytucje kultury m.st. Warszawy. Opracowana wiosną 2020 r. lista projektów została jeszcze raz zweryfikowana pod kątem możliwości zaangażowania środków budżetowych we wrześniu 2020 r. Pierwszy projekt programu uzyskał akceptację Rady (23 września 2020 r.) oraz został zaopiniowany przez Kolegium Prezydenta m.st. Warszawy (6 października 2020 r.).

5. KONSULTACJE SPOŁECZNE PROJEKTU PROGRAMU

Po uzyskaniu akceptacji Rady programu i opinii Kolegium Prezydenta m.st. Warszawy projekt programu został poddany konsultacjom społecznym. Konsultacje prowadzone były w okresie od 13 października do 2 listopada 2020 r. w trybie zdalnym, z uwagi na obostrzenia sanitarne. Uwagi do projektu można było zgłaszać telefonicznie, drogą elektroniczną oraz podczas spotkania online, które odbyło się 28 października 2020 r.

Uczestnicy zwracali uwagę na potrzebę wspierania działalności rad osiedli, w tym działań informacyjnych oraz wsparcia organizacji wyborów, a także zapewnienia lokali na potrzeby rad. Problemem, który podkreślono, jest brak miejskiej polityki migracyjnej. Ponadto w programie nie znalazły się projekty na rzecz migrantów, wypracowane we współpracy z BKDS ds. cudzoziemców, na które nie udało się zabezpieczyć środków. Podkreślono także, że wsparcie wspólnot powinno być bardziej zintegrowane i systemowe, np. w oparciu o model Organizowania Społeczności Lokalnej (OSL). Zwrócono uwagę, że należy monitorować, na ile wspólnoty są faktycznie integrujące wobec wszystkich i czy istnieją mechanizmy chroniące przed wykluczeniem.

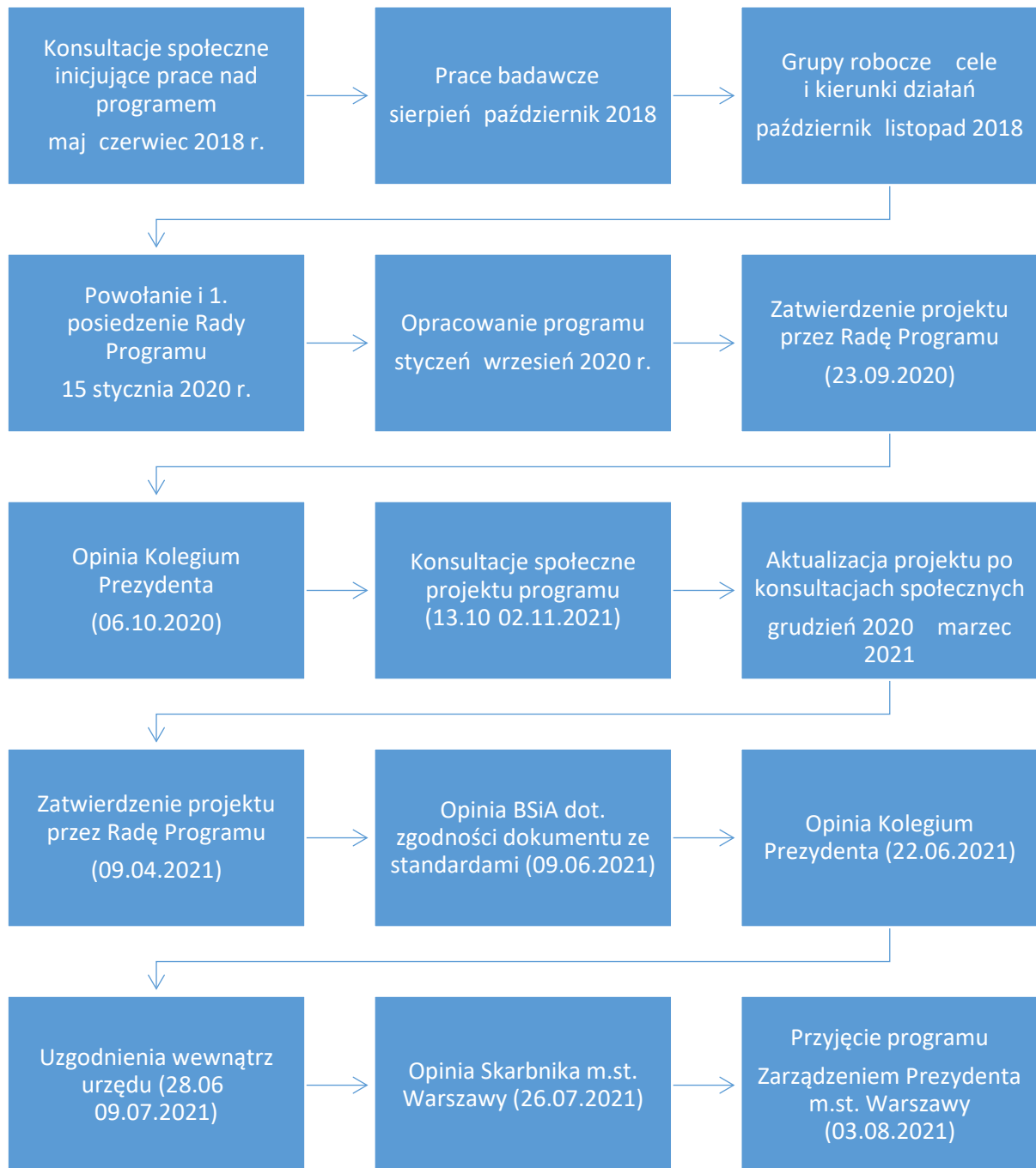
Raport z konsultacji wraz z zestawieniem uwag został opublikowany na stronie www.konsultacje.um.warszawa.pl.

6. OSTATNI ETAP PRAC NAD PROGRAMEM

Po zaktualizowaniu projektu programu o uwagi zgłoszone podczas konsultacji społecznych uzyskał on akceptację Rady programu (9 kwietnia 2021 r.) i został zaopiniowany przez Kolegium Prezydenta (22 czerwca 2021 r.).

Schemat 4. Harmonogram opracowania Programu Wspólnota

Załącznik 3. Wskaźniki monitoringu

MONITORING CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH:

Nazwa celu	Nazwa wskaźnika	Definicja wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych
Cel główny: Dbamy o siebie nawzajem	Indeks aktywności społecznej	Wskaźnik określa udział osób deklarujących podjęcie co najmniej dwóch różnych aktywności lub jednej aktywności podjętej przynajmniej dwa razy w ciągu 12 ostatnich miesięcy. Na podstawie odpowiedzi na pytanie: Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy poświęcał(a) Pan(i) swój wolny czas na dobrowolną i nieodpłatną pracę lub pomoc na rzecz: – sąsiadów – osób nieznanym – okolicy miejsca zamieszkania – Warszawy – zwierząt, środowiska	%	Barometr Warszawski
	Odsetek mieszkańców deklarujących, że większości ludzi można ufać	Wskaźnik określa udział osób udzielających odpowiedzi „większości ludzi można ufać” na pytanie: Ogólnie rzecz biorąc, czy uważa Pan(i), że można ufać większości ludzi, czy też sądzi Pan(i), że w postępowaniu z ludźmi ostrożności nigdy za wiele	%	Barometr Warszawski (Omnibus)
Cel szczegółowy 1: Jesteśmy otwarci na siebie	Odsetek mieszkańców deklarujących, akceptację dla różnorodności społecznej w najbliższym sąsiedztwie	Wskaźnik określa udział osób udzielających odpowiedzi pozytywnych („zdecydowanie się zgadzam” lub „raczej się zgadzam”) na wszystkie poniższe pytania: Proszę powiedzieć, czy zaakceptował(a)by Pan (i), gdyby w Pana(i) najbliższym sąsiedztwie zamieszkała: – Osoba pochodząca z innego miasta - Osoba pochodząca ze wsi – Osoba wynajmująca mieszkanie – Osoba innej narodowości niż Pan(i) - Osoba o innym kolorze skóry niż Pan(i) – Osoba o innym wyznaniu niż Pan(i) – Osoba o zupełnie innej sytuacji materialnej niż Pan(i) – Osoba znacząco starsza lub młodsza od Pana(i)	%	Barometr Warszawski (Omnibus)

Cel szczegółowy 2: Identyfikujemy się z miejscem, w którym mieszkamy	Odsetek mieszkańców identyfikujących się z miejscem zamieszkania	Wskaźnik określa udział osób udzielających co najmniej jednej odpowiedzi pozytywnej („zdecydowanie się zgadzam” lub „raczej się zgadzam”) na pytania: Proszę określić, na ile każde z tych stwierdzeń odpowiada Pana (i) odczuciom wobec okolicy miejsca zamieszkania: Czuję się mocno związany(a) z okolicą mojego miejsca zamieszkania. Interesuję się sprawami związanymi z okolicą mojego miejsca zamieszkania. Mam ochotę angażować się w sprawy tego miejsca. Interesuje mnie historia miejsca, w którym mieszkam.	%	Barometr Warszawski (Omnibus)
	Odsetek mieszkańców deklarujących poczucie wspólnoty z innymi	Wskaźnik określa udział osób udzielających odpowiedzi pozytywnej („zdecydowanie się zgadzam” i „raczej się zgadzam”) na pytanie: Proszę określić, na ile każde z tych stwierdzeń odpowiada Pana (i) odczuciom wobec okolicy miejsca zamieszkania: Czuję, że mam wiele wspólnego z innymi mieszkańcami tego miejsca	%	Barometr Warszawski
Cel szczegółowy 3. Mamy zapewnione warunki do aktywności społecznej	Odsetek mieszkańców uczestniczących w wolontariacie	Wskaźnik określa udział osób udzielających co najmniej jednej odpowiedzi pozytywnej na pytanie: Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy działał(a) Pan(i) jako wolontariusz, tj. dobrowolnie i bez wynagrodzenia poświęcał(a) Pan(i) swój wolny czas na rzecz: 1. organizacji pozarządowej, np. stowarzyszenia, fundacji, klubu sportowego 2. ośrodka pomocy społecznej, domu dziecka, klubu seniora 3. szpitala, przychodni, ośrodka zdrowia 4. biblioteki, domu kultury, teatru, muzeum 5. przedszkola, szkoły, szkolnego koła wolontariatu 6. urzędu miasta, dzielnicy 7. kościoła, parafii, organizacji kościelnej, wyznaniowej 8. innej organizacji, instytucji	%	Barometr Warszawski (Omnibus)
	Odsetek mieszkańców podejmujących aktywność lokalną	Wskaźnik określa udział osób udzielających odpowiedzi pozytywnej na pytanie: Czy uczestniczył(a) Pan(i) kiedykolwiek w działaniu, które miało wpływ na sprawy związane z okolicą Pana/Pani miejsca zamieszkania (np. dbanie o zieleń, zorganizowanie wydarzenia sąsiedzkiego itp.)	%	Barometr Warszawski (Omnibus)

MONITORING DZIAŁAŃ:

Nazwa i nr działania	Nazwa wskaźnika	Definicja wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych
CEL 1: JESTEŚMY OTWARCI NA SIEBIE				
1.1. Działanie na rzecz wzmocnienia otwartości	Liczba wydarzeń integracyjnych	Publiczna aktywność w ogłoszonym terminie lub miejscu, zorganizowana jako okazja do wzajemnego poznania się oraz nawiązania lub wzmocnienia relacji pomiędzy różnymi osobami lub grupami.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba wydarzeń edukacyjnych	Publiczna aktywność w ogłoszonym terminie lub miejscu, której celem jest zdobycie przez jej uczestników określonej wiedzy.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba kampanii edukacyjnych	Zestaw zaplanowanych działań służących poinformowaniu grupy docelowej o danym problemie/zjawisku społecznym.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba publikacji edukacyjnych	Publikacja (drukowana lub cyfrowa), której celem jest dostarczenie czytelnikowi wiedzy na dany temat.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba instytucji samorządowych, które wdrożyły model równego traktowania	Instytucja, która wprowadziła narzędzia służące wdrażaniu rozwiązań antydyskryminacyjnych i wspierających różnorodność społeczną.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
1.2. Działanie na rzecz integracji społecznej	Liczba wydarzeń integracyjnych	Publiczna aktywność w ogłoszonym terminie lub miejscu, zorganizowana jako okazja do wzajemnego poznania się oraz nawiązania lub wzmocnienia relacji pomiędzy różnymi osobami lub grupami.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba wydarzeń edukacyjnych	Publiczna aktywność w ogłoszonym terminie lub miejscu, której celem jest zdobycie przez jej uczestników określonej wiedzy.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba godzin porad antydyskryminacyjnych	Porady prawne i psychologiczne dla osób doświadczających dyskryminacji.	godzina	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)

	Liczba porad udzielonych cudzoziemcom	Porady w zakresie codziennego funkcjonowania w Polsce lub/i załatwiania spraw urzędowych dla cudzoziemców.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba publikacji edukacyjnych	Publikacja (drukowana lub cyfrowa), której celem jest dostarczenie czytelnikowi wiedzy na dany temat.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)

CEL 2: IDENTYFIKUJEMY SIĘ Z MIEJSCEM, W KTÓRYM MIESZKAMY

2.1. Działanie na rzecz integracji lokalnej	Liczba wydarzeń integracyjnych	Publiczna aktywność w ogłoszonym terminie lub miejscu, zorganizowana jako okazja do wzajemnego poznania się oraz nawiązania lub wzmocnienia relacji pomiędzy różnymi osobami lub grupami.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
2.2. Działanie upowszechniające wiedzę o dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym	Liczba wydarzeń kulturalnych	Publiczna aktywność w ogłoszonym terminie lub miejscu (koncert, przedstawienie teatralne, operowe lub taneczne, performans, seans filmowy, czytanie lub recytowanie utworów, wystawa sztuki, oprowadzanie po wystawie sztuki albo obiekcie dziedzictwa kulturowego, spotkanie z twórcą), której celem jest zapewnienie uczestnikom indywidualnego udziału w zjawiskach kultury.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba wydarzeń naukowych	Publiczna aktywność w ogłoszonym terminie lub miejscu (pokaz, wykład, panel, wystawa, konferencja itp.) poświęcona zagadnieniom lub badaniom naukowym albo prezentująca wiedzę uzyskaną w wyniku tych badań.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba wydarzeń edukacyjnych	Publiczna aktywność w ogłoszonym terminie lub miejscu, której celem jest zdobycie przez jej uczestników określonej wiedzy.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba zorganizowanych zajęć edukacyjnych	Rodzaj edukacji formalnej lub pozaformalnej. Polegają na spotkaniu, podczas którego osoba prowadząca (nauczyciel, instruktor, trener) przekazuje uczestnikom wiedzę lub umiejętności.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba publikacji edukacyjnych	Publikacja (drukowana lub cyfrowa), której celem jest dostarczenie czytelnikowi wiedzy na dany temat.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba kampanii informacyjno-promocyjnych	Zestaw zaplanowanych działań służących poinformowaniu oraz przekonaniu grupy docelowej do skorzystania z proponowanego narzędzia/rozwiązania.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)

	Cyfrowa kartograficzna mapa dziedzictwa niematerialnego	Przejawy i praktyki niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy, umiejscowione w przestrzeni miasta.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
CEL 3: MAMY ZAPEWNIONE WARUNKI DO AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ				
3.1. Działanie na rzecz rozwoju wolontariatu	Liczba wolontariuszy w instytucjach miejskich i dzielnicowych	Osoba, która dobrowolnie i świadomie oraz bez wynagrodzenia angażuje się w pracę na rzecz instytucji samorządowych działających w różnych obszarach społecznych.	osoba	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba zorganizowanych szkoleń	Forma zajęć pozaszkolnych, której celem jest uzupełnienie posiadanej wiedzy, zdobycie nowych umiejętności bądź rozwinięcie już posiadanych, jak i doskonalenie kwalifikacji zawodowych.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
3.2. Działanie na rzecz samoorganizacji i współpracy lokalnej	Liczba wydarzeń wspierających rozwój wspólnoty lokalnej	Oddolna (tj. organizowana i podejmowana przez mieszkańców) aktywność publiczna, odpowiadająca na zdiagnozowane potrzeby lokalnej społeczności.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba wydarzeń integracyjnych	Publiczna aktywność w ogłoszonym terminie lub miejscu, zorganizowana jako okazja do wzajemnego poznania się oraz nawiązania lub wzmocnienia relacji pomiędzy różnymi osobami lub grupami.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba wydarzeń edukacyjnych	Publiczna aktywność w ogłoszonym terminie lub miejscu, której celem jest zdobycie przez jej uczestników określonej wiedzy.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba zorganizowanych szkoleń	Forma zajęć pozaszkolnych, której celem jest uzupełnienie posiadanej wiedzy, zdobycie nowych umiejętności bądź rozwinięcie już posiadanych, jak i doskonalenie kwalifikacji zawodowych.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba nowo utworzonych partnerstw lokalnych	Niesformalizowana grupa organizacji, instytucji, firm, mieszkańek i mieszkańców, którzy wspólnie działają na rzecz rozwoju danego miejsca i społeczności.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba nowo utworzonych grup osiedlowych	Grupa powołana w celu dbania o bezpieczeństwo mieszkańców Warszawy, składa się z: policjanta dzielnicowego, strażnika miejskiego, przedstawiciela właściwej rady osiedla oraz pracownika Biura Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)

	Liczba przyznanych certyfikatów „Szkoła aktywna lokalnie”	Certyfikat do odznaczenia przyznawanego szkołom podstawowym i ponadpodstawowym, które wykażą spełnienie określonych wymagań związanych ze współpracą ze społecznością lokalną.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba nowych aplikacji internetowych	Program pracujący na serwerze i komunikujący się przez internet z komputerem użytkownika, wykorzystując w tym celu przeglądarkę internetową.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba publikacji edukacyjnych	Publikacja (drukowana lub cyfrowa), której celem jest dostarczenie czytelnikowi wiedzy na dany temat.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba kampanii informacyjno-promocyjnych	Zestaw zaplanowanych działań służących poinformowaniu oraz przekonaniu grupy docelowej do skorzystania z proponowanego narzędzia/rozwiązania.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
3.3. Działanie na rzecz rozwoju sieci Miejsc Aktywności Lokalnej	Liczba nowo powstałych Miejsc Aktywności Lokalnej	Miejsce Aktywności Lokalnej to miejsce położone blisko domu, oferujące możliwość bezpłatnego korzystania z oferty lub przestrzeni.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba zorganizowanych szkoleń	Forma zajęć pozaszkolnych, której celem jest uzupełnienie posiadanej wiedzy, zdobycie nowych umiejętności bądź rozwinięcie już posiadanych, jak i doskonalenie kwalifikacji zawodowych.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba kampanii informacyjno-promocyjnych	Zestaw zaplanowanych działań służących poinformowaniu oraz przekonaniu grupy docelowej do skorzystania z proponowanego narzędzia/rozwiązania.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)
	Liczba wydarzeń edukacyjnych	Publiczna aktywność w ogłoszonym terminie lub miejscu, której celem jest zdobycie przez jej uczestników określonej wiedzy.	sztuka	Urząd m.st. Warszawy (dane od realizatorów projektów, w ramach corocznego monitoringu programu)

ZAŁĄCZNIK 4. OCENA RYZYKA

Na realizację celów „Programu wspólnota” będą wpływać różnorodne i zmieniające się w czasie tzw. czynniki ryzyka – zewnętrzne i wewnętrzne. Czynniki te mogą wspomagać osiągnięcie celów lub przeciwnie – stanowić przeszkodę w ich realizacji. Na potrzeby programu ryzyko rozumiane jest jako możliwość (prawdopodobieństwo) zaistnienia zdarzenia, które będzie miało negatywny wpływ na realizację założonych w programie celów.

W Urzędzie m.st. Warszawy sposób postępowania z ryzykiem określa Zarządzenie nr 828/2015 Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 10 czerwca 2015 r. w sprawie systemu zarządzania ryzykiem w m.st. Warszawie 5 (dalej: „Zarządzenie”), stąd przygotowana ocena ryzyka jest zgodna z przyjętymi wytycznymi. Analizę ryzyka przeprowadzono poprzez **oszacowanie prawdopodobieństwa jego wystąpienia oraz siły oddziaływania**, przyjmując następujące wartości:

Wartość	Prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka	Siła oddziaływania ryzyka
1	znikome	nieznaczna
2	niskie	mała
3	średnie	średnia
4	wysokie	poważna
5	bardzo wysokie	katastrofalna

Następnie, przy wykorzystaniu poniższego wzoru, oszacowano wielkość ryzyka:

Poziom ryzyka = Prawdopodobieństwo wystąpienia × Siła oddziaływania

W celu przedstawienia poziomu istotności wpływu ryzyka na poszczególne cele strategiczne posłużono się czterostopniową skalą:

1–4 ¹	4–9 ²	10–14	15–25
*	**	***	****
niski	średni	wysoki	bardzo wysoki

¹ Wynik mnożenia: 2×2 (Załącznik nr 3 do Zarządzenia Prezydenta m.st. Warszawy nr 828/2015 z dnia 10.06.2015 r.).

² Wynik mnożenia 1×4 lub 4×1 (Załącznik nr 3 do Zarządzenia Prezydenta m.st. Warszawy nr 828/2015 z dnia 10.06.2015 r.).

Dla każdego zidentyfikowanego i przeanalizowanego ryzyka wypracowano sposób reakcji, który obejmuje systematyczne działania mające nie dopuścić do wystąpienia ryzyka:

- ograniczanie – podjęcie odpowiednio wczesnych działań mających na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa lub skutków wystąpienia ryzyka;
- aktywną akceptację – stworzenie planu awaryjnego na wypadek wystąpienia ryzyka.

Należy podkreślić, iż poprawność wyboru reakcji na ryzyko warunkowana jest prawidłowym oszacowaniem ryzyka, jego monitorowaniem i raportowaniem oraz ponowną weryfikacją przy zmianie kontekstu wewnętrznego lub zewnętrznego.

Przystępując do oceny ryzyka na potrzeby „Programu wspólnota”, najpierw dokonano oceny **ryzyka inherentnego**, tj. ryzyka występującego w sytuacji braku działań w kierunku wpłynięcia na prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka lub jego efekty, czyli bez istnienia jakichkolwiek mechanizmów kontrolnych wpływających na ryzyko. Określenie wielkości ryzyka inherentnego jest punktem odniesienia do określenia poziomu **ryzyka rezydualnego**, tj. ryzyka, które występuje po podjęciu wszystkich możliwych bądź też wszelkich ekonomicznie zasadnych kroków zmierzających do jego uniknięcia. Zatem po określeniu reakcji na ryzyko inherentne przystąpiono do analizy ryzyka rezydualnego, które zostało przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1. Ocena ryzyka zidentyfikowanych dla celów i działań „Programu wspólnota”

Opis ryzyka	Właściciel ryzyka	Prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka rezydualnego	Siła oddziaływania ryzyka rezydualnego	Poziom ryzyka rezydualnego	Reakcja na ryzyko	Opis reakcji na ryzyko
CEL 1: JESTEŚMY OTWARCI NA SIEBIE						
Pod wpływem bieżącej polityki na poziomie krajowym może nastąpić eskalacja postaw populistycznych i nacjonalistycznych, wzrost zachowań dyskryminujących wobec migrantów i mniejszości, co będzie skutkowało niechęcią do mniejszości i spadkiem ogólnego zaufania społecznego oraz utrudni realizację prowadzonych w ramach programu działań.	Dyrektor biura odpowiedzialnego za wzmacnianie wspólnot lokalnych; dyrektor biura odpowiedzialnego za politykę kulturalną; burmistrzowie dzielnic m.st. Warszawy	3	4	***	ograniczenie	Stworzenie alternatywnej narracji, budującej poparcie społeczne dla różnorodności i otwartości społecznej.

1.1. DZIAŁANIE NA RZECZ WZMACNIANIA OTWARTOŚCI						
Wskutek podziału kompetencyjnego pomiędzy biurami Urzędu m.st. Warszawy zajmującymi się grupami mniejszościowymi bądź/i defaworyzowanymi mogą pojawiać się trudności w prowadzeniu zintegrowanych działań na rzecz otwartości i akceptacji dla różnorodności, skutkujące brakiem spójności i powielaniem działań.	Dyrektor biura odpowiedzialnego za wzmocnienie wspólnot lokalnych; dyrektor biura odpowiedzialnego za politykę kulturalną; burmistrzowie dzielnic m.st. Warszawy	1	3	*	ograniczenie	Wzmocnienie wiedzy i współpracy wśród realizatorów projektów, podejmowanie działań interdyscyplinarnych.
1.2. DZIAŁANIA NA RZECZ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ						
Wpływ bieżącej polityki na poziomie krajowym może doprowadzić do braku zainteresowania i chęci współpracy partnerów zewnętrznych (policja, urząd wojewódzki), co może ograniczyć skuteczność podejmowanych działań.	Dyrektor biura odpowiedzialnego za wzmocnienie wspólnot lokalnych; dyrektor biura odpowiedzialnego za politykę kulturalną; dyrektor biura odpowiedzialnego za współpracę międzynarodową	3	2	**	ograniczenie	Stały kontakt z instytucjami i organizacjami zewnętrznymi.
CEL 2: IDENTYFIKUJEMY SIĘ Z MIEJSCEM, W KTÓRYM MIESZKAMY						
Kolejne fale pandemii, a także związana z nimi możliwa relokacja bądź ograniczenie środków budżetowych mogą doprowadzić do zmniejszenia zakresu przewidzianych w programie działań, co przyczyni się do spadku poczucia związku ze wspólnotą lokalną oraz przywiązania do miejsca zamieszkania.	Dyrektor biura odpowiedzialnego za wzmocnienie wspólnot lokalnych; dyrektor biura odpowiedzialnego za politykę kulturalną; burmistrzowie dzielnic m.st. Warszawy	2	3	**	ograniczenie	Informowanie mieszkańców o aktualnych uwarunkowaniach i wspieranie koalicji i współpracy między aktywnymi mieszkańcami i urzędem.
2.1. DZIAŁANIE NA RZECZ INTEGRACJI LOKALNEJ						
Kolejne fale pandemii COVID-19 mogą spowodować wprowadzenie nowych obostrzeń sanitarnych, które przyczynią się do znaczącego ograniczenia działań integracyjnych dla mieszkańców.	Dyrektor biura odpowiedzialnego za wzmocnienie wspólnot lokalnych; dyrektor biura odpowiedzialnego za politykę kulturalną; m.st. Warszawy	2	3	**	aktywna akceptacja	Rozwijanie praktyk bycia razem w przestrzeni wirtualnej i prowadzenie działań online.

2.2. DZIAŁANIE UPOWSZECHNIAJĄCE WIEDZĘ O DZIEDZICTWIE KULTUROWYM I PRZYRODNICZYM

<p>Na skutek pogorszenia się sytuacji gospodarczej i obniżenia dochodów m.st. Warszawy po zakończeniu pandemii COVID-19 może nastąpić znaczące obniżenie środków finansowych na działania związane z dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym, co ograniczy zasadniczo także działania realizowane w ramach „Programu wspólnota”.</p>	<p>Dyrektor biura odpowiedzialnego za wzmocnienie wspólnot lokalnych; dyrektor biura odpowiedzialnego za politykę kulturalną; dyrektor biura odpowiedzialnego za politykę w zakresie ochrony zabytków; dyrektor biura odpowiedzialny za politykę turystyczną; burmistrzowie dzielnic m.st. Warszawy</p>	<p>3</p>	<p>4</p>	<p>***</p>	<p>ograniczenie</p>	<p>Informowanie mieszkańców o aktualnych uwarunkowaniach i monitorowanie budżetów realizowanych projektów, szukanie bezkosztowych lub niskokosztowych rozwiązań.</p>
--	---	----------	----------	------------	---------------------	--

CEL 3: MAMY ZAPEWNIONE WARUNKI DO AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ

<p>Z powodu rosnącego poczucia niepewności egzystencjalnej i ekonomicznej po pandemii COVID-19 może nastąpić znaczący spadek zaangażowania społecznego mieszkank i mieszkańców, co zmniejszy efektywność działań przewidzianych w ramach „Programu wspólnota”.</p>	<p>Dyrektor biura odpowiedzialnego za wzmocnienie wspólnot lokalnych; dyrektor biura odpowiedzialnego za politykę kulturalną; dyrektor biura odpowiedzialnego za politykę w zakresie ochrony zabytków; dyrektor biura odpowiedzialny za politykę turystyczną; burmistrzowie dzielnic m.st. Warszawy</p>	<p>2</p>	<p>4</p>	<p>**</p>	<p>ograniczenie</p>	<p>Budowanie alternatywnej narracji, pokazującej wartość zaangażowania społecznego i współpracy, działania promocyjno-edukacyjne.</p>
--	---	----------	----------	-----------	---------------------	---

3.1. DZIAŁANIE NA RZECZ ROZWOJU WOLONTARIATU

<p>Możliwa awaria systemu może skutkować utratą danych i/lub brakiem dostępu do portalu i usług zarówno dla organizatorów wolontariatu, jak i wolontariuszy, co może znacząco wpłynąć na jakość i systematyczność prowadzonych działań.</p>	<p>Dyrektor biura odpowiedzialnego za wzmocnienie wspólnot lokalnych; dyrektor biura odpowiedzialnego za politykę kulturalną; burmistrzowie dzielnic m.st. Warszawy</p>	<p>1</p>	<p>3</p>	<p>*</p>	<p>ograniczenie</p>	<p>Podjęcie odpowiednich działań zabezpieczających.</p>
---	---	----------	----------	----------	---------------------	---

3.2. DZIAŁANIE NA RZECZ SAMOORGANIZACJI I WSPÓŁPRACY LOKALNEJ						
Potencjalna nierzetelność realizatorów poszczególnych projektów w ramach programu może skutkować niezadowolaniem i utratą zaufania mieszkańców, co przełoży się na spadek zainteresowania uczestnictwem w działaniach.	Dyrektor biura odpowiedzialnego za wzmocnienie wspólnot lokalnych; dyrektor biura odpowiedzialnego za politykę kulturalną; dyrektor biura odpowiedzialnego za politykę bezpieczeństwa; burmistrzowie dzielnic m.st. Warszawy	1	3	*	ograniczenie	Wzmocnienie wiedzy i zaangażowania wśród realizatorów projektów.
3.3. DZIAŁANIE NA RZECZ ROZWOJU SIECI MIEJSC AKTYWNOŚCI LOKALNEJ						
Brak zrozumienia dla idei otwierania przestrzeni miejskich wśród kadry zarządzającej instytucjami może skutkować obawami i niechęcią do tych inicjatyw, co może znacząco ograniczyć rozwój sieci Miejsc Aktywności Lokalnej.	Dyrektor biura odpowiedzialnego za wzmocnienie wspólnot lokalnych; burmistrzowie dzielnic m.st. Warszawy	3	3	***	ograniczenie	Aktywna współpraca z instytucjami, upowszechnianie dobrych praktyk, wspólne wypracowywanie rozwiązań.

Ponowna identyfikacja i ocena ryzyka będzie przeprowadzana corocznie podczas monitoringu programu.

